

LUNDS UNIVERSITET
Campus Helsingborg
College of Communication

Toronto: en värld i staden

En studie om integration i Toronto, Kanada

(Toronto: A World Within the City - A study of integration in Toronto, Canada)

Författare:

Arne Gunnarsson
Johan Lindskoug

Handledare:

Alf Bång

**Kontaktpersoner i
Toronto:**

Ted Richmond &
Paulina Maculius

Innehållsförteckning

<i>Abstract</i>	5
Bakgrund	7
Invandring och flyktingmottagande i Sverige	10
Kanada	14
Invandring och flyktingmottagande i Kanada	16
1. Processen vid invandring och flyktingmottagande i Kanada	19
<i>Vilka är de största svårigheterna med integrationen i Kanada?</i>	26
<i>Information till invandrare och flyktingar</i>	27
<i>Vilka är de största skillnaderna mellan Sverige och Kanada då det gäller invandring och flyktingmottagande?</i>	30
2. Språkundervisning i engelska eller franska för kanadensiska flyktingar och invandrare	34
<i>Källor och metodval</i>	34
<i>Allmänt om andraspråksundervisningen för invandrare och flyktingar i Kanada och Ontario</i>	35
<i>De två andraspråksprogrammen i Ontario</i>	37
1. <i>Language Instruction for Newcomers to Canada, LINC &</i>	37
2. <i>Cours de langue pour les immigrants au Canada, CLIC</i>	37
3. <i>English as a Second Language, ESL & French as Second Language, FSL</i>	40
<i>Andraspråksundervisning i engelska i verkligheten</i>	43
<i>ESL-skolan vid Humbard-Sheppard Community Centre i North York, TO</i>	44
<i>Jämförelser mellan svensk och kanadensisk andraspråksundervisning för invandrare och flyktingar</i>	46
<i>Fördel Kanada</i>	48
3. Validering av utbildning och arbetslivserfarenhet	49
<i>Vilka är de största skillnaderna mellan Sverige och Kanada då det gäller validering av utländska utbildningar och arbetslivserfarenhet?</i>	52
4. Arbetsmarknaden för nyanlända flyktingar och invandrare i Toronto	53
<i>Vilka federala myndigheter arbetar med att underlätta vägen till den kanadensiska arbetsmarknaden för nyanlända immigranter?</i>	56
<i>Några av de provinsiella myndigheter som i Ontario arbetar med att underlätta vägen till den kanadensiska arbetsmarknaden för nyanlända immigranter:</i>	57
<i>Allmänt om hur nyanlända invandrare och flyktingar hittar arbete i Toronto</i>	58
<i>Generell hjälp</i>	59
<i>Vilken hjälp erbjuder den katolska kyrkans hjälporganisation till nyanlända, arbetssökande immigranter?</i>	60
<i>Särskild hjälp till flyktingar och invandrare med högre utbildning:</i>	62

<i>Vem hjälper dem att finna ett adekvat arbete i Toronto?</i>	62
<i>Allmänt om serviceorganisationen COSTI</i>	63
<i>1. COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople</i>	64
<i>Vilka är de huvudsakliga barriärer som hindrar nyanlända, högutbildade immigranter, att finna ett adekvat arbete i Toronto?</i>	66
<i>Strategier</i>	66
<i>COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople</i> :	67
<i>COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople & Ontario Works: Skills Training</i>	69
<i>Barriärer</i>	70
<i>Vilka var de två ytterligare barriärerna?</i>	70
<i>COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople &</i>	71
<i>Ontario Works: Skills Training:</i>	71
<i>COSTI medarbetarna bedriver en omfattande marknadsföring av programmen och dess deltagare. Nedan följer en kort presentation av deras olika marknadsföringsmetoder. COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople &</i>	72
<i>COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople &</i>	73
<i>COSTI CFTPT & Ontario Works: Skills Training:</i>	73
<i>Fördelar och nackdelar med den kanadensiska arbetsmarknadsmodellen för nyanlända immigranter</i>	75
<i>Andra fördelar:</i>	77
Förslag till förbättringar av svensk integration från ett kanadensiskt perspektiv	84
1. Förslag till utveckling av svenskt flyktningmottagande	85
<i>Frivilligorganisationer</i>	88
<i>Projekt X</i>	88
2. Information	92
3. Förslag till förändringar av andraspråksundervisningen i svenska för invandrare	96
4. Validering ett problem?	98
5. Förslag till utveckling av arbetsmarknadshjälpen till hög och yrkesutbildade invandrare, inom ramen för Idéforums projekt Region Mångfald	100
<i>Bakgrund</i>	100
<i>En skiss till ett hjälpprogram för invandrade akademiker och yrkesutövare, utbildade i utlandet, i regi av organisationen Idéforum och dess projekt Region Mångfald</i>	101
<i>Idéforum är en självständig och stark organisation</i>	104
Källförteckning	106
<i>1. Intervjuer</i>	106
<i>2. Referenslitteratur</i>	110
<i>Annan Litteratur</i>	111

<i>3. Internet hemsidor</i>	112
<i>Sverige:</i>	112
Appendix	113
<i>Egna funderingar och erfarenheter av Kanada</i>	113
<i>Var skall vi börja?</i>	114
<i>Vad skulle jag välja?</i>	115

Master thesis in Communication, Institute of Communication, Campus Helsingborg, University of Lund, Spring 2003.

Authors: Gunnarsson, Arne
Lindskoug, Johan

Supervisor: Alf Bång

Title: Toronto: A World Within the City - A study of integration in Toronto, Canada.
Toronto en värld i staden - En studie om integration i Toronto, Kanada.

Abstract

Sweden annually receives a large amount of well-educated immigrants and refugees. In spite of a high average level of education and willingness to work, immigrants have difficulties finding their way into the Swedish labour market. At the same time, Sweden will most probably face a lack of well-educated labour within the next ten years. Sweden will therefore have to make better use of the competence and knowledge amongst its immigrants in the future.

Sweden today lacks the experience and knowledge necessary to create a more multicultural workforce and tolerant society. It is therefore both interesting and enriching to compare the situation in Sweden with the situation in a country that has a vast and long experience of immigration. Canada is often considered to be a nation consisting of immigrants. The country has a long history of immigration and immigration is recognized as an important part of the economy. Canada annually receives some 260 000 immigrants. Almost half of the newcomers choose to settle down in the city of Toronto in Ontario. This essay examines how Toronto and Canada handles the large amount of annually arriving immigrants and how they are integrated into the Canadian society. The essay is focused on the following four areas:

1. The process of arrival for refugees and immigrants to Canada.
2. The Language training offered to newcomers.
3. The validation of foreign education and credentials.
4. The assistance offered to newcomers about to enter the workforce.

The four areas constitute the starting point for a number of interviews that were conducted with some of the parties concerned. Amongst them were representatives of different voluntary organisations and of federal and provincial authorities responsible for different integration programmes in Canada. The integration customs and traditions of the two countries are compared. The comparison constitutes the basis for some suggestions for changes of the Swedish integration policies, concerning information, language training, validation and labour market assistance.

Keywords

Canada, Toronto, barriers, immigration, integration, introduction, reception of refugees, second language training, validation, work.

D-uppsats, Magisterutbildningen i kommunikation, College of Communication, Campus Helsingborg, Lunds Universitet, 2003

Författare: Gunnarsson, Arne
Lindskoug, Johan

Handledare: Alf Bång

Titel: Toronto en värld i staden - En studie om integration i Toronto, Kanada
Toronto: A World Within the City - A study of integration in Toronto, Canada

Abstract

Sverige tar emot ett stort antal välutbildade invandrare och flyktingar varje år. Trots den höga utbildningsnivån och stor vilja att börja arbeta så har invandrare svårigheter att komma ut på den svenska arbetsmarknaden. Samtidigt så befaras det att det inom en tioårsperiod kommer att uppstå en brist på välutbildad arbetskraft i Sverige. Vi kommer att vara tvungna att ta vara på våra invandrades kompetens och erfarenheter på ett bättre sätt i framtiden.

Kan Sverige lära sig något om invandring och flyktingmottagande från ett land som ligger på andra sidan Atlanten?

Kanada beskrivs i bland som en nation av invandrare. Landet har en lång historia av invandring och det är en viktig del av landets ekonomi. Kanada tar årligen emot omkring 260 000 invandrare. Knappt hälften av invandrarna väljer att bosätta sig i mångmiljonstaden Toronto.

I uppsatsen undersöks hur man i Kanada arbetar med integration av invandrare och flyktingar. Med utgångspunkt av nedanstående fyra frågor har intervjuer utförts med representanter för frivilligorganisationer och myndigheter.

1. Hur ser processen ut för flyktingar och invandrare som kommer till Kanada?
2. Hur ser den språkundervisning ut som erbjuds invandrare och flyktingar?
3. Hur sker validering av utländska utbildningar/arbetslivserfarenhet?
4. Vilken hjälp får invandrare och flyktingar för att komma ut på den kanadensiska arbetsmarknaden?

Utifrån de nya kunskaper och erfarenheter som studien ger, ges förslag på hur man skulle kunna utveckla det svenska introduktionsprogrammet för invandrare och flyktingar då det gäller information, språkundervisning, validering och arbete.

Nyckelord

Kanada, Toronto, andraspråksundervisning, arbete, flyktingmottagande, integration, introduktionsprogram, invandring, validering.

Bakgrund

Integration vad är det? Skall invandrare bli en del av det svenska samhället, eller skall vi tillsammans skapa ett nytt och mångkulturellt Sverige? Ämnet är aktuellt och debatteras livligt i media. Många ser de senaste årens utveckling i Danmark som ett avskräckande exempel. Trots ett digert svenskt integrationsprogram för invandrare så vet vi att invandrarna har svårigheter att integreras i det svenska samhället. Segregerat boende och svårigheter att komma ut på arbetsmarknaden är bara några av problemen. Många varnar för att invandrarna kommer att bli den nya svenska underklassen. Samtidigt varnar andra att Sverige kommer att få en brist på utbildad arbetskraft inom en tioårsperiod. Svårigheterna och frågorna är många. Kanske behöver vi ställa nya frågor istället för att ge samma svar till samma frågor.

Idéforum är en frivillig och politiskt obunden organisation med representanter från företag och kommuner i nordvästra Skåne. Sedan hösten 2002 bedriver Idéforum, Lunds Universitet, College of Communication och Integrationsverket ett projekt, som man har valt att kalla Region Mångfald. Lunds Universitet och ansvariga vid dess magisterutbildningsprogram i kommunikation vid Campus Helsingborg utför en stor del av arbetet i Projekt Region Mångfald. Syftet med projektet är att ta vara på invandrades befintliga kompetens. Främst har projektet valt att inrikta sig på invandrare med en akademisk eller yrkesmässig utbildning från hemlandet. Dessa grupper har idag svårt att få arbete som motsvarar deras kompetens. Arbetet i projektet sker i två steg. Det första steget är en empirisk kartläggning av de problemområden som försvårar eller förhindrar anställning av invandrare i nordvästra Skåne. Steg två i Region Mångfald projektet är en omfattande rådslagsverksamhet. Med utgångspunkt från kartläggningen och genom att samla de berörda parterna till diskussion, vill man pröva nya angreppssätt och idéer. Man är inom projektet övertygad om behovet av att jämföra den nu rådande situationen i Sverige med hur man hanterar motsvarande frågor i andra länder med stor immigration. I ett första skede har ledningen för projekt Region Mångfald valt att lära sig mer om integrationsarbetet i Kanada och Storbritannien. Vårt examensarbete är tänkt att utgöra en del av den omvärldsanalys som man efterlyser inom projektet Region Mångfald.

Vilka är vi, vilka riktar vi oss till, vad vill vi göra?

Denna uppsats är ett examensarbete vid magisterutbildningen i kommunikation, College of Communication, vid Lunds Universitet. Vi, Arne Gunnarsson och Johan Lindskoug, är två studenter som under det senaste året har arbetat med kommunikationsstrategier inom området integration.

I första hand riktar vårt arbete sig till medlemmarna i Idéforum. Medlemmarna är representanter för Lunds Universitet, företagsledare, kommunala politiker och tjänstemän i nordvästra Skåne. Naturligtvis hoppas vi att vårt arbete även kan vara av intresse för andra som arbetar med integrationsfrågor.

Vi hade för avsikt att undersöka hur man arbetar med integration i mångmiljonstaden Toronto i Kanada. Vårt mål var att se om det finns idéer, arbetsätt eller lösningar som kan vara av svenskt intresse. Kan vi lära oss något från Kanada? Den kommunikativa utmaningen är att förmedla resultatet av vår undersökning på ett sätt som inspirerar och bidrar till förändring. Vi hoppas att vårt arbete kan fungera som en katalysator för projekt Region Mångfald och bidra till att invandrades kompetens tas till vara på ett bättre sätt i regionen i framtiden.

Vilka områden är avgörande för en lyckad integration?

Projekt Region Mångfald började sitt arbete med att intervjua representanter för: Nordvästskånska kommuner, arbetsförmedlingar, arbetsgivare och olika invandrarföreningar i regionen. I denna inledande kartläggning har det framkommit fyra områden som verkar vara avgörande för hur väl flyktingar integreras i det svenska samhället. De områdena är:

1. **Språkets** betydelse för lyckad integration. Stora resurser satsas redan idag på att lära våra nyanlända invandrare att förstå och uttrycka sig på svenska. Inom ramen för det så kallade Introduktionsprogrammet bedrivs en omfattande språkundervisning, kallad Svenska För Invandrare, SFI. En stor andel av eleverna avbryter idag sina studier i förtid. Arbetsgivare tvekar ofta att anställa invandrare och bristande språkkunskaper uppges vara ett av skälen.
2. **Validering** av tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet. I den svenska debatten framhålls ofta bristen på ett samordnat, nationellt valideringssystem som skulle utgöra en barriär som försvårar steget ut på arbetsmarknaden för många av landets invandrare. I synnerhet gäller detta invandrare med tidigare yrkesutbildningar eller med akademiska utbildningar.
3. **Utbildning**. Oftast förutsätter ett svenskt erkännande av en utländsk utbildning att den enskilde kompletterar sin befintliga utbildning. Sammantaget medför kraven på kunskaper i svenska och kompletteringar av den befintliga utbildningen, att det kan krävas upp till fem år av kompletterande studier innan exempelvis en invandrad sjuksköterska anses vara behörig att söka arbete i Sverige.
4. **Arbete**. Möjligheterna att få ett arbete anses ha en avgörande betydelse för individens möjligheter att integreras i det svenska samhället. Arbete och den gemenskap som individen får på en arbetsplats, motverkar isolering och utanförskap och ökar möjligheterna att träna sina språkkunskaper.

Övergripande syfte och problemområden

Toronto i Kanada tar för närvarande emot 50 000-60 000 immigranter och flyktingar per år. Vi har valt att undersöka hur man i Toronto arbetar med att hjälpa flyktingar och invandrare att integreras i det kanadensiska samhället. Vi har valt att fokusera på hur man praktiskt arbetar med de fyra områden som projekt Region Mångfald anser vara avgörande för en lyckad integration. Vår förhoppning var att vi under vår vistelse i Toronto skulle komma att finna nya och annorlunda sätt att arbeta med integrationsfrågor.

Kanada har en stor arbetskraftsinvandring och tar emot ungefär lika många flyktingar per år som Sverige. Sverige tillåter endast arbetskraftsinvandring från EU-länder, samt Norge och Island. En stor andel av Sveriges invandrare är flyktingar eller anhöriga till dessa. Målgruppen i vår undersökning är den samma som i projekt Region Mångfald, det vill säga flyktingar med en akademisk- eller yrkesmässig utbildning från hemlandet. Stora delar av det praktiska introduktionsarbetet i Toronto är gemensamt för flyktingar och andra immigranter. Därför blev perspektivet i undersökningen bredare och berörde mer än enbart den hjälp som är riktad till Kanadas flyktingar.

Metoder

Vår studie är till stora delar att vara deskriptiv. Genom en jämförande metod vill vi undersöka likheter och skillnader mellan svenskt och kanadensiskt integrationsarbete inom de fyra problemområdena. De slutsatser som fram kommer i undersökningen, kan förhoppningsvis bidra med nya idéer och förslag till förändringar av det svenska integrationsarbetet. Således hoppas vi kunna

komma med förslag till förändringar av det svenska integrationsarbetet. I vår undersökning kombineras kvantitativa och kvalitativa undersökningsmetoder. Faktainsamling skedde i huvudsak genom att studera de befintliga dokument och hemsidor på Internet, som är inriktade på att upplysa nyanlända immigranter om det kanadensiska samhället. Vidare genomfördes intervjuer med ledande personer inom offentliga och privata organisationer som arbetar med integration av flyktingar och invandrare i Toronto.

Antalet organisationer som arbetar med integration av invandrare och flyktingar i Toronto är mycket stort och varierat. Ingen enskild aktör som vi har träffat har heller haft en total överblick över dessa organisationer. Många av de representanter för de organisationer som vi har intervjuat beskriver den rådande situationen som ett organiserat kaos. Under vår relativt korta vistelse i staden har vi givetvis haft än mindre möjlighet att kartlägga alla dessa organisationer och göra ett traditionellt och i vetenskaplig mening representativt urval.

I Toronto har vi haft förmånen att få samarbeta med Ted Richmond vid Toronto Social Planning Council, TSPC. Han har tidigare arbetat på Ontario Council of Agencies Serving Immigrants, OCASI som är den paraplyorganisation som samlar de flesta organisationer som arbetar med integration av invandrare. Ted Richmond är en känd och aktad auktoritet bland de organisationer och myndigheter som arbetar med integration i Toronto. Han har lång erfarenhet och god kännedom om arbetet med invandrare i Toronto. Hans namn har öppnat många dörrar för oss och underlättat vårt arbete.

Ted Richmond bedriver själv forskning inom området integration och är väl medveten om de svårigheter rörande representativitet som vi ställts inför i vår undersökning. Utifrån Region Mångfald projektets inledande kartläggning hade vi med oss frågeställningar som är intressanta ur ett svenskt perspektiv. Utifrån frågorna och de fyra problemområdena har vi tillsammans med Ted Richmond kommit fram till vilka organisationer vi skall besöka. Vi har försökt att ställa oss frågan om de organisationer som vi har besökt är representativa för sin typ av verksamhet eller inte. Utifrån från övriga kontakter vi fått under vår vistelse i Kanada så har vi även besökt andra organisationer. Vår förhoppning är att vi med vår ovan beskrivna strategi ändå ska ha lyckats göra ett relativt representativt urval.

Invandring och flyktingmottagande i Sverige

Även om vårt syfte var att studera invandring och flyktingmottagande i Kanada så kan det vara på sin plats att ge en kort beskrivning av hur samma område ser ut i Sverige. För att samla information om den svenska invandringen och flyktingmottagandet så har vi först och främst besökt Migrationsverkets och Integrationsverkets hemsidor.¹ Vi har även använt oss av den kunskap som vi har fått tidigare under vår utbildning. Sedan slutet på vårterminen 2002 har vi arbetat med olika kommunikationsstrategier som har berört projektet Region Mångfald. Susanna Magnusson och Jenny Arwefedsson, projekt koordinatörer för Region Mångfald, har fungerat som kritiska granskare av denna del av arbetet.

Hur många flyktingar kommer till Sverige och var kommer de ifrån?

Omkring en miljon av Sveriges befolkning är idag invandrare av första eller andra generationen. 2/3 av Sveriges nuvarande immigranter är flyktingar eller anhöriga till flyktingar. Antalet flyktingar som söker asyl i Sverige har ökat stadigt under de senaste åren och har fördubblats under de senaste tre åren. Totalt sökte 33 016 personer asyl i Sverige under 2002. De största flyktinggrupperna har under senare år kommit från forna Jugoslavien och Irak. Sverige har i likhet med Kanada skrivit under FN:s flyktingkonvention. Årligen beviljas omkring 1100 personer uppehållstillstånd i enlighet med konventionen. Flyktingar som inte är behöriga att söka asyl i enlighet med flyktingkonventionen kan beviljas asyl av skyddsbehov eller av starka humanitära skäl. I regel får de flyktingar som har beviljats asyl permanent uppehållstillstånd i Sverige.

Medborgare i de nordiska länderna och i medlemsländerna i den Europeiska Unionen, har rätt att fritt bosätta sig och arbeta i Sverige. I övrigt medger de svenska reglerna för immigration i princip inte någon arbetskraftsinvandring till landet.

Samtidigt har Sverige, som ett tidigare neutralt land, en lång tradition av internationellt solidaritetsarbete. Sverige har länge verkat för att stärka det internationella samarbetet i FN. Den svenska flyktingpolitiken har präglats av en önskan att hjälpa och ta emot flyktingar.

Vilka myndigheter arbetar med invandring i Sverige?

Två statliga myndigheter har det huvudsakliga ansvaret för flykting och immigrationsfrågor.

Migrationsverket är den myndighet som ansvarar för utlänningsärenden. De handlägger bland annat ansökningar om visum, medborgarskap och asyl. Migrationsverket representerar även Sverige i internationella sammanhang, bland annat i FN och EU, i frågor som rör immigration, fastställandet av flyktingkvoter etc.

Integrationsverket Genomför den integrationspolitik som regeringen har beslutat. De ansvarar för att bevaka och påverka den samhällsutveckling som sker i Sverige inom området integration. De har huvudansvaret för flyktingar och invandrare som har fått permanent uppehållstillstånd. Det är Integrationsverket som skriver avtal med kommunerna angående mottagande av flyktingar. Verket är uppdelat i tre huvudavdelningar: Introduktion, strategiska insatser och samhällsanalys. De ansvarar gemensamt för:

- Att nya invandrare får den hjälp och det stöd som de behöver, av berörda myndigheter.

¹ Integrationsverkets hemsida, www.integrationsverket.se, 030115.
Migrationsverkets hemsida, www.migrationsverket.se, 030115.

- Att verka för jämlikhet och motverka rasism och diskriminering.
- Att verka för en pluralistisk utveckling av det svenska samhället, med särskild hänsyn tagen till dess etniska och kulturella minoriteters speciella behov.

Vi har valt att lägga fokus på introduktionsavdelningen, eftersom denna avdelning handhar de nyligen anlända flyktingar som har beviljats uppehållstillstånd. Avdelningen ansvarar för Introduktionsprogrammet. Syftet med detta ursprungligen tvååriga program är att integrera den enskilde immigranten i det svenska samhället. De mest centrala områdena i programmet är språkundervisning, samhälls och arbetsmarknadsorientering och arbetspraktik. Introduktionsavdelningen är ansvarig för att introduktionsprogrammet implementeras och det är de svenska kommunerna som verkställer introduktionen. Integrationsverket sluter frivilliga avtal med kommunerna om flyktingmottagande. De kommuner som har slutit avtal med Integrationsverket anordnar introduktionsprogram och bostäder åt de nyanlända flyktingarna. Kommunerna får ekonomisk ersättning för att täcka kostnaderna för introduktionen.

Hur ser flyktingmottagandet ut i Sverige?

Vad händer med personer som söker asyl vid den svenska gränsen? De första myndigheterna de kommer i kontakt med är polisen och personal från Migrationsverket. En tjänsteman från Migrationsverket påbörjar en utredning för att fastställa hurvida personen är berättigad till asyl eller ej. Sverige ger asyl till människor som uppfyller kraven för flyktingstatus enligt FN:s flyktingkonvention, eller har annat starkt skyddsbehov, eller av starka humanitära skäl. Under prövningen av asylansökan bistår Migrationsverket den asylsökande med någon form av bostad. För det mesta placeras den asylsökande på en flyktingförläggning. Om utredningen drar ut på tiden får den asylsökande numera arbeta efter 4 månader. De asylsökande får numera även påbörja sin SFI-undervisning redan under utredningstiden. Prövningen av ett asylärende tar i genomsnitt ett år.

Vad händer efter beviljat uppehållstillstånd?

När den asylsökande har fått permanent uppehållstillstånd, PUT, övergår ansvaret för flyktingen till Integrationsverket. Flyktingen erbjuds boende i någon av de kommuner som har tecknat avtal om flyktingmottagning. Flyktingen kan själv välja var hon eller han vill bosätta sig. Enligt svensk lag är det sedan kommunen där flyktingen bosätter sig som är ansvarig för introduktionen. Kommunerna är garanterad ersättning för introduktionen från staten i upp till tre år. I de flesta kommunerna har ansvaret för flyktingmottagandet delegerats till socialtjänsten. De får hjälp med bostad, barnomsorg, skola och sjukvård. Socialtjänstens integrationsenhet har ett helhetsperspektiv på individer och familjers behov. Flyktingarna erhåller bidrag från socialtjänsten. Bidraget är uppdelat i två delar. En del som skall täcka kostnaderna för boendet och en del som skall täcka övriga levnadsomkostnader. Då flyktingen bosatt sig i kommunen erbjuds de att delta i introduktionsprogrammet. Introduktionsprogrammet är inte obligatoriskt men eftersom deltagande är en förutsättning för att få bidrag så har de flesta ingen valmöjlighet.

Vilken hjälp får nyanlända invandrarna med att lära sig svenska?

Ett av målen med introduktionsprogrammet är att immigranten skall lära sig tala, läsa och skriva svenska. Svenska för invandrare, SFI är den svenskundervisning som erbjuds flyktingar och invandrare. Kursplanen för SFI är fastställd i skolverkets författningssamling. (SKOLFS 1994:28). Alla kommuner är skyldiga att erbjuda SFI undervisning till alla invandrare som bor i kommunen. Mindre kommuner kan köpa utbildningsplatser av andra kommuner eller utbildare. En del kommuner köper upp sin SFI-undervisning av utbildningsföretag men merparten av kommunerna bedriver undervisningen i egen regi. I SFI undervisningen får invandrarna en grundläggande

utbildning i det svenska språket. En ny läroplan trädde i kraft 31 januari, 2003 och den kommer sannolikt att leda till en utveckling av SFI undervisningen. För närvarande är undervisningen indelad i fyra olika kurser. Läraren och eleven bedömer tillsammans när eleven skall flytta upp till nästa kurs. Examen för den fjärde kursen är ett nationellt prov. Förutom språkträning får SFI-eleverna även en grundläggande svensk samhällsorientering och kännedom om svenska traditioner. Eleverna har även möjlighet att göra studieuppehåll samt att kombinera studier med arbete eller praktik. Huvudregeln är att den som är klar med SFI undervisning är behörig att söka in på svenska gymnasieutbildningar.

Var kan invandrare få hjälp att validera sin utbildning och sin arbetslivserfarenhet?

Högskoleverket har huvudansvaret för validering av utländska akademiska utbildningar och utser enskilda högskolor som får ansvara för validering av specifika utbildningar. Socialstyrelsen bedömer slutförda utländska utbildningar på vårdområdet för yrken som kräver legitimation, sjuksköterskor, läkare med flera. Verket för högskoleservice, VHS, bedömer avslutade utländska gymnasiestudier. Arbetsförmedlingen anlitar översättare för att översätta utländska betyg. De kan använda praktik som ett hjälpmedel för arbetsgivare att praktiskt bedöma invandrares kompetens.

Vilken hjälp kan invandrare få till utbildning?

Invandrare under 19 år kan söka in på gymnasiet. Vuxna invandrare som behöver gymnasieutbildning eller komplettera sin befintliga gymnasieutbildning, har möjlighet att studera vid kommunala vuxenutbildningar och folkhögskolor. De som har utländsk gymnasiekompetens kan läsa svenska 2, gymnasiesvenska för invandrare och därmed bli behöriga att söka in på universitet och högskola. Ytterligare en möjlighet är att göra ett Test i svenska för universitets och högskolestudier, TISUS. Detta test ger nationell behörighet i det svenska språket och därmed behörighet att söka in på högre utbildningar.

Arbetsförmedlingen erbjuder en mängd olika yrkesförberedande och yrkesutbildningar inom yrkesområden där det råder brist på kompetent arbetskraft. Arbetsförmedlingen erbjuder studievägledning och hjälp med att testa kunskapsnivåer då det gäller svenska, engelska och matematik. Den som inte vet inom vilket yrke han eller hon vill arbeta, kan få göra intressetester samt få reda på framtidsutsikterna inom olika yrkesområden.

Vem hjälper invandrare att komma ut på arbetsmarknaden?

Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, är den centrala myndigheten som har i uppdrag att genomföra den arbetsmarknadspolitik som regeringen har beslutat. I varje län finns en länsarbetsnämnd. Vid AMS och länsarbetsnämnderna finns styrelser som beslutar i övergripande frågor. AMS ger riktlinjer och uppdrag till länsarbetsnämnderna, fördelar resurser och följer upp verksamheten i länen. Länsarbetsnämnden har motsvarande ansvar för arbetsförmedlingarna i det egna länet. Arbetsförmedlingen finns på drygt 400 orter i Sverige.

Arbetsförmedlingen har tre huvuduppgifter som ibland kommer i konflikt med varandra. Arbetsförmedlingen skall förse svenska arbetsgivare med kompetent personal, samtidigt som de skall hjälpa arbetslösa människor till arbete. De skall dessutom implementera den arbetsmarknadspolitik som den svenska regeringen har beslutat. Arbetsförmedlingens ansvar för alla arbetslösa gör att vissa grupper ibland kommer till korta. I tider av ekonomisk nedgång har invandrare inte varit en prioriterad grupp. Platsförmedlarna saknar ofta utbildning för att kunna hjälpa personer med annan etnisk eller kulturell bakgrund. Arbetsförmedlingens arbete med att hjälpa invandrare att få arbete är samma som för övriga arbetssökande och omfattar arbetsmarknadsutbildning, arbets-

praktik, stöd till start av näringsverksamhet och anställningsstöd. På vissa arbetsförmedlingar har man speciella utbildningar eller grupper som riktar sig till invandrare. En annan viktig uppgift för arbetsförmedlingen är hjälpa till med kostnadsfri översättning och bedömning av utländska betyg och arbetslivserfarenhet.

Arbetsförmedlingen kan även hjälpa till att utreda och rehabilitera flyktingar som har särskilda arbetshandikapp. Kontakten med arbetsförmedlingen är frivillig men ett krav för att få bidrag till sitt uppehälle.

Vilka svårigheter finns det i det nuvarande integrationsprogrammet?

Integrationsverket och kommunerna har i uppdrag att gemensamt dela på ansvaret för integrationsprogrammet. Trots alla goda intentioner i integrationsprogrammet så är mångas uppfattning den att det finns ett flertal svårigheter och problem.

- Språket. I dagsläget är det få elever som fullföljer sin SFI utbildning. Hälften av eleverna avbryter SFI utbildningen i förtid.² Att lära sig svenska är en förutsättning för att kunna få ett arbete och integreras i det svenska samhället. De elever som genomför sin SFI utbildning på kortare tid än de avsedda två åren har ingen möjlighet att få studiemedel direkt. Studiemedelsnämnden beviljar studiemedel först då man varit folkbokförd i Sverige under minst två år.
- Valideringen av utländska utbildningar och bedömning av utländsk arbetslivserfarenhet går långsamt. Många svenska arbetsgivare tvekar att anställa invandrare då de är osäkra på hur deras utbildning och arbetslivserfarenhet kan jämföras med svenska förhållanden.
- Utbildning. Invandrare med utländska utbildningar tvingas ofta att göra om stora delar av sin utbildning i Sverige. Många invandrare väljer andra mindre kvalificerade yrken framför långa och dyra utbildningar och deras befintliga kompetens tas alltså inte tillvara.
- Arbete. Arbetslösheten bland invandrare är högre än bland svenskar. Välutbildade och yrkeserfarna invandrare arbetar inte inom sitt yrkesområde, utan tvingas ta okvalificerade arbeten. Utan svensk arbetslivserfarenhet är det svårt för invandrarna att komma in på den svenska arbetsmarknaden.
- Integrationen och myndigheterna. Samarbetet mellan Integrationsverket, kommunerna och arbetsförmedlingen fungerar inte tillfredställande i integrationsfrågor. Trots att ansvarsfördelningen mellan myndigheterna är tydlig så sker dubbelarbete inom vissa områden och andra frågor faller mellan stolarna.
- Konsekvenser av misslyckad integration. Många invandrare misslyckas med att genomföra introduktionsprogrammet i tid. De har svårt att klara sin försörjning och blir beroende av socialbidrag. Invandrarna bosätter sig i redan invandrartäta områden vilket leder till en ökad segregation mellan svenskar och invandrare. De större kommunerna tar emot en allt större del av invandrarna vilket gör det svårt för dessa kommuner att planera och genomföra introduktionsprogrammet.

² Skolverkets hemsida, <http://www.skolverket.se/publicerat/press/press2003/press030219.shtml>, 030313.

Kanada

Varför är Kanada och Toronto intressant?

Kanada har drygt 31 miljoner invånare. 18,4 % av Kanadas befolkning är födda utomlands. Det federala parlamentets långsiktiga mål är att man ska ha en invandring som motsvarar 1 % av landets befolkning, det vill säga 300 000 invandrare årligen. År 2002 invandrade 260 000 personer till Kanada. 70 % av dagens invandrare bosätter sig i någon av landets tre största städer Toronto, Vancouver eller Montreal. 43 % av alla invandrare bosätter sig i Toronto. Ungefär 12-13 % av invandrarna är flyktingar vilket motsvarar mellan 20 000 – 30 000 personer årligen. Invandrarna som kommer till Kanada idag har i genomsnitt högre utbildningsnivå än kanadensarna. De svårigheter som välutbildade invandrare möter i Kanada och i Sverige är likartade. Kanada är beroende av arbetskraftsinvandring för att kunna stärka och utveckla sin ekonomi. Vi tror att man i Kanada har kommit längre med att finna lösningar på dessa problem. Då Region Mångfald projektets ambition är att tillvarata välutbildade invandrares kompetens tror vi att man kan lära sig något av den kanadensiska erfarenheten.

Bakgrund

Ända sedan de första bäverjägarna kom till Kanada har landet välkomnat nya medborgare och kallas därför ibland för en "nation av invandrare". Den första stora arbetskraftsinvandringen var i slutet av 1800-talet då den nya järnvägen, från kust till kust skulle byggas. Det var tusentals kineser som byggde denna järnväg. Kanadas ekonomi har alltid varit beroende av arbetskraftsinvandring.

Landets statsskick

Kanada är en engelsk- och franskspråkig nation och har ett federalt statsskick. 1982 fick landet en konstitution som innebar den slutgiltiga separationen från Storbritannien. I denna fördelas ansvaret för landets styrning mellan landets federala regim och dess tio provinser och tre territorier. Konstitutionen anses vara en kompromiss mellan strävan att, å ena sidan skapa en tvåspråkig nation och å andra sidan upprätthålla provinsernas självbestämmanderätt. Landets högsta beslutande organ är den federala två kammarriksdagen. I likhet med dess brittiska förebild finns det ett över- och underhus. Överhuset, senaten, har i huvudsak en laggranskande funktion. Underhuset är i praktiken landets lagstiftande församling. Mandatperioden för dess 301 ledamöter är 5 år. Ledaren för det största partiet blir automatiskt utsedd till premiärminister. Han eller hon utser sedan sin regering, kabinettet. Underhuset har ensamt förslagsrätt då det gäller statliga utgifter och införandet av nya federala skatter. Landets federala parlament och myndigheter ansvarar bland annat för landets försvar, straffrättslagstiftning, utrikespolitik, finanspolitik och bankväsende, folkräkning, kommunikationer, handelslagstiftning, och medborgarskap. Man ansvarar vidare för de nationella systemen för: Arbetslöshetsförsäkring, ålderspension, och barnbidrag. Ansvaret för en stor del av den övriga socialpolitiken och sjukvården delas mellan de federala och provinsiella regeringarna och myndigheterna.

Kanadas provinser och territorier har egna lagstiftande församlingar med en kammare. Dessa är högsta lagstiftande instans inom sitt geografiska område. De ansvarar formellt sätt för bland annat: utbildningsväsende, civilrättslagstiftning, inkomstbeskattning och förvaltandet av regionens naturresurser. En stor del av välfärdspolitiken utformas på provinsiell nivå. Provinserna och territorierna kan om de finner det lämpligt delegera en del av beslutsrätten till lägre instanser. De kan även upplösa eller omstrukturera underordnade beslutsinstanser. Städernas och landsbygdens fullmäktigeförsamlingar är alltså underordnade sitt provinsiella eller territoriella parlament. 1996

beslutade till exempel Ontarios provinsiella regering att fusionera Toronto med de omgivande mindre städer, till en större geografisk och politisk enhet, den så kallade "Megacity". Beslutet att skapa den nya Megacityenheten fattades och genomfördes trots att majoriteten av de folkvalda representanterna i de berörda kommunerna var motståndare till sammanslagningen.

Invandring och flyktingmottagande i Kanada

Även om undersökningens målgrupp först och främst är välutbildade invandrare så är det viktigt att först ge en allmän beskrivning av hur invandring och flyktingmottagande ser ut i Kanada. I Kanada görs ingen skillnad i den hjälp som erbjuds till nyanlända invandrare och flyktingar. Den som väl har fått sitt permanenta uppehållstillstånd erbjuds hjälp av samma organisationer. Den grupp som får minst hjälp är de flyktingar som är asylsökande men som ännu inte har fått sitt uppehållstillstånd. Invandrare och flyktingar med uppehållstillstånd har i huvudsak samma rättigheter och skyldigheter som kanadensiska medborgare³. Den andra stora skillnaden är att det mesta av arbetet med att hjälpa flyktingar och invandrare inte utförs av myndigheter, utan av olika frivilligorganisationer. Det ter sig därför viktigt att även se till hur pass väl organisationerna lyckas med att nå med information till invandrare och flyktingar. Därför har även information kommit att bli ett eget undersökningsområde i studien.

Utifrån de frågeställningar som framkom i den svenska kartläggningen, valdes fyra områden ut för närmare studier i Kanada. I Region Mångfalds kartläggning undersöktes inte flykting och invandrings mottagande. Med liten vetskap om det kanadensiska integrationsarbetet tedde det sig därför naturligt och väsentligt att även undersöka detta område. De fyra områden som studerades närmare i Kanada kom därför att bli:

1. Hur ser processen ut för flyktingar och invandrare som kommer till Kanada?
2. Hur ser den språkundervisning ut som erbjuds till invandrare och flyktingar?
3. Hur sker validering av utländska utbildningar/arbetslivserfarenhet?
4. Vilken hjälp får invandrare och flyktingar med att komma ut på den kanadensiska arbetsmarknaden?

Allmänna metodövervägande

Hur göra när man vill lära sig något specifikt om ett annat land? Innan man åker så funderar man igenom vad det är man vill ta reda på och vilka frågor som man vill ha svar på. Steg två blir att åka till landet och själv se med egna ögon och prata med människor som man tror har kunskaper om det områden som man vill undersöka.

Vi valde att göra intervjuer med personer som arbetar med integration och invandrare. Vi ville intervjua myndighetspersoner på olika nivåer. För att ge lite jämvikt så beslutade vi oss även för att försöka göra några intervjuer med invandrare och flyktingar.

Vi har valt att spela in alla våra intervjuer på video. Vi tycker att det har varit ett bra sätt för oss att dokumentera intervjuerna. Vi har haft möjlighet att i efterhand gå tillbaka och titta på vad som egentligen blev sagt under intervjuerna. Vi har dessutom kunnat avgöra nyanser och skillnader genom att titta på personernas ansiktsuttryck och kroppsspråk. Även för den läsare som vill fördjupa sig i vårt arbete så kan videointervjuerna vara av intresse. Vi har förberett frågor innan intervjuerna men har även försökt att vara öppna för att ställa följdfrågor som kan vara av intresse. De frågor som har varit generella i alla intervjuer har varit:

- Berätta mer om er organisation. När, hur och av vem startades den?
- Hur finansieras verksamheten och hur stor är budgeten?
- Vilken typ av service erbjuder ni och till vilka målgrupper?
- Hur hittar invandrare/flyktingar till er?

³ Endast kanadensiska medborgare har rösträtt i de federala valen.

- Vilka är de största svårigheterna för invandrare och flyktingar i Kanada idag?
- Vilka är fördelarna/nackdelarna med att vara en frivilligorganisation?

Genom att vi har spelat in intervjuerna på video så tror vi att de som vi har intervjuat har gett mer genomtänkta svar. Ibland så har vi dock upptäckt att de har gett en lite annan bild då kameran varit avstängd. Ofta har det handlat om samarbetet med de provinssiella myndigheterna. Organisationerna är i ett beroendeförhållande till dem då det är de som finansierar en stor del av verksamheten. Det kan därför vara känsligt att vara allt för öppet kritisk mot sina bidragsgivare.

Då vi är två studenter som arbetar med detta arbete så har vi valt att dela upp områdena mellan oss. Arne Gunnarsson har skrivit om område 1 och 3 det vill säga invandring och flyktingmottagande i Kanada och utbildning/validering. Johan Lindskoug har skrivit om område 2 och 4, det vill säga språkundervisning och arbete. Vi har gjort alla intervjuer och studiebesök tillsammans men var och en har haft fokus på sina två områden. Vi har valt att skriva ”vi” då det gäller saker som båda tycker eller har gjort. Vi har använt ”jag” då vi uttrycker enskilda åsikter eller saker som vi har gjort enskilt. Vi hoppas att detta inte skall vara allt för förvirrande för läsaren. Som avslutning så har vi var för sig försökt att skriva ner våra tankar om på vilket sätt Sverige skulle kunna lära sig något om integrationsarbete från Kanada. Vi har valt detta då vi tror att det kan vara av intresse för arbetet att belysa detta ur två olika personers perspektiv

Urval

För att få svar på våra frågor har vi fått hjälp av Ted Richmond. Han har utifrån frågeställningarna, som är resultatet av undersökningen i Sverige, hjälpt oss att välja ut olika organisationer som han menar är representativa och som kan hjälpa oss med att få svar på våra frågor. Inför varje intervju har vi skickat ut ett mail med en kort beskrivning av vilka vi är och vad det är vi vill undersöka. De har även fått frågorna i förväg. Studiebesöken och intervjuerna har ofta lett till nya kontakter och nya studiebesök. För att bredda urvalet ytterligare så har vi även tagit egna kontakter med organisationer och myndigheter som vi har tyckt verkat vara intressanta för vårt arbete. Mycket av informationen har vi även hittat på Internet. Hemsidan settlement.org har vi funnit mycket informativ och en säker källa till information. Den största svårigheten har varit det stora utbudet av aktörer som tillhandahåller hjälp till flyktingar och invandrare. Då vi inte har mött någon som har haft en total bild över den hjälp som invandrare och flyktingar kan få så har vi ibland fått osäkra och motsägelsefulla uppgifter. Vi har försökt att kontrollera de osäkra uppgifterna med så många som möjligt. Vi har därför ofta haft kontakt med de personer som vi intervjuat vid flera tillfällen.

Praktiska problem

I Kanada har provinserna stort eget inflytande. Detta gör att det finns stora skillnader i flyktingmottagandet i olika delar av Kanada. På grund av den tid vi har haft till vårt förfogande och då vi själv har bekostat resan så har vi tyvärr inte haft möjlighet att besöka andra delar av Kanada än Toronto. Även om 70 % av alla invandrare och flyktingar kommer till Toronto så är inte vår undersökning representativ för hela Kanada. Vi tror ändå att vi har lyckats med att ge en rättvis bild av hur arbetet med integration sker i Toronto. Vi gjorde ett besök i Richmond Hill strax norr om Toronto. Här var det endast en organisation som hade hand om all service till nyanlända invandrare och flyktingar. Man tog dessutom emot förhållandevis mycket färre flyktingar varje år, jämfört med Toronto. Arbetet här skiljer sig mycket jämfört med samma arbete i Toronto. Organisationen i Richmond Hill drivs av den katolska kyrkan men är öppen för alla. De kallar sig för en ”One stop organisation” det betyder att invandrarna och flyktingarna bara behöver vända sig till ett ställe för att få den hjälp de behöver. De ansvariga för verksamheten tyckte att man får de

ekonomiska medel som man behöver för att driva verksamheten. Det var snarare så att man kände att myndigheterna ville att man skulle expandera sin verksamhet medan organisationen själv ville begränsa sin verksamhet.

1. Processen vid invandring och flyktingmottagande i Kanada.

Även om vår målgrupp är akademiskt utbildade invandrare så är det av intresse att beskriva processen då man anländer som invandrare eller flykting till Kanada. Den första tiden i det nya hemland verkar vara avgörande för hur väl den enskildes fortsatta integration löper. Genom att beskriva processen så åskådliggörs förhoppningsvis även en del av de värderingar och synsätt som präglar den kanadensiska synen på invandring och flyktingmottagande.

Förutom de frågor som utkristalliserats vid Region Mångfalds inledande inventering så har jag lagt till två områden som vi under arbetets gång har funnit viktiga för integrationsprocessen. Dessa två områden är hjälp till flyktingar som har varit utsatta för psykisk och fysisk tortyr och hur man förmedlar information till nyanlända i Kanada.

Texten fram till stycket om språkundervisning är skriven av Arne Gunnarsson. Processen nedan är en generell beskrivning hur det fungerar i Kanada. Den visar hur processen för flyktingar fungerar i de större städerna dit de flesta invandrare och flyktingar kommer. Beroende på olika lagstiftningar och traditioner, kombinerat med antalet invandrare och flyktingar som anländer, så kan mottagandet se olika ut i olika delar av landet. Den största andelen invandrare och flyktingar anländer till Torontos flygplats. Jag skulle vilja påstå att processen väl beskriver hur det fungerar i Toronto.

Vilka myndigheter arbetar med immigration i Kanada?

Det finns två myndigheter i Kanada som arbetar med immigrations och flyktingfrågor. Den övergripande myndigheten är **Citizenship and Immigration Canada, CIC**. Det är CIC som utifrån regeringens direktiv bestämmer och utformar Kanadas integrationspolitik.⁴

Immigration and Refuge Board, IRB, är en myndighet som är fristående från CIC som utreder och beslutar i frågor om immigrations- och asyl ärenden. Det är tjänstemän från IRB som handlägger asylärenden. IRB:s nämnd är den beslutande instansen i asylfrågor.⁵

Hur många invandrare kommer till Kanada och var kommer de ifrån?

Kanada tar emot ca 260 000 invandrare varje år. Regeringen har ett mål att den årliga invandringen skall motsvara 1 % av befolkningen dvs. 300 000 personer. De största grupperna av invandrare kommer från Kina, Indien, Filipinerna, Hong Kong och Sri Lanka. Drygt 12 % av invandrarna är flyktingar, det motsvarar ca 30 000 personer per år.⁶

Kan vem som helst invandra till Kanada?

Invandrare måste ansöka om uppehållstillstånd innan de kommer till Kanada. För att få ansöka måste de betala en administrationsavgift. (100-600 CAD, 600-3 600 SEK)

För att få permanent uppehållstillstånd måste man tillhöra någon av nedanstående kategorier:

1. **Utbildad arbetskraft**, har möjlighet att få uppehållstillstånd då de kan bidra till den kanadensiska ekonomin och arbetsmarknaden. Bedömningen gör utifrån ett poängsystem.

⁴ Informationen är hämtad från CIC hemsida: www.cic.gc.ca, 030214.

⁵ Ibid.

⁶ Richmond Ted et al, "Immigrant settlement and social inclusion..." s 21 ff.

Utbildning, arbetslivserfarenhet och kunskaper i engelska eller franska är de egenskaper som värderas högst, 21-25 poäng vardera. De andra egenskaper som kan ge mer poäng är rätt ålder, förmåga att anpassa sig till det kanadensiska samhället och om de redan har en arbetsgivare som ger dem arbete då de kommit. Max poäng är 100 och den som når upp till 72 poäng kan ansöka om permanent uppehållstillstånd.

2. **Familj och nära anhörig** eller så kallad Sponsring. Den som är kanadensisk medborgare eller som har permanent uppehållstillstånd kan sponsra en nära anhörig. Sponsorn ingår ett avtal med ministeriet för medborgarskap och immigration. I avtalet får den anhöriga uppehållstillstånd. Sponsorn tar på sig ansvaret då det gäller bostad och uppehälle för den anhöriga. Detta ansvar har sponsorn under minst tre år. För äldre släktingar gäller det under tio år.
3. **Business Class immigration.** Den som har kunskap, erfarenhet som är viktiga för Kanadensiska företag eller den som har resurser att investera i, eller att starta ett företag i Kanada kan få uppehållstillstånd.

Kanada beviljar även tillfälliga uppehållstillstånd för studenter och gästarbetare. Många väljer att komma till Kanada som studenter för att sedan söka Kanadensiskt medborgarskap.⁷

Vilka typer av flyktingar tar Kanada emot?

Kanada tar emot kvotflyktingar, det vill säga flyktingar som United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR, har valt ut. Dessa flyktingar har redan uppehållstillstånd då de anländer till Kanada. Kanada tar även emot asylsökande, flyktingar som söker asyl vid gränsen.

Den största delen av flyktingarna är asylsökande. För att få asyl måste kvotflyktingar och asylsökande tillhöra minst en av nedanstående två grupper:

- **Konventionsflykting:** Flyktingar som faller inom ramen för FN:s flykting konvention. I denna grupp finns flyktingar som flytt på grund av ras, religion nationalitet eller tillhörighet till en speciell samhällsgrupp eller politisk uppfattning.
- **Skyddsbehövande:** Personer som känner välgrundad fruktan för sitt liv eller hälsa och som flytt pga. inbördeskrig, väpnad konflikt eller allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna eller personer som flytt pga. bristande yttandefrihet, åsiktsförföljelse eller förbud mot att delta i fackföreningsverksamhet.⁸

Detta är samma indelning som i Sverige.

Vad händer med flyktingar som söker asyl vid gränsen?

De senaste åren har det varit mellan 35 000-45 000 flyktingar som söker asyl vid eller inom Kanadas gränser. Processen ser olika ut beroende på vilken provins som de asylsökande kommer till. Nedan beskriver jag standardprocessen för asylsökande som söker asyl i provinsen Ontario. De flyktingar som söker asyl vid Kanadas gränser möter en tjänsteman från CIC. Tjänstemannen gör en första intervju och den asylsökande får fylla i olika formulär om identitet och grunden till varför de söker asyl. CIC har tre vardagar på sig att göra en första bedömning om det finns uppenbara skäl till att direktavvisa den asylsökande eller inte. Orsaker till direktavvisning kan t ex vara att

⁷ Informationen är hämtad från OCASIS hemsida www.settlement.org, 030214.

⁸ Ibid.

asylsökande redan har sökt asyl i något annat land, att personen ses som en säkerhetsrisk eller anses vara kriminell. Om det inte finns något själ till direktavvisning eller om handläggningen tar mer än tre dagar, så flyttas ärendet över till IRB för fortsatt handläggning.

Den asylsökande har rätt att ha ett ombud som för den asylsökandes talan under utredningstiden. Ombudet kan vara en advokat eller någon annan. Den asylsökande måste själv hitta sitt ombud. Den som har svårigheter kan få hjälp av olika organisationer som arbetar med hjälp till flyktingar. Sex provinser, däribland Ontario, ger ekonomiskt stöd till de flyktingar som inte har råd att anlita en advokat. Det finns även sakkunniga i de olika ideella organisationerna som gratis tar på sig uppdrag som ombud.

Som underlag för sin bedömning skickar IRB ut ett formulär med personuppgifter och uppgifter om varför man söker asyl, **Personal Information Form, PIF**. Den asylsökande skall fylla i och skicka in formuläret inom 28 dagar. Den asylsökande skall dessutom kunna visa dokument som bekräftar identiteten. Man kan även bifoga andra dokument som visar att man varit politiskt aktiv, medlem i någon speciell organisation eller fått behandling av skador av misshandel eller tortyr. Den asylsökande kan även bifoga tidningsartiklar eller andra dokument som visar hur situationen i hemlandet ser ut. IRB har offentliga bibliotek som samlar information om förhållanden i andra länder och flyktingfrågor. Informationen i biblioteket används av IRB för att kunna få en aktuell bild av förhållanden i olika länder. Asylsökande kan även hitta information här som stärker deras ansökan.

Då IRB är färdiga med sin utredning så kallas den asylsökande till ett möte med en tjänsteman. På mötet beslutar tjänstemannen om det går att fatta ett beslut om asyl direkt eller om ärendet skall gå vidare till en förhandling i IRB:s nämnd där flyktingstatusen prövas, **Refugee protection hearing**. Med på dessa förhandlingar är förutom den asylsökande och dess ombud även en till tre medlemmar ur IRB:s nämnd, en tjänsteman från IRB. Den som är under 18 år får en särskild representant utsedd av IRB. Representanten skall se till att den minderåriges intressen tillvaratas. Vid svårare bedömningar kan det även närvara en representant från CIC. Om den asylsökande önskar så kan en observatör närvara. Den asylsökande beslutar själv vem som skall vara observatör. Om den asylsökande inte talar franska eller engelska så närvarar även en tolk. Det höga antalet personer vid mötena är för att rättsäkerheten skall vara så hög som möjligt.

Den som beviljas asyl kan ansöka om permanent uppehållstillstånd för sig själv och sin närmaste familj, även om de inte är i Kanada. Den som får avslag kan inte överklaga IRB:s beslut utan endast överklaga handläggningen av ärendet till Kanadas federala rätt. De gör endast en bedömning om IRB har följt gällande regler och förordningar. Den som har fått avslag på sin asylansökan har 30 dagar på sig att lämna landet.

Den som har fått avslag på sin asylansökan vid gränsen eller av IRB:s nämnd har möjlighet att begära en bedömning av riskerna med avvisningen, **Pre-Removal Risk Assessment (PRRA)**. Det är CIC som gör ytterligare en bedömning om den asylsökande tillhör någon av de båda flyktinggrupperna. Endast uppgifter som tillkommit efter avvisningsbeslutet får tillföras utredningen. Normalt avgörs ärendet utifrån den dokumentation som finns. I undantagsfall kan det förekomma ytterligare ett möte. Den som får asyl utifrån PRRA kan ansöka om permanent uppehållstillstånd.⁹

⁹ Informationen är hämtad från OCASIs hemsida www.settlement.org, 030214.

Hur lång tid tar det innan asylsökande få besked om de får stanna eller inte?

Tiden för handläggning av asylärenden varierar kraftigt. För några år sedan kunde det ta upp till tre-fyra år innan flyktingar fick besked om de fick stanna eller inte. Idag tar handläggningsprocessen ca ett år. I samtal med representanter för de organisationer som arbetar med flyktingar så menar de att den normala handläggningstiden är ca ett år om alla dokument finns tillgängliga. Många flyktingar är tvungna att förstöra sina identitetshandlingar och resedokument då de har haft falska resehandlingar eller då de kommit till ett annat land än Kanada först. Ur ett internationellt perspektiv så är huvudregeln att flyktingen skall söka asyl i det första landet de kommer till. Handläggningen, om det saknas handlingar, tar normalt två till tre år. Många flyktingar som är utbildade väljer därför istället att söka som utbildad arbetskraft. (skilled worker) Detta gör att den statistik som finns angående flyktingar är något missvisande.¹⁰

Hur får asylsökande bostad och hur klarar de sitt uppehälle under utredningstiden?

De flyktingar som inte har fått sitt uppehållstillstånd har inga rättigheter i det kanadensiska samhället. Toronto är en av de dyrare städerna i Kanada. Man räknar med att invånarna i Toronto måste ha minst 700 CAD per månad för att klara sig. I Windsor strax söder om Toronto klarar man sig med 500 CAD per månad. Asylsökande får ett bidrag på ca 550 CAD (3 300 kr) per månad. Detta är samma summa som socialbidragsnormen. Detta bidrag skall räcka till både bostad och uppehälle. Hyran för en etta med kokvrå i Toronto är ca 550 CAD. Detta gör att många asylsökande är hänvisade till de härbärgen som finns för bostadslösa. Många av frivilligorganisationerna har därför boende för asylsökande. De samlar även in mat för att kunna hjälpa asylsökande.¹¹

Det är den stad där de asylsökande bor som betalar ut bidraget. Staden får ingen ersättning för detta från provinsen eller regeringen. Många asylsökande kommer till Toronto och detta skapar problem för staden då de egentligen inte har några resurser för att betala ut bidrag till uppehälle för de asylsökande. Detta är även en bidragande orsak till att många invånare i Toronto är missnöjda med flyktingpolitiken. Den enda möjligheten för Toronto stad att kunna öka sina inkomster är att höja fastighetskatten. Detta leder till dyrare bostadskostnader för alla typer av bostäder.¹²

Kan asylsökande arbeta eller gå i språkundervisning innan de har fått sitt uppehållstillstånd?

De asylsökande som har skickat in sitt PIF dokument och som har genomgått en första läkarundersökning kan börja läsa vid något av de två språkprogrammen English as a Second Language, ESL och Language Instruction for Newcomers to Canada, LINC. Endast de som läser ESL får lov att arbeta vid sidan om studierna. De har dock ingen möjlighet att använda sig av de av myndigheterna finansierade arbetsförmedlingar, **Employment Resource Center**. För att få tillgång till deras tjänster så måste man ha arbetat och betalt in sin avgift till arbetslöshetsförsäkringen. Detta innebär att de flesta flyktingar och invandrare är uteslutna ur detta system. Många av frivilligorganisationerna har därför särskilda program för att hjälpa flyktingar och invandrare till arbete.¹³

Vad gäller för kvotflyktingar och de som söker asyl från andra länder?

Dessa grupper kallas ibland för "gyllene flyktingar" då de får ett helt annat stöd än de asylsökande. En annan benämning är sponsrade flyktingar.¹⁴ De har sitt uppehållstillstånd klart. De har oftast kontakt med en frivilligorganisation innan de kommer till Kanada. De kan bli mötta av

¹⁰ Intervju med Francisco Rico, Hamilton House 030307.

¹¹ Ibid.

¹² Intervju med Paulina Maciulis, OCASI, 030228.

¹³ Intervju med Steven Lam, CCSYR 030311.

¹⁴ Intervju med Francisco Rico, Hamilton House 030307.

tjänstemän och personal från de frivilliga organisationerna vid gränsen eller på flygplatsen. De har bostad då de kommer och de kan få lån för att betala de första hyrorna eller för att betala depositionsavgiften för bostaden. De flyktingar som söker asyl utanför Kanadas gränser blir antingen sponsrade av staten eller enligt ett system som kallas för privat sponsring. 1 700 flyktingar sponsras av myndigheterna och ca 2 500 flyktingar privatsponsras årligen i Kanada. Det finns tre olika typer av privata sponsorer:

- Grupper och organisationer som har ingått avtal med CIC för att underlätta sponsringen. De kan själv sponsra flyktingar eller delegera det till någon av sina underorganisationer.
- ”Fem-grupper.” En grupp bestående av fem eller fler, kanadensiska medborgare eller personer med permanent uppehållstillstånd kan bilda en sponsorgrupp. Alla medlemmarna i gruppen måste vara minst 18 år gamla och bo i det område där flyktingen kommer att bo. De skall själva hjälpa till med att praktiskt stötta flyktingen.
- ”Samhällssponsring.” Andra grupper som är intresserade i att sponsra flyktingar kan bli samhällssponsorer. Det kan vara grupper, organisationer eller företag som har pengar och som kan ge flyktingarna hjälp med integrationen. Samhällssponsorerna måste ha representeranter i det området där flyktingen kommer att bo.

De privata sponsorerna tar på sig ekonomiskt och praktiskt ansvar för flyktingens boende och uppehälle under ett år. Det upprättas ett utförligt avtal som reglerar allt från vem som möter flyktingen på flygplatsen, vem som ansvarar för kontakten med hyresvärderna till vem som skall visa runt flyktingen i närområdet och följa med till läkaren vid sjukdom. Om sponsorn vill kan avtalet förlängas upp till tre år. De som vill bli privata sponsorer måste ansöka om detta hos CIC. De som vill bli sponsorer måste kunna visa upp att de ekonomiskt kommer att klara av att stötta flyktingen och uppvisa en integrationsplan.

De privata sponsorerna kan själv välja ut vem de vill sponsra eller få hjälp av myndigheterna att hitta en flykting som behöver sponsras. I Kanada kan den som skänker pengar till välgörande ändamål få skattereduktion. Detta kan gälla allt från att stötta Frälsningsarmén till sin egen favorit radiokanal. De som sponsrar flyktingar får dock ingen skattereduktion.

För speciellt utsatta grupper som kvinnor, stora familjer, tortyroffer, personer med medicinska behov eller personer som vistats länge i flyktingläger kan staten, på federal nivå och privata sponsorer ha ett delat ansvar, **Joint Assistance Sponsorships (JAS)**. Staten ansvarar för ekonomiskt stöd och de privata sponsorerna för praktiskt och känslomässigt stöd. Den gemensamma sponsringen kan pågå upp till två år och i speciella fall förlängas till tre år.¹⁵

Är det någon skillnad i ansvar och rättigheter mellan invandrare och flyktingar som har fått permanent uppehållstillstånd?

I Kanada gör man ingen skillnad på flyktingar och invandrare då de väl har fått uppehållstillstånd. Flyktingar och invandrare går i samma språkundervisning. De får samma hjälp av de organisationer som arbetar med immigration. De som har fått uppehållstillstånd har samma rättigheter och skyldigheter som övriga kanadensiska medborgare med det undantaget att de ej är röstberättigade. Man räknar med att det finns en halv miljon människor som bor och arbetar i Toronto som inte får rösta eftersom de inte är kanadensiska medborgare.¹⁶

¹⁵ Informationen är hämtad från OCASI: s hemsida www.settlement.org, 030214.

¹⁶ Intervju med Ratna Omidvar, Maytree Foundation 030306.

Finns det något program motsvarande det svenska introduktionsprogrammet?

Det finns ingen direkt motsvarighet till det svenska integrationsprogrammet. I Kanada är det i huvudsak frivilligorganisationer som arbetar med integrationen av invandrare. Det finns mångkulturella och etniskt specifika organisationer, trossamfund och opolitiska organisationer. De flesta organisationer finansierar sin verksamhet med ekonomiskt stöd av myndigheterna. Myndigheterna ställer upp tydliga riktlinjer för vad pengarna skall användas till. För att ha möjlighet att genomföra andra program och öka sitt oberoende så försöker många organisationer att skaffa andra bidragsgivare, både enskilda och organisationer. En av de största organisationerna som ger bidrag till integrationsprogram är United Way Canada. Ett av de stora problemen för organisationer som finansierar sin verksamhet med bidrag är att de endast får medel för ett år i taget. Det innebär att det är svårt att planera projekt som löper mer än ett år i taget. Organisationerna är även tvungna att lägga ner mycket tid på att skriva ansökningar i början av året.¹⁷

I Toronto finns det över 100 olika organisationer som arbetar med hjälp och stöd åt flyktingar och invandrare. Ungefär hälften får ekonomiskt bidrag från den federala regeringen. Många av organisationerna har flera olika program på flera olika platser i Toronto. Detta gör att det är svårt att få en överblick över det totala utbudet. Många av organisationerna är medlemmar i Ontario Council of Agencies Serving Immigrants, OCASI. Detta är en paraplyorganisation som startade 1978 för att försöka samordna alla organisationer som arbetar med invandrare. OCASI arbetar med stöd åt sina organisationer och med att föra fram viktiga frågor som rör immigration.

Organisationerna erbjuder en mängd olika tjänster för invandrare och flyktingar. Det kan vara att möta flyktingar och invandrare på flygplatsen, erbjuda bostad den första tiden, hjälp i kontakten med myndigheter, förklara hur det kanadensiska samhället fungerar. Många av organisationerna erbjuder även engelskundervisning, hjälp att söka arbete och rådgivning.¹⁸

Flera organisationer arbetar även med att förändra och påverka samhället och integrationspolitiken. En viktig fråga som The Maytree Foundation har arbetat med under fyra år är att lägga till två ord i reglerna för studiebidrag. Detta för att även invandrare skall ha rätt att söka studielån direkt efter att de fått sitt uppehållstillstånd. Tidigare kunde de få studielån först efter att de bott i Kanada i ett år.¹⁹

Vilken hjälp finns för flyktingar med särskilda behov?

I Toronto finns världens näst äldsta center för tortyroffer, **Canadian Center for Victims of Torture**, CCVT. De startade sin verksamhet 1977. Idag har man 12 personer anställda som tillsammans talar 18 olika språk. På centret kallar man inte sina klienter för tortyroffer utan för överlevare. På centret erbjuder man olika former av terapi för överlevarna, antingen i grupp eller enskilt. För de som har svårt att tala om sina upplevelser så använder man sig av bildterapi. Ofta är språket inget problem för överlevarna som kommer till centret. Man har kontakt med olika terapeuter i Toronto som tillsammans talar 65 olika språk. Centret tar emot ca 1 000 nya klienter varje år. På centret delar man in överlevarna i tre olika grupper:

1. Den minsta gruppen är de som klarar av att hantera sina traumatiska upplevelser på egen hand. De klarar av sin situation på egen hand med stöd och hjälp av anhöriga och vänner.
2. Överlevare som är på gränsen till sammanbrott är den grupp som CCVT inriktar sig på i första hand. Med rätt hjälp och med ett genomtänkt program kan de få hjälp med att kunna leva med sina trauman och fungera väl i samhället.

¹⁷ Intervju med Mulugeta Abai, CCVT, 030310.

¹⁸ Intervju med Paulina Maciulis, OCASI, 030228.

¹⁹ Intervju med Ratna Omidvar, Maytree Foundation, 030306.

3. De som har svåra traumatiska störningar kan man inte hjälpa på centret. Många gånger kan de behöva psykofarmaka för att kunna bli mottagliga för hjälp.

En av svårigheterna är att personer snabbt kan växla mellan de olika kategorierna. Ett brev eller telefonsamtal från hemlandet kan räcka som en utlösande faktor. Många överlevare ser det som ett stigma att vara ett tortyroffer. De vill inte att arbetsgivare och omgivningen skall få reda på det. CCVT har därför väldigt diskreta lokaler och inget utanför talar om vilken verksamhet byggnaden innehåller. Då man skickar ut brev till sina klienter så använder man diskreta kuvert.

Förutom olika sorters terapi erbjuder CCVT även ESL undervisning. Denna är då anpassad efter de svårigheter som överlevare har. Många har koncentrationssvårigheter och därför så är heltidsstudier endast tre timmar per dag. De som har suttit i fängelse har ofta upplevt en väldigt strukturerad och enformig vardag. I undervisningen så försöker man därför att ha en så flexibel skoldag som möjligt. De elever som behöver en paus har möjlighet att lämna lektionerna en stund. Då många elever redan är stressade så har man inga läxor i undervisningen då det skulle kunna öka stressen. Man undviker att prata om politik, religion och om familjer.

Hjälpen hos CCVT är kostnadsfri och då de arbetar med flyktingar från hela Toronto så kan överlevarna få bidrag för resorna till och från centret.

De flesta som har haft kontakt med centret klarar sig bra efter genomgången behandling. Många av dem som har fått hjälp är väldigt tacksamma. Många gånger vill de visa sin tacksamhet och även hjälpa andra som är nyanlända. Vi fick höra om affärsmannen som fick hjälp och som nu är på väg att etablera sig i det kanadensiska samhället. Han kommer upp och besöker centret nästan varje vecka. Om han upptäcker att det saknas något, som till exempel socker, så kommer det en säck socker dagen efter. Det är inte heller ovanligt att överlevare som har fått hjälp skänker hela eller delar av sin första lön till centret.

Frivilligt arbete är en viktig del av arbetet och centret har ca 200 frivilliga som varje år arbetar 25 000 - 30 000 timmar. På centret menar man att alla som arbetar med invandrare och flyktingar arbetar med offer för tortyr. Centret tar därför gärna emot studiebesök och är ute och informerar om sin verksamhet på myndigheter och frivilligorganisationer. Centret arbetar även internationellt och har bland annat öppnat ett center för tortyroffer i Chile.

Vilka är de största svårigheterna med integrationen i Kanada?

Många av de svårigheterna med att integrera invandrare är likartade i Kanada och Sverige. I Kanada pratar man idag inte om integration utan om social inneslutning (social inclusion). Precis som med begreppet integration så finns det många olika meningar om vad det innebär. En definition av social inneslutning som används av bland annat Toronto Social Planning Council är: ”Fullständigt och jämställt deltagande inom de ekonomiska, kulturella och politiska systemen i sitt nya hemland.”²⁰

Tills för tio år sedan kom de flesta av Kanadas invandrare från Europa. De fick välbetalda okvalificerade arbeten. Inom en 10-årsperiod nådde invandrarna upp till samma lönenivåer som kanadensarna. Dagens invandrare är i huvudsak utomeuropéer så kallade ”visible minorities”, de som inte ser ut som européer. De får ofta dåligt betalda arbeten inom restaurang- och detaljhandeln. De måste i genomsnitt arbeta 35 år innan de når upp till samma inkomstnivå som övriga kanadensare. Fattigdomen bland invandrare är stor trots att utbildningsnivån i genomsnitt är högre hos alla typer av invandrare och flyktingar än hos kanadensare. Arbetsgivare i Kanada känner inte igen utländska utbildningar och anställer därför hellre arbetskraft med kanadensisk utbildning. Invandrare har svårt att få kanadensisk arbetslivserfarenhet vilket många arbetsgivare ser som en nödvändighet.

Det stora antalet asylsökande som finns i landet och som egentligen inte har rättighet att rösta, möjlighet att låna pengar, studera, resa fritt eller arbeta inom vissa yrkesområden beskrivs som den nya underklassen.²¹

Det är regeringen och provinserna som har de ekonomiska medlen för integrationsarbetet medan själva arbetet sker i kommunerna. Kommunerna saknar därför möjligheter att påverka den ekonomiska planeringen av integrationsarbetet. Många av de frivilligorganisationer som vi pratat med menar att det saknas en klar och tydlig ansvarsfördelning mellan nationell, provinsiell och kommunal nivå. Många av hjälporganisationerna har startats då det funnits områden som ingen av myndigheterna har tagit ansvar för. De organisationer som vi talat med är ändå övertygade om att det är bättre med att det är organisationer som ger service till invandrare än myndigheter. De menar att de utför det bättre och billigare samt att de arbetar ute i de olika områdena med de problem som är aktuella just där.²²

²⁰ Richmond Ted et al, “Immigrant settlement and social inclusion...” Sid 1.

²¹ Ibid. Sid 2-5.

²² Intervju med Mario Calla, COSTI 030227, intervju med Paulina Maciulis, OCASI, 030228, intervju med Ratna Omidvar, Maytree Foundation, 030306.

Information till invandrare och flyktingar

Vi kom själva som informationssökare till Toronto. Vi hade med oss en bunt frågor från Sverige. Snabbt kom nya frågor då vi kulle bo i ett främmande land under en längre tid. Vi insåg att detta är precis samma situation som nya invandrare och flyktingar ställs inför då de kommer till Kanada. För att få svar på våra frågor så använde vi de källor till information som invandrare och flyktingar använder. Snabbt insåg vi hur viktigt detta område är för att snabba på och minska problemen med integrationen. För att få svar på våra frågor så intervjuade vi två representanter för organisationer som erbjuder information på två olika sätt. Vi har även fått information via Internet.

Hur får invandrare och flyktingar information om organisationerna som kan hjälpa dem?

Invandrare och flyktingar har ett stort egenansvar att själv hitta information och söka sig till de organisationer som kan ge den hjälp de behöver. Det stora utbudet av aktörer som arbetar med hjälp åt invandrare och flyktingar gör att information blir ett viktigt område att utveckla. Invandrare och flyktingar som anländer till Torontos flygplats får en folder med några av de organisationer som myndigheterna anser hjälper invandrare och flyktingar på ett bra sätt. Röda korset har nyligen öppnat en informationsdisk på flygplatsen. Den har samma öppettider som flygplatsen. Andra anpassar sig till behovet av flerspråkighet. Utanför många butiker och affärsrörelser så visar skyltar vilka olika språk som talas. Torontos Transit Commission, TTC ansvarar för lokaltrafiken i Toronto. De har ett informationsnummer dit man kan ringa och få information om tider priser och mycket mera. Denna information kan man få på 140 olika språk. Ontarios regering har insett värdet av att samla all information på ett ställe så att det blir lätt för nyanlända invandrare och flyktingar att hitta till rätt organisation. En del frivilligorganisationer har fullt upp att göra även utan att man informerar och gör reklam för sin verksamhet. Invandrare som vill ha information har möjlighet att få det på många olika sätt. Här nedan beskrivs några av de viktigaste.

YMCA Newcommer Information Center startades hösten 2001 och finansieras av Kanadas federala regering, Citizenship and Immigration Canada, United Way, Settlement.org och YMCA. Projektet startades då det fanns ett behov av att samordna all information som invandrare och flyktingar behöver. Organisationen beskriver sig själv som ett bibliotek med information för invandrare och flyktingar. Vid intervjun med Milena Grubic, informatör på centret, så berättar hon att hon själv kom som flykting till Kanada för 6 år sedan det från forna Jugoslavien. Hon avbröt sin utbildning till journalist och ansökte om att få komma till Kanada. Hon arbetar nu som specialist på information till Invandrare och flyktingar.

Syftet med informationscentret är att samla all information som kan vara av intresse för invandrare och flyktingar på ett ställe. Det som skiljer informationscentret från andra liknande program är att det har en öppen mottagning där det inte går att boka tid i förväg. De invandrare som kommer till Kanada idag har en hög utbildningsnivå och många har redan goda kunskaper i engelska. Detta gör att behovet av hjälp ser annorlunda ut idag jämfört med för 10 år sedan. Det finns en stor grupp av invandrare som endast är i behov av lite information om vilka steg de behöver genomgå och vart de skall vända sig för att få hjälp med det. Får de det så klarar de sig sedan själva. Informationscentret delar lokaler med LINC värderingscenter. Till värderingscentret kommer de invandrare och flyktingar som skall börja i LINC klasser för att göra ett test som bestämmer vilken nivå de skall börja på. Detta gör att lokalerna blir en naturlig samlingsplats för invandrare och flyktingar. Informationscentret bjuder även in föreläsare som berättar eller informerar om aktuella ämnen.

Informationscentret har ett nära samarbete med settlement.org som administrerar en hemsida med information till invandrare och flyktingar. De båda organisationerna har valt att dela in in-

formationen i samma grupper för att göra det lättare för användarna att hitta rätt information. Några av informationsgrupperna är immigration och medborgarskap, utbildning, arbete, språk, och boende.²³

Settlement.org

1997 initierade Citizenship and Immigration Canada, CIC och Ontario Administration of Settlement and Integration Services OASIS ett datorprojekt som bland annat skulle leda till att ett extranet för organisationer och myndigheter som arbetar med integration i Ontario skapades. Tanken var att skapa en mötesplats på nätet där information skulle samlas på ett ställe. Det skulle även finnas mötesplatser och forum där personal inom frivilligorganisationer och myndigheter skulle kunna utbyta information och erfarenheter. 1999 påbörjades arbetet med att skapa ytterligare en hemsida med information om integration för allmänheten. Det blev Ontario Council of Agencies Serving Immigrants, OCASI som blev ansvariga för de båda hemsidorna. I november 2000 öppnades den allmänna hemsidan. Målet med extranet är att:

- Hjälpa organisationer och myndigheter som arbetar med integration i deras arbete att integrera invandrare och flyktingar.
- Tillhandahålla aktuell och saklig information.
- Stärka kunskapen och kompetensen hos enskilda anställda hos organisationer och myndigheter.
- Öka effektiviteten hos organisationerna och enskilda anställda.
- Öka samarbetet mellan organisationer och myndigheter.

Hemsidan på Internet är öppen för allmänheten och skall ge information till nyanlända flyktingar och invandrare så väl som till organisationer som arbetar med eller kommer i kontakt med invandrare och flyktingar. Hemsidan skall även hjälpa presumtiva invandrare i andra länder att planera sin flytt till Kanada. Sidan innehåller:

- En databas över organisationer och dokument som finns tillgängliga på nätet
- Generell information om viktiga områden för nyanlända invandrare och flyktingar.
- Svar på vanliga frågor.
- Länkar till relevanta hemsidor.

Settlement.org har fem personer anställda och har en budget på 300 000 CAD (1,8 miljoner SEK) per år.

En utvärdering av de båda hemsidorna gjordes i maj 2002. Den sida som har utvecklats mest är den offentliga hemsidan. Den har cirka 1 000 egna sidor som i genomsnitt besöks av 50 000 besökare varje månad. Antalet sidor varierar hela tiden. Hemsidan uppdateras dagligen. Den uppdateras bland annat då det kommer nya lagar eller bestämmelser. På hemsidan finns det möjlighet för användarna att ställa frågor. Detta är en viktig faktor för uppdateringen och utvecklingen av hemsidan. Om det ställs mycket frågor om ett speciellt ämne så skriver man en artikel om det och lägger ut det på hemsidan. Om någon artikel är otydlig eller har för svårt språk så resulterar det i frågor från användarna som leder till en omarbetning av artikeln eller sidan. Läsarna påpekar även fel och brister på hemsidan. De ansvariga för hemsidan får i genomsnitt 4-6 mail dagligen från användarna. 45 % av besökarna besöker sidan varje vecka eller oftare. 20 % av besökarna bor utanför Nordamerika. Att öka andelen användare utanför Kanada är något som man arbetar aktivt med.

²³ Intervju med Milena Grubic, YMCA Newcomer Information Center, 030408.

Om invandrare och flyktingar kan få så mycket information som möjligt innan de kommer hit så har de mer realistiska förväntningar då de anländer. En stor del av invandrarna som kommer som arbetskraftinvandring har haft välbetalda arbeten och hög status i sina hemländer. De tror att det finns ett arbete som väntar på dem då de kommer till Kanada. Då de inser att processen för att komma ut på arbetsmarkanden tar tid och att det inte är självklart att de kan arbeta inom exakt samma yrkesområde som i hemlandet så blir de besvikna och känner sig lurade. En del väljer att återvända hem då de inser att deras drömmar inte kommer att uppfyllas i Kanada. Att man verkligen lyckas med att nå ut utanför landets gränser förstod man då en av besökarna på hemsidan berättade att han hade sett en poster om settlement.org på Kanadas ambassad i Accra, Ghana.

Hemsidan konkurrerar inte med de organisationer som arbetar med att hjälpa nyanlända invandrare och flyktingar. De försöker att vara ett komplement som skall få användarna att lämna datorn och ta personlig kontakt med de organisationer som kan hjälpa dem. De gör inga artiklar om material som redan finns tillgängligt på nätet utan de försöker istället att skapa länkar till dessa sidor. Hemsidan besöks även av en del kanadensare som söker lättfattlig samhällsinformation²⁴.

Har invandrare i Kanada tillgång till Internet?

Många invandrare som kommer till Kanada idag är vana att använda datorer och Internet från sitt hemland. De prioriterar därför att skaffa sig en dator då de kommer till Kanada. Internet är ofta det bästa och billigaste sättet att hålla kontakt med sina anhöriga och att få information från hemlandet. För de som inte har egna datorer finns det ändå en mängd andra möjligheter att få tillgång till Internet. På bibliotek finns det offentliga datorer som allmänheten kan använda sig av. Många av organisationerna som arbetar med att hjälpa invandrare och flyktingar erbjuder tillgång till datorer och Internet. I alla stadsdelar finns det Internetcaféer där man för en billig peng kan få tillgång till Internet. Det finns mängder av butiker som säljer begagnade datorer. En dator som fungerar bra för att surfa på nätet med behöver inte kosta mer än 200 CAD (1 200 sek) i dessa butiker. Alla lokalsamtal är gratis vilket betyder att med rätt Internetleverantör så behöver surfandet inte kosta något.

211

Alla som har sett amerikanska filmer vet att nödnumret i USA är 911. Så är det även i Kanada. Om du istället ringer 411 så kommer man till nummerupplysningen. 211 är ett nytt landsomfattande nummer som vill vara ett nummer mitt emellan SOS-numret och nummerupplysningen. I juni 2002 öppnades telefonnumret och alla som behöver information om samhället kan ringa hit dygnet runt och få information på en mängd olika språk. Man räknar med att det kommer att bli mer än 150 000 samtal till numret varje år.²⁵

Mun till mun

Många av organisationerna lägger ner väldigt lite energi på att marknadsföra sig. De har inget behov av det då invandrare och flyktingar får reda på deras existens av andra invandrare i alla fall. Nackdelen med detta är att de ibland får information av personer som invandrade för flera år sedan och som ger information som inte är aktuell längre. Regler ändras och utvecklas fortlöpande. De organisationer som har rykte om sig att vara bra får många nya besökare och blir ibland tvungna att hänvisa personer vidare till andra organisationer.

²⁴ Intervju med Marco Campana, Utvecklings samordnare, hemsidan Settlement.org, 030415

²⁵ Informationen är hämtad från 211 hemsida www.211.ca

Vilka är de största skillnaderna mellan Sverige och Kanada då det gäller invandring och flyktingmottagande?

Ett mångkulturellt samhälle.

Även om Kanada inte har nått målet om social inneslutning av alla medborgare så är det ett mångkulturellt land där ingen människa från något land behöver känna sig annorlunda. Då vi intervjuade invandrare och flyktingar vid en av ESL-skolorna så berättade alla att de aldrig känt sig illa behandlade av någon för att de kom från ett annat land eller för att de talar dålig engelska. På alla nivåer i samhället finns det representanter från olika länder. Nuvarande rektorn på Torontos polis-skola kommer från Jamaica. Som invandrare är det lätt att hitta förebilder från det egna landet som har lyckats i Kanada. De vi har pratat med har svårt att förstå att man i Sverige inte kan få arbete för att man har ett annorlunda efternamn. Det verkar som om man i Kanada mer tittar på utbildning och kunskaper än nationalitet. Man får dock inte glömma att Toronto är en storstad och att det ser annorlunda ut på landsbygden, dit det inte kommer så många invandrare och flyktingar.

Egenansvar.

Invandrarna och flyktingarna som kommer till Kanada har ett mycket högre egenansvar än samma grupper som kommer till Sverige. En av anledningarna är naturligtvis den mängd av aktörer som arbetar med hjälp till invandrare och flyktingar. Det skulle även kunna vara en konsekvens av Kanadas historia som nybyggerland där var och en får klara sig bäst man kan. Konsekvenserna av detta är att invandrare redan första dagen tvingas att ta kontakter ute i samhället. De blir tvungna att ta kontakt med olika myndigheter och frivilligorganisationer för att få information och den hjälp de behöver.

Även om denna situation är tuff för många invandrare och flyktingar så bidrar den till att de inte blir passiviserade utan snabbare kommer in i det kanadensiska samhället. Många av invandrarna klarar sig inte på de pengar som de får i bidrag av myndigheterna. De blir därför tvungna att öka på sina inkomster på andra sätt. Då vi besökte en av ESL skolorna i Toronto fick vi höra att de allra flesta eleverna har någon form av arbete vid sidan om studierna. Alla dessa arbeten sker svart men med myndigheternas goda minne. Vi hörde även att det skulle finnas olika nationella arbetsförmedlingar som förmedlar svartjobb till sina landsmän. Även om det är tragiskt att människor inte klarar sig på de ekonomiska medel de får av samhället så är det fantastiskt hur dessa människor ändå klarar sig på något sätt. Vi pratade med en av ESL studenterna som berättade att han emellanåt arbetade som flyttkarl och att han då tjänade 16 CAD i timmen svart. Detta skall jämföras med den officiella minimilönen som är under 7 CAD i timmen.

Frivilligorganisationernas roll

I Kanada har man valt en modell där myndigheterna ger bidrag till olika organisationer som därefter utför det praktiska arbetet. Detta gäller inte bara inom integrationsområdet utan även inom många andra områden. Skuldsanering och budgetrådgivning är exempel på andra områden som sköts av frivilligorganisationer. Alla de som vi har intervjuat som arbetar inom sådana organisationer tycker att det är ett bra system och de tror inte att det skulle bli billigare eller bättre om myndigheterna själv byggde upp organisationer som utförde arbetet. Nackdelarna blev ganska snabbt klara för oss. De flesta av organisationerna tycker att de får för lite ekonomisk ersättning för sitt arbete. Mycket tid får läggas ner på att söka bidrag varje år. Att bidragen endast betalas ut för ett år i taget gör att det är svårt för organisationerna att göra ett långsiktigt planerat arbete. Ofta är det väldigt omfattande och strikta avtal som i detalj beskriver vad pengarna skall användas

till. På så sätt kan det diskuteras om det ändå inte är myndigheterna som styr verksamheten. Många organisationer försöker motverka denna styrning genom att skaffa sig andra sponsorer och bidragsgivare. Många organisationer tar även emot och hjälper personer som de inte får bidrag för. Samtidigt kan man inte blunda för att denna press gör att organisationerna gör ett väldigt bra arbete i förhållande till de ekonomiska ramar som de har.

De flesta av de som arbetar inom dessa organisationer har själv kommit till Kanada som flyktingar eller invandrare. Detta gör att de har kunskaper och erfarenheter som kanadensare saknar. Många kan även fungera som positiva förebilder för de som nyligen har anlänt. ”- Om hon har klarat det så kan jag också göra det.” Lönerna för de anställda inom dessa organisationer är generellt lägre än vad motsvarande arbete skulle ge på någon annan arbetsplats. Trots detta så är många som arbetar inom organisationerna förvånansvärt välutbildade. Deras merit är inte bara att de själv har varit flyktingar eller invandrare utan att de ofta har akademiska utbildningar från sitt hemland. Att så många tidigare invandrare och flyktingar arbetar med att hjälpa andra i samma situation beror till stor del att man är tacksam för den hjälp som man fick då man själv anlände som nykomling. Detta är något som märks inte bara bland anställda på organisationerna. Många invandrare och flyktingar vill på olika sätt betala tillbaka för den hjälp de fick då de kom. De kan handla om att ge pengar eller ge av sin egen tid. En annan anledning till att invandrare och flyktingar arbetar i dess organisationer är att det kan vara en möjlig karriärväg. Vi mötte flera personer som valt att arbeta med att hjälpa andra invandrare och flyktingar men som samtidigt hade stor nytta av utbildningarna från sitt hemland. Francisco Rico som är föreståndare för Hamilton House, ett boende för invandrarkvinnor och barn, är ett bra exempel. Han och hans fru kom som flyktingar till Kanada från Latinamerika. Han hade arbetat som jurist i sitt hemland. För att kunna fortsätta sitt arbete som jurist i Kanada så skulle han vara tvungen att göra om stora delar av sin juristutbildning. Han valde i stället att ta över Hamilton House och använda sina juridiska kunskaper som ombud vid Refugee protection hearings.

Frivilligarbete är en viktig del av förberedelserna för arbetslivet i Kanada. Det är inte bara organisationer som arbetar med invandrare och flyktingar som tar hjälp av frivilligarbetare. Frivilligarbetare kan arbeta med stora festivaler som hålls i Toronto, för olika föreningar eller politiska partier. Det finns centraler som hjälper organisationer och frivilligarbetare att mötas.

Torontos poliskår har en kår av frivilliga poliser. De har samma uniformer som vanliga poliser men de är inte beväpnade. De frivilliga poliserna arbetar utan lön och kallas in vid tillfällen då det finns behov av extra poliser. Det kan vara då man behöver extra poliser för att dirigera trafik, vid demonstrationer eller i krislägen. De frivilliga poliserna har alla typer av andra arbeten vid sidan om sin tjänst som frivilliga poliser.²⁶

Frivilligarbetarna ger av sin tid och organisationerna erbjuder utbildning, erfarenheter och möjligheter att bygga upp kontaktnät. Utbytet blir ett ömsesidigt givande och tagande. Erfarenhet av frivilligarbete värderas högt av arbetsgivare. Vissa universitet kräver att man har gjort ett visst antal timmar av frivilligarbete för att vara behörig att söka in på utbildningar. Frivilligarbete kan vara en merit som ersätter brist på arbetslivserfarenhet samt att det kan ge personliga kontakter som leder till arbete.

Många av frivilligorganisationerna började sin verksamhet med en specifik etnisk målgrupp. De organisationer som efterhand även har öppnat sin verksamhet för andra nationaliteter har lyckats bäst. Det verkar som om behovet av hjälp ser ganska likartat ut oberoende av vilken del av världen man kommer ifrån.

²⁶ Intervju med Ron Tapley, Staff Sergeant, Toronto Police Service, 030509

Fördelarna med att frivilligorganisationerna utför arbetet med integration av invandrare och flyktingar kan delas upp i tre kategorier, flexibilitet, närhet och engagemang

Strömmen av invandrare och flyktingar skiftar hela tiden. Nya grupper från nya länder anländer. Organisationerna måste hela tiden vara beredda att ändra sin verksamhet utifrån de nya behov som uppstår. Organisationerna är många gånger duktiga på att hitta nya och annorlunda lösningar på problemen.

Många gånger finns organisationerna i det område där invandrarna och flyktingarna bor. Det gör att det är lätt för invandrarna att ta kontakt med organisationerna och de slipper långa resor. Speciellt viktigt är det för ESL och LINC skolorna dit eleverna går dagligen.

Engagemang hos personalen är en avgörande faktor för integrationsarbetet. Trots små ekonomiska medel, ett omåttligt stort antal hjälpbehövande och dåligt anpassade lokaler så lyckas organisationerna på ett väldigt bra sätt. Jag tror att en viktig faktor för detta är personalens personliga engagemang. Personalens engagemang märks tydligt av alla som besöker organisationerna och förmodligen ännu tydligare av de personer som de hjälper. Detta skapar en positiv och trevlig stämning på arbetsplatsen och en känsla av att inget är omöjligt.

Synen på segregation

Invandrare och flyktingar som kommer till Kanada får ofta rådet av myndigheterna att söka upp en hjälporganisation som talar invandrans hemspråk. Invandrarna väljer därefter ofta att bosätta sig i det området där organisationen finns. Detta, samt att invandrare och flyktingar gärna bosätter sig bland andra landsmän, gör att olika stadsdelar befolkas av olika folkgrupper. Detta ser man som en tillgång och det marknadsförs även som turistmål. Det finns flera Chinatown, ett Little Italy, de koreanska kvarteren och så vidare. Detta innebär inte bara en mångfald i matkultur utan även att det är lätt att få tag i de matvaror som invandrare är vana att använda. Vill man se de senaste indiska eller ryska videofilmerna så är det inte heller något problem.

De områden dit nyanlända invandrare bosätter förändras hela tiden allteftersom nya grupper av invandrare kommer dit. De som lyckas i Toronto och får bättre ekonomi väljer ofta att köpa ett hus i någon av förorterna. Till Markham norr om Toronto har många av de välbärgade asiaterna flyttat. Där har de skapat ett nytt Chinatown och öppnat ett eget asiatisk köpcenter. Många av Torontoborna beger sig dit för att äta den bästa asiatiska maten.

Många av invandrarna i Toronto försöker även att få dit sina äldre släktingar. De arbetar för att kunna bli privata sponsorer så att mor- och farföräldrar kan komma till Kanada. Att komma till ett nytt land i 70-års ålder är inte lätt. Många av dessa lär sig aldrig engelska men lever ändå ett bra liv då de lever i en stadsdel där de kan prata sitt eget språk och handla i butiker med varor som de känner igen.

De problem som finns med segregation i Toronto handlar inte om etnicitet utan om ekonomisk segregation. Många år av social nedrustning har medfört mycket försämrade förhållanden för de svagaste i samhället. I de delar av Toronto som har stora bostadskomplex samlas de nyanlända invandrarna. I dessa områden råder det en stor fattigdom. De invandrare som får bättre ekonomi väljer att flytta till bättre områden och kvar blir de som inte har möjlighet eller förmåga att ta sig därifrån.

Även om invandrare väljer att bo i en stadsdel där många landsmän bor så är det inte helt sällsynt att människor med olika etnicitet bildar familjer och att barnen blir trespråkiga.

Den ekonomiska segregationen i Kanada är uppenbar. Spannet mellan de som tjänar minst och de som tjänar mest är stort. En socialbidragstagare får ca 550 CAD i månaden medan en person som arbetar med minimilön tjänar ca 1 100 CAD i månaden. De personer som arbetar i organisationer som hjälper invandrare kan tjäna 2 500 - 3 700 CAD i månaden. Denna skillnad ökar naturligtvis den ekonomiska segregationen. Samtidigt så fungerar det som en sporre att bli klar med sin engelskundervisning och vidareutbilda sig eller för att komma ut på arbetsmarknaden..

Arbetskraftsinvandring

Den största delen av invandring i Kanada är arbetskraftsinvandring. Det är människor som själv har valt och som många gånger har kämpat för att komma hit. Jag tror att det kan ha en avgörande betydelse för hur väl och snabbt man integreras i sitt nya hemland om man har lämnat ett land eller om man har flyttat till ett land. Flyktingar och invandrare blandas i ESL och LINC klasser. Flyktingarna ser att det finns människor som har valt att komma hit och som har kämpat för det. Kanadas ekonomi är beroende av arbetskraftinvandring för en fortsatt ekonomisk utveckling.

Hjälp åt asylsökande

Av flyktingarna som kommer till Kanada så är asylsökande den största gruppen. I Kanada så får de inte alls samma stöd och hjälp som de flyktingar som har fått sitt uppehållstillstånd. Många av organisationerna får bara pengar för att arbeta med flyktingar som har fått sitt uppehållstillstånd. De asylsökande är en grupp som många inte vill tala om. Orsaken till att de behandlas annorlunda är att många människor som söker asyl vid gränsen eller inom Kanada inte är flyktingar utan invandrare som vill komma till Kanada. Regeringen vill att de asylsökande skall söka asyl innan de kommer till Kanada. Dock är det så att mer än 70 % av de asylsökande får uppehållstillstånd.

Behovet av information

I Sverige så är det integrationsverket, migrationsverket och kommunerna som ansvarar för information till invandrare och flyktingar. En del intressant information kan även hittas på arbetsmarknadsverkets hemsida. Många gånger så förmedlas informationen i Sverige genom besök vid någon av myndigheterna. Det finns en mängd olika broschyrer och folders med information på myndigheterna. I Toronto så betyder den stora mångfalden av aktörer ett ökat behov av information. Mängden av organisationer gör att ingen har ett totalt grepp över allt som erbjuds. Individen har ett större ansvar att själv söka information. Hemsidan Settlement.org och YMCAs informationscenter är exempel på One stop organisations. Här kan man få all information som man behöver på ett ställe. I Toronto anser man det viktigt att inte bara informera invandrare och flyktingar. Kanadas regering arbetar för att informera presumtiva invandrare, professionella som kommer i kontakt med invandrare och flyktingar, företag och den breda allmänheten. Genom information så minskar man fördomar och påverkar attityder.

2. Språkundervisning i engelska eller franska för kanadensiska flyktingar och invandrare.

Syftet med undersökningen var att utröna hur man arrangerar språkundervisning i engelska för nyanlända flyktingar och invandrare i Kanada. Vilken hjälp de kan få? Hur är undervisningen utformad och vem anordnar den? Avsnittet om språkundervisningen är skrivet av Johan Lindskog.

Källor och metodval.

Materialet i detta avsnitt bygger i huvudsak på information från två olika typer av källor:

1. Internetkällor.

En del av materialet i detta avsnitt är hämtat från Internet. Informationen om utbildningspolitiska stödåtgärder till nyanlända flyktingar och invandrare i Kanada är i huvudsak hämtad från hemsidan settlement.org.²⁷ Denna hemsida är egentligen avsedd att ge viktig och sakligt korrekt information till de flyktingar och invandrare som har för avsikt att emigrera till Kanada, eller som redan vistas i landet. Provinsen Ontarios officiella hemsidor har också kommit till användning, liksom de berörda federala myndigheternas hemsidor, samt Torontos katolska skolstyrelsens hemsida. Hemsidorna har alltså valts med en viss omsorg.

Ett genomgående problem i informationsinhämtandet från Internet, har varit att hemsidorna vänder sig till andra målgrupper. I vissa fall är informationen tänkt att hjälpa flyktingar och övriga invandrare. I andra fall är informationen på hemsidorna avsedd för olika myndigheter och icke vinstdrivande serviceorganisationer. Så även om informationen var lättillgänglig, eftersom den fanns på Internet, var den svårtillgänglig eftersom den inte riktade sig till svenska informatörsstudenter. En stor del av undersökningen kom därför att bestå i att kontrollera att informationen om andraspråksutbildningen på Internet uppfattats på ett korrekt sätt. De intervjuer som gjordes var i detta avseende en stor hjälp.

2. Intervjuer.

Tillfälle gavs att träffa och intervjuva några personer som på olika sätt handskas med andraspråkundervisningen i sin vardag. Intervjuer gjordes med följande personer:

Hanna Cabaj, programansvarig för den katolska skolstyrelsens andraspråksundervisning i Toronto.

Vicky Khatib, rektor och lärare vid en av katolska skolstyrelsens andraspråksskolor i Toronto.

Andraspråkselever vid en av den katolska skolstyrelsens andraspråksskolor i en av Torontos förorter.

Mario Calla, verkställande direktör för COSTI, en icke vinstdrivande serviceorganisation för nyanlända invandrare och flyktingar i Toronto.

Intervjuerna redovisas inte i sin helhet utan har istället bearbetats till löpande texter.

Frågorna i den löpande texten har två ursprung. Några kommer från den kartläggning av hinder på den svenska arbetsmarknaden för hög- och yrkesutbildade invandrare, som Susanna Magnusson och Jenny Arfwedson har utfört åt Idéforums projekt Region Mångfald. Övriga frågor har vuxit fram under resans gång. Det fanns andra aspekter som visade sig vara intressanta att undersöka ur ett svenskt perspektiv. Nedan följer en allmän beskrivning av andraspråksundervisningen i Ontario och Kanada.

²⁷ www.settlement.org. Hemsidan finansieras av den federala immigrationsmyndigheten Citizenship and Immigration Canada och produceras av paraplyorganisationen OCASI i Toronto.

Allmänt om andraspråksundervisningen för invandrare och flyktingar i Kanada och Ontario.

För att kunna ansöka om och bli beviljad kanadensiskt medborgarskap, måste man kunna uttrycka sig i tal och skrift på ett av landets två officiella språk, det vill säga engelska eller franska. Varje provins och territorium bestämmer själv vilket språk som skall vara provinsens officiella huvudspråk och är skyldiga att erbjuda språkundervisning för nyanlända flyktingar och invandrare. I Ontario anordnas språkkurser i båda de officiella språken.²⁸ Eftersom engelska är provinsens officiella språk, koncentreras undersökningen på den engelskundervisning som nyanlända flyktingar och invandrare erbjuds i Toronto i Ontario. Man bör i detta sammanhang ha i åtanke att engelska och franska är världsspråk. Det medför att en stor andel av de människor som årligen invandrar till Kanada redan har varierade kunskaper i engelska eller franska.

Finns det centrala beslut på hur andraspråksundervisningen i engelska ska se ut?

Huvudansvaret för språkundervisningen för flyktingar och invandrare vilar enligt Kanadas konstitution hos provinserna och territorierna. Någon nationell läroplan i svensk bemärkelse finns inte. Den federala regeringen och dess myndigheter har försökt att samordna och åstadkomma en gemensam nationell standard i andraspråksundervisningen. 1992 tog man initiativ till utvecklandet av ett nationellt normsystem för andraspråksundervisningen, kallat Canadian Language Benchmarks, CLB.²⁹ Sedan 1997 finns det ett federalt centrum för den fortsatta utvecklingen av Benchmark-systemet kallat Canadian Centre for Language Benchmarks, CCLB.

Vad är Canadian Language Benchmarks?

Benchmark-systemet kan liknas vid en måttstock med huvudsakliga syftet att uppskatta och beskriva andraspråkslevers färdigheter i målspråket, i det här fallet engelska. Det är alltså inte ett provsystem eller ett förslag till läroplan men kan användas och används som underlag för utformningen av bådadera³⁰. Med denna måttstock kan utbildare, myndigheter, hjälporganisationer och arbetsgivare bedöma den enskildes språkkunskaper i engelska eller franska, oavsett var i landet och av vilken utbildare eleven har fått sin utbildning. Man använder en 12-gradig skala där värdet 1 representerar nybörjare och värdet 12 ska motsvara den 12:e årskursen i den kanadensiska skolan (motsvarande svensk gymnasiekompetens) Elevernas språkkunskaper mäts på tre områden:

- Förmåga att förstå talad engelska och uttrycka sig verbalt,
- Läsförmåga.
- Förmåga att uttrycka sig i skrift.

Man multiplicerar de 12 graderna med de 3 mätområdena och får sålunda sammantaget 36 olika Benchmarks.

Vem har ansvaret för språkundervisningen?

Ansvaret för språkundervisningen för kanadensiska invandrare och flyktingar är i praktiken delat mellan landets federala och provinsiella regeringar och myndigheter. Det delade ansvaret för språkundervisningen för invandrare och flyktingar kan ses som en konsekvens av den ansvarsfördelning som Kanadas konstitution ger mellan landets federala och provinsiella regeringar och myndigheter. Medan provinserna har det huvudsakliga ansvaret för utbildningsväsendet, så har den federala regeringen och dess myndigheter det huvudsakliga ansvaret för landet immigrations-

²⁸ CIC Canada: Welcome to Canada: "What you should know: Learning English or French", sid.1-2, www.cic.gc.ca/english/newcomer/welcome/wel-11e.html. 2003-03-03.

²⁹ CIC Canada: "Canadian Language Benchmarks", sid. 1-3, www.cic.gc.ca/english/newcomer/esl-e.html. 2003-04-03.

³⁰ CIC Canada: "Canadian Language Benchmarks", sid. 2-3, www.cic.gc.ca/english/newcomer/esl-e.html. 2003-04-03.

politik och flyktingmottagande³¹. Språkundervisningen för invandrare berör sålunda båda myndighetsnivåernas ansvarsområden.

De federala och provinsiella myndigheterna bedriver emellertid ingen språkundervisning i egen regi i Ontario-provinsen. Det praktiska utförandet av språkundervisningen för invandrare och flyktingar sköts i båda fallen i stället av aktörer verksamma på lokal och i vissa fall regional nivå. De federala och provinsiella myndigheterna köper upp språkundervisningen efter behov och kontrakten för att anordna andraspråksundervisning löper i båda fallen på ett år.³² I Ontario anordnas alltså språkundervisningen med hjälp av ett eller rättare sagt, två upphandlingssystem, där de federala och provinsiella myndigheterna erbjuder lokala utbildare och icke vinstdrivande organisationer att anordna språkundervisning i enlighet med något av de två olika språkprogrammen för invandrare och flyktingar. Under budgetåret 2002 avsatte de federala och provinsiella myndigheterna omkring 100 miljoner CAD vardera till sina andraspråksprogram i Toronto-området.³³ De båda programmen beskrivs nedan.

Vem anordnar språkutbildning för invandrare och flyktingar i Toronto?

Det finns ett stort och varierat antal aktörer som anordnar språkundervisning för invandrare och flyktingar i Ontario. De största andraspråksutbildarna i Toronto är den kommunala skolförvaltningen (Toronto Schoolboard) och den katolska skolförvaltningen (Toronto Catholic Board of Education). I staden finns det även ett stort antal ideella serviceorganisationer för invandrare och flyktingar och olika etniska och kulturella föreningar. Många av dem anordnar också språkundervisning för invandrare och flyktingar. Den enskilt största aktören i denna kategori är den ideella organisationen COSTI. Stadens tre universitet anordnar, mot kursavgift, stödundervisning i engelska och franska för sina utländska studenter och för de kanadensiska studenter som har ett annat modersmål än engelska eller franska.

Hur ser engelskundervisningen ut?

I Ontario finns två huvudsakliga språkundervisningsprogram för vuxna flyktingar och invandrare med två olika huvudmän. De kallas LINC respektive ESL och presenteras i de följande avsnitten.

³¹ CIC Canada: "Welcome to Canada: What you should know: Learning English or French", sid.1-2, www.cic.gc.ca/english/newcomer/welcome/wel-11e.html. 2003-03-03.

³² Enligt Hanna Cabaj, utbildningsansvarig för ESL och LINC vid Torontos Katolska skolstyrelse, intervju 030321. Och enligt Victoria Khatib, Rektor och lärare vid ESL-skolan i Humbard-Sheppard Community-Centre, intervju 030425.

³³ Enligt Hanna Cabaj, utbildningsansvarig för ESL och LINC vid Torontos Katolska skolstyrelse, intervju 030321.

De två andraspråksprogrammen i Ontario.

1. Language Instruction for Newcomers to Canada, LINC & Cours de langue pour les immigrants au Canada, CLIC.

Kanadas federala regering och myndigheter är huvudmän för ett nationellt språkundervisningsprogram för vissa kategorier av vuxna flyktingar. Det engelska programmet heter LINC och dess franska motsvarighet heter CLIC. I provinsen Ontario är engelska officiellt huvudspråk, denna del av undersökningen koncentreras därför på det engelskspråkiga LINC-programmet.

Finns det några urvalskriterier för att få delta i LINC-undervisningen?

För att få ta del av det federala språkundervisningsprogrammet (LINC) måste man vara:

- Minst 17 år gammal. Det finns ingen övre åldersgräns.
- Konventionsflykting, flykting med permanent uppehållstillstånd i landet (Landed Immigrant), eller en invandrare som CIC har för avsikt att bevilja permanent uppehållstillstånd. Asylsökande som inte har blivit beviljade permanent uppehållstillstånd (refugee-claimants), har i princip inte rätt att ta del av undervisningen i LINC. Denna stora grupp av flyktingar är istället hänvisad till det provinsiella språkundervisningsprogrammet, ESL.
- Man får ej ha vistats i landet i mer än tre år när man påbörjar sina språkstudier och man får inte vara kanadensisk medborgare.³⁴

Vad krävs för att man ska få delta i LINC-undervisningen, när har man möjlighet att börja?

Nya elever måste få sina befintliga språkkunskaper i engelska bedömda innan de kan påbörja sina språkstudier inom LINC-programmet. De måste även bevisa att de är behöriga att delta i LINC-programmet. LINC-programmet är behovsbaserat och bedömningen av elevens befintliga språkkunskaper är därför även en behovsprövning. Ansökande elever vars kunskaper redan bedöms överskrida de fem grundläggande undervisningsnivåerna i LINC-programmet, kan nekas tillträde där till.

Hur går bedömningen av ansökande elever till?

Bedömningen utförs av en auktoriserad bedömare, en så kallad Rater, som har genomgått en utbildning i det kanadensiska Benchmark-systemet (CBL). I provinsen Ontario har de federala myndigheterna valt att delegera bedömningen av nya LINC-elever till den ideella organisationen YMCA och deras så kallade Assessment-Centers. Den som vill börja studera inom LINC-programmet får där genomgå en muntlig och skriftlig prövning. Bedömningen är baserad på det kanadensiska Benchmark-systemet och är tänkt att fastställa en persons förmåga att både förstå och uttrycka sig på engelska, i talad och skriven form. När personens befintliga språkkunskaper i engelska har fastställts, så är YMCA skyldig att hänvisa den ansökande till ett för henne lämpligt LINC-program. YMCA är även skyldigt att hålla reda på alla de LINC-program som finns på och runt orten, så att de kan hänvisa nya elever till den utbildare som lämpar sig bäst för den enskilda elevens behov och förutsättningar. Om den ansökandes språkkunskaper i engelska bedöms vara så goda att de överskrider de fem undervisningsnivåerna i LINC, så kan den ansökande eleven nekas utbildningsplats inom programmet och i stället hänvisas till den högre provinsiella ESL-undervisningen.³⁵

Hur ser engelskundervisningen ut, finns det differentierade grupper i LINC?

³⁴ CIC Canada: Welcome to Canada: "What you should know: Learning English or French", sid.1-2, 2003-03-03.

³⁵ Enligt Milena Grubic, informatör vid YMCA i Toronto, intervju 030407.

I Ontario är LINC-undervisningen uppdelad i fem kurser, från nybörjar- till gymnasieförberedande engelska, som ska motsvara de nivåerna 6-7 i det kanadensiska Benchmark-systemet, CLB. Nya elever placeras på en för dem lämplig nivå enligt den prövning de alltså då redan har genomgått. Olika utbildare i och omkring Toronto erbjuder LINC-programmet på hel, del eller kvällstid. De flesta av de hjälporganisationer för flyktingar och invandrare som anordnar andraspråksundervisning erbjuder enbart nybörjarkurserna LINC 1 och 2.³⁶ De av deras elever som så önskar kan sedan fortsätta sina LINC-studier hos en utbildare som även erbjuder de högre kurserna.

Är undervisningen kostnadsfri?

LINC-undervisningen är i princip kostnadsfri för deltagarna men kursanordnaren är berättigad att ta ut en mindre deltagaravgift av eleverna. Andra utbildare, som inte är anslutna till LINC-programmet, kan ta betalt för sina kurser. Universiteten tar till exempel betalt för sina stödundervisningsprogram i engelska och franska.

Hur finansierar deltagarna sina studier?

Kanada har till skillnad från Sverige flera olika kategorier av immigranter och vilka möjligheter deltagarna har att finansiera sina LINC-studier styrs av vilken kategori de sorterar under. I princip är det bara konventionsflyktingar och federalt finansierade invandrare som kan få ekonomiskt bistånd för att delta i LINC-undervisningen. De kan för närvarande få omkring 600 CAD per månad om de studerar på heltid, vilket ungefär motsvarar 3 600 SEK. Arbetskraftsinvandrare och privatsponsrade flyktingar (inklusive anhörigflyktingar) har i princip inte rätt till ekonomiskt stöd från de federala myndigheterna, utan får själva finansiera sina språkstudier. Många är tvungna att arbeta vid sidan av sina studier och andra får förlita sig på hjälp från släktingar eller välgörenhetsorganisationer.³⁷ Samtliga vuxna i ett hushåll är berättigade till att delta i LINC undervisningen, under förutsättning att de har blivit beviljade permanent uppehållstillstånd.³⁸ En del LINC-utbildare erbjuder barnpassning som en service, så att båda föräldrarna, eller ensamstående föräldrar, ska kunna delta i LINC-studierna.

Under hur lång tid erbjuds engelskundervisningen?

Man får ej ha vistats i landet i mer än tre år när man påbörjar sina språkstudier i LINC-programmet. Har man vistas i Kanada under längre tid än tre år, så antar myndigheterna att man klarar sig utan att delta i det federala språkundervisningsprogrammet. Varje deltagare som blir beviljad att studera inom LINC-programmet kan sedan studera inom ramen för LINC i högst tre år. Konventionsflyktingar som har påbörjat sina språkstudier i hemlandet, till exempel i ett flyktingläger, kan bli beviljade en ny treårig undervisningsperiod när de har anlänt i Kanada.

Kombinerar man språkundervisningen i LINC-programmet med arbete eller praktik?

Nej, det federala finansierade LINC-programmet är enbart en språkutbildning. Dock erbjuder flera av andraspråksutbildarna även andra kurser för sina klienter vid sidan av andraspråksundervisningen. Det är ganska vanligt att man anordnar kortare kurser i hur man söker arbete i Kanada. Vidare kan språkstudierna bedrivas på heltid, deltid, dag eller kvällstid. Det finns även kurser där all undervisning är förlagd till helger. Försök pågår med mer yrkesinriktad andraspråksundervisning. Inom LINC-programmet finns också möjligheter till arbetsplatsförlagd språkundervisning. Denna mångfald i utbud och tider i undervisningen underlättar sannolikt situationen för de elever som måste kombinera sina studier med arbete.

³⁶ Enligt Mario Calla, Vd för COSTI, intervju 030227.

³⁷ Enligt Hanna Cabaj, utbildningsansvarig för ESL och LINC vid Torontos Katolska skolstyrelse, intervju 030321.

³⁸ CIC Canada: "Welcome to Canada: What you should know: Learning English or French", sid.1-2, www.cic.gc.ca/english/newcomer/welcome/wel-11e.html. 2003-03-03.

Får eleverna Betyg?

Nej, de får endast ett omdöme och ett intyg på att de har deltagit i undervisningen. LINC-utbildningen är alltså inte i sig meriterande. Den som efter avslutade LINC-studier vill läsa vidare vid en högre kanadensisk läroinstans, får skriva det Kanadensiska TOEFL-testet.³⁹

³⁹ CIC Canada: Welcome to Canada: “What you should know: Learning English or French”, 2003-03-03.

2. English as a Second Language, ESL & French as Second Language, FSL.

Ontarios provinsiella regering och dess utbildningsdepartement är huvudman för de provinsiella språkundervisningsprogrammen i engelska och franska. Undersökningen koncentreras därför på det engelskspråkiga ESL-programmet. Enligt den kanadensiska konstitutionen vilar huvudansvaret för utbildning hos landets provinser och territorier. I Ontario har man därför en stor erfarenhet av andraspråksutbildning för invandrare och flyktingar.

Finns det några urvalskriterier för att få delta i ESL-undervisningen?

Undervisningen är tillgänglig för alla som:

- Lär sig engelska som sitt andra språk.
- Har fyllt 18 år. Det finns ingen övre åldersgräns.
- Är mantalsskrivna i provinsen Ontario eller är flykting med ett tillfälligt uppehållstillstånd och är bosatt i provinsen.

Eleverna kan alltså vara asylsökande flyktingar utan beviljat uppehållstillstånd, arbetskraftsinvandrare och alla andra invandrare som behöver lära sig eller förbättra sina kunskaper i engelska. Man kan vara kanadensisk medborgare och det har ingen betydelse hur länge man har varit bosatt i landet. Elevernas behov eller önskan att förbättra sin engelska fungerar tillsammans med en bedömning av deras befintliga språkkunskaper som huvudsakligt kriterium. Den som så önskar kan återuppta sina engelska studier vid en senare tidpunkt.

Det är i detta sammanhang viktigt att påpeka att ESL-programmet är ett så kallade non-credit program. Det innebär att en ESL utbildning i engelska inte i sig är meriterande för dess deltagare. De elever som önskar fortsätta att studera vid högre läroinstanser får skriva inträdesprov vid den utbildningen. ESL elever är heller inte berättigade till studielån.⁴⁰

När har man möjlighet att börja i engelskundervisningen inom ESL?

En nyanländ flykting eller invandrare har möjlighet att påbörja sina språkstudier när hon eller han har blivit mantalsskriven i Toronto och har fått sina befintliga kunskaper i engelska bedömda.

Hur går bedömningen av ansökande elever till?

I ESL-undervisningen i Ontario sker bedömningen av nya elevers befintliga språkkunskaper i huvudsak hos utbildaren själv. I Toronto har en av de största andraspråksutbildarna, den katolska skolstyrelsen, själv rätt att utse och utbilda ett antal bedömare (Assessor) som får bedöma nyantagna elevers språkkunskaper. De flesta av den katolska skolstyrelsens bedömare är ESL-lärare och de får genomgå en intern utbildning där de lär sig att bedöma en elevs befintliga språkkunskaper med hjälp av det kanadensiska Benchmark-systemet. För närvarande har Torontos katolska skolstyrelse sex Benchmarksutbildade bedömare.⁴¹

Hur ser engelskundervisningen ut?

I Ontario anordnas ESL-undervisningen i enlighet med det kanadensiska Benchmark-systemet. De flesta ESL-utbildarna erbjuder språkutbildning från Benchmark 1-8, det vill säga från nybörjar- till gymnasieförberedande engelska. Nya elever placeras på den nivå som utbildarens bedömare (Assessor) har funnit lämplig. Olika utbildare i- och omkring Toronto erbjuder ESL-programmet på hel, del eller kvällstid. Nya elever kan alltså i likhet med tidigare elever söka upp en ESL-utbildning som passar deras föredragna studietakt och studienivå.

⁴⁰ Enligt Hanna Cabaj, utbildningsansvarig för ESL och LINC vid Torontos katolska skolstyrelse, intervju 030321.

⁴¹ Enligt Hanna Cabaj, intervju 030321.

Finns det differentierade grupper i ESL?

Ja och nej. Det är vanligt att mindre ESL-skolor har blandade klasser med elever som befinner sig på flera olika nivåer. Större skolor delar upp eleverna i kunskapsmässigt jämnare klasser. Elever som inte kan läsa eller skriva på sitt modersmål får i vissa fall särskilt stöd. Den katolska skolstyrelsen har separata ESL-skolor för illitterata elever.⁴²

Hur många gånger per år tar ESL-skolorna in nya elever?

Den katolska skolstyrelsen tillämpar kontinuerlig intagning av elever till sin ESL-undervisning. Det innebär att en ny elev är välkommen att påbörja sina studier när som helst under en pågående termin. Eleven kommer också att erbjudas att flytta upp till nästa klass när läraren bedömer att så är lämpligt.

Är undervisningen kostnadsfri?

Ja, undervisningen är gratis för dem som uppfyller de uppsatta kriterierna (se ovan) men utbildaren har rätt att ta ut en mindre administrativ kursavgift. Den katolska skolstyrelsen kräver till exempel 20 CAD (cirka 120 SEK) i terminsavgift av sina ESL-studenter.

Hur finansierar deltagarna sina studier?

Vid heltidsstudier är flyktingar och invandrare som blivit antagna till ett ESL-program berättigade att söka socialbidrag, under förutsättning att de uppfyller de övriga villkor som är förknippade med socialbidraget. Privatsponsrade och anhörigflyktingar kan söka socialbidrag efter att ansvarsperioden för de anhöriga har löpt ut. En ensamstående elev får omkring 550 CAD (cirka 3 300 SEK) per månad i bidrag när hon deltar i ESL-undervisningen på heltid. Vuxna familjemedlemmars socialbidrag är något lägre per person, omkring 500 CAD (cirka 3 000 SEK).⁴³

Under hur lång tid erbjuds engelskundervisningen?

ESL-undervisningen är öppen för de flyktingar och invandrare som har bedömts vara i behov av att förbättra sina kunskaper i engelska och som uppfyller de ovan nämnda villkoren. Det finns ingen övre åldersgräns för vuxna elever. Utbildaren är skyldig att göra en studieplan i samråd med eleven och man har alltså individuella studieplaner för varje elev. Eleven flyttas, om så är planerat, upp till nästa nivå när läraren finner att elevens språkkunskaper har utvecklats i tillräcklig grad. En elev kan också stanna kvar på en kursnivå under en längre tid. Det finns inga tidsbegränsningar för elever inom ESL. Man kan i princip läsa inom ESL så länge man vill. Och gamla elever kan återuppta sina språkstudier.

Kombinerar man språkundervisningen i ESL-programmet med arbete eller praktik?

Nej, det provinsiellt finansierade ESL-programmet är likhet med LINC-programmet enbart en språkutbildning. Men språkstudierna kan bedrivas på heltid, deltid, dag eller kvällstid. Det finns även kurser där all undervisning är förlagd till helger. Denna mångfald i utbud och tider i undervisningen underlättar sannolikt situationen för de elever som måste kombinera sina studier med arbete.

Det står emellertid ESL-utbildarna fritt att även anordna andra kurser för sina elever, till exempel i hur man söker arbete i Kanada. Men ESL-programmet medger inte något ekonomiskt utrymme för extra utbildningar, så utbildaren får i så fall söka finansiering på annat håll. Olika stiftelser och fonder bistår med finansiering till sådana extra utbildningar.

⁴² Enligt Hanna Cabaj, utbildningsansvarig för ESL och LINC vid Torontos Katolska skolstyrelse, intervju 030321.

⁴³ Enligt Victoria Khatib, Rektor och lärare vid ESL-skolan i Humbard-Sheppard Community-Centre, intervju 030425.

Får eleverna betyg?

Nej, de får endast ett närvarointyg som visar att de har deltagit i undervisningen. ESL utbildningen är inte i sig själv meriterande. Den som efter avslutade ESL-studier vill läsa vidare vid en högre kanadensisk läroinstans, kan skriva det kanadensiska TOEFL-testet. Ett lyckat resultat på TOEFL-testet ger behörighet till flera högre kanadensiska utbildningar. Flera yrkesskolor och universitet har dessutom egna intagningsprov. Kanadensiska immigranter har samma möjlighet att skriva dem som infödda kanadensare och förhoppningen är att ESL-utbildningen skall göra det möjligt för dem att klara inträdesproven till högre utbildningar.⁴⁴

⁴⁴ Enligt Victoria Khatib, Rektor och lärare vid ESL-skolan i Humbard-Sheppard Community-Centre, intervju 030425.

Andraspråksundervisning i engelska i verkligheten.

Det har hittills redogjorts för hur undervisningen i engelska som andraspråk, är arrangerad i stora drag i Toronto och Ontario. Men som inom så många andra områden i det sociala livet är det viktigt att se hur denna verksamhet ter sig i verkligheten. Det kändes därför angeläget att besöka en ESL-skola och möta dess elever och lärare. Detta skulle även ge en inblick i engelskundervisningen och integrationen utifrån deras personliga erfarenheter och perspektiv. Vid ett flertal tillfällen besöktes därför en liten ESL-skola belägen i Torontos norra utkanter i North York.

Varför valdes just denna skola?

Skolan besöktes ursprungligen för ett möte med valkretsens stadsfullmäktigerepresentant (councilor). Först en tid senare, arrangerades ett möte med skolans lärare och elever. Valet att återvända till just denna skola, skedde av framförallt praktiska skäl: Det är en ytterst tidsödande process att få till stånd besök och intervjuer i Toronto och undersökningen var tidsbegränsad. Vid just denna ESL-skola, var kontakten redan etablerad med rektorn, Vicky Khatib, som välkomnade återbesök om, och när, så önskades. En stor andel av ESL-eleverna vid skolan var flyktingar och asylsökande och därför tedde den sig även i det avseendet lämplig för undersökningens syften.

Är den valda skolan representativ?

Tillvägagångssättet i val av skola garanterar på intet sätt att skolan kan sägas vara representativ, eller typisk, för ESL-skolor i Toronto. Men det ter sig rimligt att hävda att förorten, vari den är belägen, åtminstone till sitt yttre i hög grad liknar många av Torontos andra förorter och stadsdelar. Och det är i förorterna som en stor andel av Torontos invandrare och flyktingar kan finna en bostad och slå sig ned. I denna förort finner man en för Toronto-förorterna ganska typisk bebyggelse: Den består omväxlande av villakvarter och höghusområden, köpcentrum och stora genomfartsleder. I denna förort fanns det även ett stort inslag av mellanstor industri, vilket troligtvis inte placerar den i det översta skiktet av attraktiva bostadsområden i Toronto.

Metod

För intervjuer utvaldes skolans rektor, Vicky Khatib, och några av skolans mer talföra elever. Skolan besöktes vid sex tillfällen och deltagande från åskådarbänk skedde dessutom under några lektioner. Intervjuerna redovisas inte i sin helhet utan har istället bearbetats till löpande text.

ESL-skolan vid Humbard-Sheppard Community Centre i North York, TO.

Skolan är inrymd i förortens Community-Centre och drivs i ett samarbete mellan den katolska skolstyrelsen i Toronto och valkretsens stadsfullmäktigerepresentant, Councillor George Mammouliti. Anläggningen inrymmer även en idrottshall, ett kapell, samt dagverksamhet för handikappade och utvecklingsstörda barn. ESL-skolor får till skillnad från LINC-skolor inga bidrag för att hyra lokaler till undervisningen, utan får istället inrymmas i offentliga lokaler.

Vid skolan arbetar sex ESL-lärare och en studievägledare. Man kan börja läsa engelska som nybörjare och sedan fortsätta upp till gymnasienivå (High School)⁴⁵. Skolan har mellan 180-200 elever per år. Man erbjuder enbart heltidsundervisning under dagtid och eleverna har 30 lektionstimmar per vecka. Samtliga elever har åtminstone någon form av grundskoleutbildning från sitt hemland och en del har högre utbildningar.

Under våren 2003 hade skolan elever från 46 olika länder världen över. Många av eleverna var nyanlända asylsökande flyktingar och invandrare. Andra elever hade varit bosatta i Kanada under längre tid, ibland i flera år. Många i den senare kategorin var arbetslösa och försökte förbättra sina kunskaper i engelska för att bli mer attraktiva på arbetsmarknaden⁴⁶. De flesta av skolans elever uppbar socialbidrag.⁴⁷

Skolan har kontinuerlig intagning av nya elever under terminerna. Vid inskrivningen görs en individuell bedömning av elevernas befintliga språkkunskaper och de placeras därefter på en för dem lämplig undervisningsnivå. Studietakten är individuell och eleverna flyttas upp när deras lärare anser att de är redo för det. De flesta av skolans elever fullföljer sina studier. Eleven och dess lärare gör även upp en individuell studiemålsättning. Skolans målsättning är att de yngre eleverna efter att de har fullföljt sin ESL skall fortsätta sina studier vid en yrkesskola eller högre läroinstans. Äldre elever behöver i många fall bara lära sig att konversera på engelska.⁴⁸

Eleverna som studerar inom ESL-programmet på heltid har möjlighet att få betald praktikplats inom den kommunala förvaltningen i Toronto under sin studietid. Praktiken sker efter skoltid. Den elev som väljer att praktisera får 150 CAD (cirka 900 SEK) som hon får behålla även om hon erhåller socialbidrag⁴⁹. Arbetspraktik har en stor och erkänd betydelse i Kanada och elevernas möjligheter att få arbete förbättras betydligt om de väljer att praktisera under sin studietid.⁵⁰

Skolans rektor heter, som tidigare nämnts, Vicky Khatib. Hon är utbildad ESL-lärare och har även en doktorsexamen i psykologi. Vicky har arbetat för den katolska skolstyrelsen i sju år och har varit rektor vid skolan sedan 1999. Hon undervisar även en av skolans fem klasser. Under samtalet med Vicky behandlades flera frågor. En av dem var vad det egentligen innebär att vara ESL-lärare för så många nyanlända invandrare och flyktingar. Vicky menade att huvudsyftet med undervisningen givetvis är att lära sina elever engelska. ESL-programmet lämnar egentligen inte något ekonomiskt utrymme för rådgivning till eleverna. Samtidigt har de många problem, drömmar och förhoppningar och saker som de behöver hjälp med rörande livet i deras nya hemland. Läraren är ofta den första kanadensare som de har tillfälle att prata med och som de kan få respons från. De behöver hjälp för att kunna integreras i det kanadensiska samhället och språket är en av förutsättningarna i den processen. Men det krävs mer än så.

⁴⁵ Benchmark 1 till 6,7.

⁴⁶ Intervjuer med några av skolans elever, 030318.

⁴⁷ Enligt skolans rektor Vicky Khatib, intervju 030425.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Enligt Victoria Khatib, Rektor och lärare vid ESL-skolan i Humbard-Sheppard Community-Centre, intervju 030425.

⁵⁰ Enligt Hanna Cabaj, utbildningsansvarig för ESL och LINC vid Torontos Katolska skolstyrelse, intervju 030321.

Det verkar vara en stor omställning att som invandrare komma in i det kanadensiska samhället och förstå dess seder och bruk. Många av eleverna har till en början svårt att förstå den kanadensiska egenansvarsfilosofin. Det blir lärarens uppgift att lotsa sina elever genom den processen. Vicky tycker att det är svårt att låta bli att engagera sig i sina elevers situation. Hon säger att man som ESL-lärare i viss utsträckning också måste vara som en förälder för sina elever. Under besöken vid skolan var det lätt att förundras över den positiva atmosfär som alltid tycktes råda i hennes klassrum. Eleverna var glada och verkade överlag vara mycket motiverade att lära sig engelska. Då Vicky tillfrågades var hon fick all sin positiva energi från, kom det lite överraskande svaret:

”Det gäller för mig att stjäla deras uppmärksamhet genom att själv vara entusiastisk, glad och levande. Om du har lite humor och får dina elever att skratta, så känner de sig levande. Och de glömmet, det är som en behandling mot psykologiska trauman, skrattandet är en effektiv behandlingsmetod mot de trauman som de flesta av mina elever faktiskt har när de kommer hit. De är ofta deprimerade. Men om man lyckas skapa en positiv och levande atmosfär i klassrummet och är entusiastisk, så tenderar de att åtminstone för tillfället glömma sina bekymmer och det gynnar deras inlärningsförmåga, de lär sig faktiskt engelska på det viset. Och det är nog bra att de får vila lite från sina bekymmer.”⁵¹

Vicky har tidigare undervisat elever i den kanadensiska gymnasieskolan och på frågan om det är någon skillnad att undervisa vuxna invandrarelever, svarade hon att det är en större utmaning att ha vuxna studenter. De har olika bakgrunder och det är till en början svårt för många av eleverna att anpassa sig till ESL-undervisningen. De har livserfarenhet, en del har högre utbildning och de ifrågasätter vad läraren säger och försöker lära dem. De ifrågasätter, därför att de behöver kunna förstå undervisningen utifrån sina erfarenheter och sin bakgrund. Vicky menar att hon i sin undervisning med de vuxna eleverna därför är tvungen att förklara saker på flera olika sätt.

Själva undervisningen är baserad på exempel tagna från verkligheten och man använder sig flitigt av rollspel. Eleverna får i klassrummet träna på olika situationer som de kommer att råka utföra i sin vardag i Kanada. Vicky anser att grammatikundervisningen är viktig, för den ger eleverna en strukturell säkerhet i deras fortsatta språkstudier. Samtidigt gäller det att skapa en balans mellan alla delar i undervisningen. Vicky vill att hennes elever ska känna sig säkra i sitt användande av engelskan, med hjälp av en grammatisk struktur. Så att de kan kommunicera med en viss självtillförlit.⁵² Och undervisningsmetoden verkade ge goda resultat. De flesta av hennes elever var mycket sugna på att få tillfälle att använda sina nyvunna språkfärdigheter i engelska!⁵³

⁵¹ Intervju med Vicky Khatib, 030425, min översättning

⁵² Enligt Victoria Khatib, Rektor och lärare vid ESL-skolan i Humbard-Sheppard Community-Centre, intervju 030425.

⁵³ Pratglada elever attackerade svensk student.

Jämförelser mellan svensk och kanadensisk andraspråksundervisning för invandrare och flyktingar.

Med ovanstående redovisningen av hur kanadensisk andraspråksundervisning anordnas kan det vara intressant att jämföra Kanadas och Sveriges andraspråksundervisning för invandrare och flyktingar.

Kanada och andraspråksundervisningen

Det finns ingen direkt motsvarighet till det svenska introduktionsprogrammet i Kanada. Det finns heller inte någon officiell statistik över hur lång tid det i allmänhet tar för invandrare att lära sig engelska i Toronto⁵⁴. ESL-läraren Vicky Khatib uppskattade att hennes yngre elever i genomsnitt behövde 2 år för att fullfölja sina ESL-studier⁵⁵.

I Kanada verkar huvudregeln vara att underkontraktera andraspråksundervisningen. Provenserna har visserligen huvudansvaret för att anordna andraspråksundervisning för nyanlända immigranter och den federala statsmakten bidrar också genom att erbjuda språkundervisning för vissa kategorier av flyktingar.

Men varken de federala eller provinsiella myndigheterna bedriver någon utbildning i egen regi. I stället köper man upp utbildningen av lokala skolstyrelser och frivilliga organisationer. Städerna och kommunerna har inte något formellt ansvar eller reellt inflytande över andraspråksundervisningen för invandrare och flyktingar i Kanada. Levnadsstandarden för flyktingar och invandrare är mycket lägre i Kanada än i Sverige. I Kanada har de olika kategorierna av flyktingar och invandrare olika status i förhållande till myndigheterna, vilket också återspeglas i den hjälp de erbjuds som nykomlingar i landet.

Den hjälp som de federala myndigheterna erbjuder till konventions och kvotflyktingar liknar i vissa avseenden det svenska introduktionsprogrammet⁵⁶. LINC-eleverna får en ekonomisk ersättning på omkring 600 CAD eller 3600 SEK per månad, under de maximalt tre år som de har rätt att studera inom LINC. Detta belopp är tänkt att täcka flyktingens samtliga utgifter.

Asylsökande flyktingar och övriga kategorier av invandrare är inte berättigade att delta i LINC-undervisningen. De är i stället hänvisade till provinsernas ESL-undervisning. Det finns ingen tidsbegränsning i ESL-programmen. ESL bedrivs i vad man kallar för öppen form. Det innebär att andraspråksundervisningen är öppen för alla som har ett annat modersmål och som vill förbättra sina kunskaper i engelska. Invandrare och flyktingar kan alltså påbörja eller återuppta sina språkstudier när de så önskar. Det har ingen betydelse hur länge man har vistas i landet.

I provinsen Ontario är heltidsstuderande ESL-elever berättigade att söka socialbidrag. Bidraget är behovsprövat och en ensamstående person kan få omkring 550 CAD eller 3300 SEK per månad. Beloppet är tänkt att täcka elevens samtliga levnadsomkostnader. I Toronto kostar det från omkring 500 CAD per månad att hyra en enrumslägenhet med kokvrå. De tillfrågade ESL-eleverna vid Humbard-Sheppard Community Centre i North York uppgav i samtliga fall att de delade bostad med flera personer⁵⁷.

Eleverna som studerar inom ESL-programmet på heltid har möjlighet att få en betald praktikplats inom den kommunala förvaltningen i Toronto under sin studietid. Praktiken sker efterskoltid. Den elev som väljer att praktisera får 150 CAD (cirka 900 SEK) som hon får behålla även om

⁵⁴ Enligt Hanna Cabaj, utbildningsansvarig för ESL och LINC vid Torontos Katolska skolstyrelse, intervju 030321.

⁵⁵ 19-40 år, enligt Victoria Khatib, Rektor och lärare vid ESL-skolan i Humbard-Sheppard Community-Centre, intervju 030425.

⁵⁶ Se sid. 6, under rubriken "Vad gäller för kvotflyktingar och de som söker asyl från andra länder?"

⁵⁷ Intervjuer med några av skolans elever, 030318.

hon erhåller socialbidrag⁵⁸. Arbetspraktik har en stor och erkänd betydelse i Kanada och elevernas möjligheter att få arbete förbättras betydligt om de väljer att praktisera under sin studietid. Praktiken blir en merit.⁵⁹

Sverige och andraspråksundervisningen

I Sverige tecknar Immigrationsverket avtal med landets kommuner om att anordna introduktion med sfi-undervisning för flyktingar och invandrare. Några kommuner väljer i sin tur att lägga ut sfi-undervisningen på anbud och det finns ett fåtal självständiga aktörer inom den svenska andraspråksundervisningen. Lernia och några av de svenska studieförbunden är de mest anlitade och välkända aktörerna i denna kategori. Många av de svenska kommunerna väljer emellertid att själva anordna andraspråksundervisningen i svenska för invandrare inom ramen för sin övriga vuxenutbildning. Oftast finns det endast en sfi-skola i varje kommun. Inom det svenska introduktionsprogrammet gör man ingen åtskillnad mellan flyktingar och övriga invandrare.

I Sverige var sfi-undervisningen ursprungligen tänkt att pågå i två år från det att den nyanlända immigranten påbörjade sitt introduktionsprogram. I dag förlängs introduktionsprogrammet, i många fall i upp till tre år och många deltagare fullföljer aldrig sin sfi. De elever som lyckas bra och fullföljer sin sfi på mindre än 2 år stöter på fler problem: Om de vill söka studiemedel för att kunna vidareutbilda sig inom till gymnasiala eller akademiska utbildningar, så måste de ha varit folkbokförda i Sverige i minst två år. Den spärren hindrar de snabbare sfi-eleverna från att vidareutbilda sig direkt efter det att de har fullföljt sin sfi-utbildning.

I de flesta svenska kommunerna är det just socialförvaltningen som har givits huvudansvaret för de nyanlända kommuninnevanornas introduktionsprogram. I en del kommuners socialförvaltningar har man särskilda avdelningar som är ansvariga för introduktionsprogrammet. För en invandrad barnfamilj är det inte ovanligt att upp till tre olika socialsekreterare handlägger familjens ärenden⁶⁰.

Under introduktionen får deltagarna en ersättning som motsvarar socialbidraget i den kommunen där man är bosatt⁶¹. Man får ersättning för hyrd bostad, samt cirka 3 300 SEK till övriga utgifter. Ersättningen är behovsprövad. Det innebär å ena sidan att man därutöver kan få ersättning för andra nödvändiga utgifter, såsom tandvård och läkemedel. Det innebär å andra sidan att deltagarna straffas ekonomiskt om de har extra inkomster av arbete eller praktik under i introduktionen. Eventuella inkomster dras ifrån socialbidraget. Socialbidragsreglerna kan inte sägas uppmuntra klienterna att söka arbete. En del invandrare fastnar i ett bidragsberoende.

⁵⁸ Enligt Victoria Khatib, Rektor och lärare vid ESL-skolan i Humbard-Sheppard Community-Centre, intervju 030425.

⁵⁹ Enligt Hanna Cabaj, utbildningsansvarig för ESL och LINC vid Torontos Katolska skolstyrelse, intervju 030321.

⁶⁰ Enligt Arne Gunnarsson, socialsekreterare i Helsingborgs Stad.

⁶¹ Socialbidragsnormen, fastställs av varje kommun.

Fördel Kanada

Med utgångspunkt från ovan stående redogörelse av hur andraspråksundervisningen anordnas i Kanada, är det intressant att se vilka fördelar och nackdelar som går att iakttaga med utgångspunkt från dess svenska motsvarighet. Först till fördelarna:

Ömsesidigt utifrånperspektiv och ömsesidig identifikation mellan lärare och elever.

De flesta av de språklärare och den övriga personal som besöktes under undersökningen av andraspråksundervisningen i Toronto, hade antingen utländskt påbrå i sin släkt eller så var de själva invandrare. Överhuvudtaget verkade många av dem som på olika sätt arbetade med att hjälpa nyanlända invandrare och flyktingar att finna sig till rätta i staden att själva ha en invandrabakgrund. Med största sannolikhet bidrar den omständigheten till att:

Språklärarna och övrig personal har en stor förståelse för sina elevers situation och de problem som är förknippade med att slå sig ned i ett nytt och främmande land. Och svårigheterna som är förenade med att vara tvungen att lära sig ett nytt språk. De har ju själva genomgått samma process eller har kanske uppfattat sina föräldrars svårigheter i den processen. När andraspråksläraren så att säga står med ett ben i var kultur, så har hon förmodligen lättare för att betrakta sitt eget lands kultur ur nykomlingens perspektiv.

Eleverna, de kanadensiska nykomlingarna, har å sin sida förmodligen lättare att identifiera sig med sin andraspråkslärare när de märker att hon förstår deras situation och problem. Samtidigt blir läraren och övrig personal med utländskt påbrå förebilder. De är ju levande bevis på att man som nyanländ invandrare faktiskt kan nå framgång i Kanada. Kanske bidrar den insikten och identifikationen till att motivera eleverna att vara flitiga i sina språkstudier.

3. Validering av utbildning och arbetslivserfarenhet.

Frågorna om validering är i grunden de som framkommit i Region Mångfalds inventering. En ny fråga uppkom som inte är aktuell i Sverige. Det är frågan om kostnaden för valideringen. För att få svar på frågorna så har jag i första hand sökt information på Internet. Jag försökte även att få till en intervju med någon representant för World Education Service, en av de största inom området. Trots flera mail och telefonsamtal så hade de ingen möjlighet att ställa upp på en intervju. Detta är en brist då den största delen av informationen är hämtad från organisationernas hemsidor. För de som arbetar med att hjälpa invandrare och flyktingar ut på den kanadensiska arbetsmarkanden är validering ett viktigt område. Frågor om detta område togs upp i dessa intervjuer. Texten fram till stycket om arbete är skrivet av Arne Gunnarsson.

Vem ansvarar för validering av utländska utbildningar och arbetslivserfarenhet och finns det något enhetligt system för detta?

Det finns inte någon federal myndighet som ansvarar för validering av betyg och utbildningar. Ansvaret och beslutsrätten ligger på den provinsiella nivån. Det är varje provins som ansvarar för att fastställa kraven och vem som kan validera olika typer av yrken och utbildningar. Man skiljer på valideringar som skall användas för vidare utbildning och på valideringar som skall användas för att söka arbete. Det finns ett flertal olika organisationer och företag som utför dessa tjänster. Det finns inte ett enhetligt system för vilken leverantör som validerar vilka typer av utbildningar. Vissa organisationer validerar alla typer av utbildningar medan andra har specialiserat sig. Det gäller för den enskilde invandraren att hitta en leverantör som kan validera just dennes utbildningar och som accepteras av arbetsgivare, skolor och universitet. Aktörerna översätter inte utbildningar och betyg utan de bara värderar. Detta innebär att de som har dokument som inte är skrivna på engelska eller franska först måste ha en ord för ord översättning gjord av en auktoriserad översättare.

För vissa hantverksyrken krävs att man har ett certifikat för att få arbeta inom området. I Ontario är det utbildningsdepartementet som är ansvariga för certifieringen. Exempel på sådana yrken är elektriker, bilmekaniker, rörmokare och kranförare. Det finns även yrkesområden där certifikat är önskvärt och kan öka chanserna till arbete. Kock, snickare, trädgårdsmästare och målare är exempel på yrken inom denna kategori. Kraven för att få ett certifikat skiljer sig åt mellan olika yrken. Normalt krävs att man har 3-5 års yrkesutbildning och flera års yrkeserfarenhet. Man måste även genomgå ett skriftligt test innan man kan få sitt certifikat.

För vissa yrkesgrupper som till exempel ingenjörer, sjuksköterskor, tandläkare och lärare krävs det en licens för att få arbeta i Kanada. För vissa yrken är det utbildningsanstalterna eller speciella yrkesförbund som validerar utländska utbildningar, andra använder de aktörer som validerar utländska utbildningar som World Education Service.⁶²

Det är ett problem att licenseringar och certifieringar endast gäller i den provins där utbildningen är genomförd. Det hindrar arbetskraft att flytta mellan olika provinser för att arbeta där behovet av arbetskraft är som störst. Invandrare som får en licens eller certifikat har inte heller någon möjlighet att arbeta i andra provinser.⁶³

⁶² Informationen är hämtad från OCASIs hemsida www.settlement.org, 030214.

⁶³ Intervju med Elisabeth Gryte, CIC, 030505.

För invandrare som endast lever på bidrag kan kostnaden för översättning och validering vara ett hinder. En annan svårigheterna för invandrare är att det kan vara svårt att veta vilken av aktörerna de skall vända sig till för att få just sina utbildningar validerade.

Nedan kommer en kort beskrivning av de viktigaste aktörerna på området i Ontario och Toronto.

World Education Services, WES är den organisation som har blivit auktoriserad av Ontarios regering att validera utländska utbildningar i Ontario. WES är en icke vinstgivande organisation. De är störst i Nordamerika och översätter årligen 50 000 handlingar, från hela världen. Det som skiljer WES från andra aktörer som endast validerar examen är att man kan få en validering av varje enskild kurs som man har läst. Detta gör det lättare att komplettera sin utbildning så att den motsvarar en kanadensisk. Det är även lättare för en arbetsgivare att se vilka kurser som utbildningen består av.

York universitetet, i Toronto, har en speciell avdelning som värderar högre utländska utbildningar, **Academic Credentials Evaluation Service, ACES**. De validerar alla typer av utbildningar även de utbildningar som universitetet inte erbjuder. De gör även en bedömning av vilken kanadensisk utbildning som är jämförbar med den utländska utbildningen. Det är varje enskild institution på universitetet som avgör vilka utländska utbildningar som ger behörighet till studier. Valideringen kan därför i första hand användas för att söka arbete. Att få en utbildning validerad kostar 80 CAD (ca 480 SEK) och det tar 3-5 veckor.⁶⁴

Även Torontos universitet, University of Toronto, har en avdelning som validerar utländska utbildningar, **Comparative Education Service (CES)**. De var det första universitetet i Kanada som på 60-talet började validera utländska utbildningar. På avdelningen gör man en jämförelse med liknande utbildningar i provinsen Ontario. Det kostar 80 CAD att få en utbildningen validerad och det tar ca 3-4 månader. För 300 CAD (1 800 SEK) Kan man få en snabbvalidering som tar två dagar.⁶⁵

International Credential Assessment Service of Canada, ICAS är ett statligt, federalt, företag som i 10 år har arbetat med att validera utbildningar. Förutom att ge service åt privatpersoner så arbetar de även med att hjälpa arbetsgivare, utbildningar, immigrationsmyndigheter och andra organisationer att förstå utländska utbildningar. De validerar varje år ca 10 000 dokument. ICAS mål är att deras tjänster skall vara lättillgängliga för privatpersoner och organisationer. De yrkesutbildningar som kräver licens eller auktorisation är endast giltiga i den provins som utbildningen har skett i. ICAS hjälper därför även till med att göra valideringar av yrkesutbildningar från andra provinser som skall kunna ge giltig licens eller legitimation. Valideringen tar normalt 10 arbetsdagar och kostar mellan 50 och 150 CAD.⁶⁶

I hur hög grad utnyttjas möjligheten till ekvivalering/valideringen?

Organisationer och myndigheter uppmanar aktivt nyanlända att validera sina dokument. Många av programmen som hjälper invandrarna ut på arbetsmarknaden börjar med att hjälpa till med valideringen. Det finns dock inga samlade uppgifter på hur många av invandrarna som använder dessa tjänster.

⁶⁴ York universitetets hemsida <http://www.yorku.ca/admissio/aces.asp>, 030408.

⁶⁵ Torontos universitets hemsida <http://www.adm.utoronto.ca/ces>, 030408.

⁶⁶ International Credential Assessment Service of Canada's hemsida <http://www.icascanada.ca>, 030408.

Att få sin utländska utbildning validerad är en process som kan ta tid och som kostar en del pengar. De flesta invandrare och flyktingar som kommer till Kanada har väldigt bråttom att komma ut på arbetsmarknaden. Då de inser att det inte bara är att börja arbeta inom sitt forna yrkesområde så blir de besvikna. Invandrare med många års erfarenhet är inte alltid beredda att göra om stora delar av sin utbildning. Många väljer därför att arbeta inom andra yrkesområden. De invandrare och flyktingar som vill tillgodoräkna sig tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet är tvungna att få sina dokument validerade. Det stora antal valideringar som dessa organisationer gör årligen tyder dock på att en ganska stor del av invandrarna validerar sina utbildningar.

Hur värderas utländska utbildningar i jämförelse med kanadensiska?

Detta är en mycket svår fråga att svara på. De som validerar utländska utbildningar menar att arbetsgivare har en möjlighet att jämföra utländska utbildningar med kanadensiska. Samtidigt så har Toronto precis som Malmö väldigt högt utbildade taxichaufförer. Costis program för akademiker bjuder regelbundet in företagsledare till frukostmöten för att informera om sin verksamhet och fördelarna med att anställa personer med utländska utbildningar. Vi och många av dem vi mött har uppfattningen att det är svårare för invandrare än kanadensare att få arbete. Det som gör det lättare för vissa grupper är att det redan finns arbetsgivare från deras hemländer som gärna anställer andra landsmän. Något som däremot inte finns i Kanada är att namnet skulle ha någon betydelse för om man får en anställning eller inte. På de flesta arbetsplatser har man en väldigt blandad personal från hela världen. Det verkar som om man i Kanada tittar mer på utbildning och kunskaper än nationalitet. Många gånger är det kontakter och personliga nätverk som leder till arbete. Dock så är det många av de nyanlända invandrarna som får lågavlönade arbeten inom serviceyrken och detaljhandeln. CIC kommer att starta ett projekt som har som mål att ta reda på vad det är som gör att arbetsgivare, i Kanada, tvekar att anställa personal med utländska utbildningar⁶⁷.

Varför är det viktigt för invandrare att översätta sina utbildningar?

De som vill invandra till Kanada kan ha nytta av att översätta sina utbildningar. Om utbildningen värderas korrekt kan den ge 25 extra poäng i det system som avgör om man är berättigad att söka uppehållstillstånd.

Kanadensiska arbetsgivare har ingen erfarenhet eller kunskap att tolka valideringar av utländska utbildningar. För att få ett jobb är det viktigt att visa vilken utbildning man har. Invandrare med utländsk akademisk utbildning får ofta lägre lön än anställda med motsvarande kanadensisk utbildning. En bra översättning av utbildningen kan ge en högre ingångslön.

Den som vill läsa på college eller universitet måste kunna visa att de är behöriga att söka. De invandrare som har engelska eller franska som andraspråk måste först genomgå ett språktest för att vara behörig till vidare utbildningar. Testet mäter kunskaperna utifrån ett poängsystem. Olika college och universitet kräver olika poäng för att man skall vara behörig att söka.

Vissa yrken kräver att du har en godkänd auktorisation eller en legitimation. Exempel på sådana arbeten är elektriker, rörmokare men även sjuksköterskor och ingenjörer med flera. Det är inte alltid så lätt att få sin utbildning omvärderad och en hel del invandrare blir tvungna att göra om hela eller delar av sin utbildning. Detta är ett stort problem som gör att många invandrare väljer att arbeta inom andra yrken som inte kräver någon specifik utbildning. Detta bidrar till den ekonomiska segregationen.

⁶⁷ Intervju med Elisabeth Gryte, CIC, 030505.

Vilka är de största skillnaderna mellan Sverige och Kanada då det gäller validering av utländska utbildningar och arbetslivserfarenhet?

I Kanada måste den enskilde själv bekosta valideringen av sina utländska utbildningar samtidigt så har man möjlighet att få sina betyg validerade mycket snabbare om man kan betala den extra kostnaden som det innebär. För invandrare och flyktingar kan det ibland vara svårt att veta vem det är som skall validera vilken utbildning. Ibland vänder personer sig till fel aktörer och blir tvungna att göra om valideringen hos rätt instans. För de arbeten som kräver certifiering eller licens så gäller dessa bara i den egna provinsen. Den som vill arbeta i någon annan provins blir tvungen att skaffa ett certifikat eller en licens för den provinsen.

I Sverige så är det fyra myndigheter, Högskoleverket, Verket för högskoleservice, Socialstyrelsen och Arbetsförmedlingen, som ansvarar för validering av utländska betyg och utbildningar. Det finns en klar och tydlig uppdelning av vem som ansvarar för vilka utbildningar. Det är lätt att från början vända sig till rätt myndighet. Valideringen är kostnadsfri och arbetssökande som har kontakt med Arbetsförmedlingen kan även få kostnaden för översättning av dokument betald. Att denna service är kostnadsfri bidrar till att alla har samma möjligheter och att fler har möjlighet att få sina utbildningar validerade.

I Sverige tar det normalt flera månader att få en utbildning validerad medan det i Kanada bara behöver ta några få dagar. Att invandrare och flyktingar kommer igång med introduktionen så fort som möjligt är viktigt för hur väl och snabbt de kommer att integreras i sitt nya hemland. Att valideringen kan ta flera månader kan innebära att invandrare i Sverige missar ansökningsdatum till olika utbildningar. I värsta fall kan det innebära att de får vänta ett år innan de kan börja på sin svenska utbildning.

Om man i Sverige kunde korta ner handläggningstiderna för validering av utbildningar och betyg så skulle det systemet vara det bästa för invandrare och flyktingar. Om det är myndigheter eller organisationer som genomför valideringen har mindre betydelse, enligt min mening.

4. Arbetsmarknaden för nyanlända flyktingar och invandrare i Toronto.

Ett viktigt område i undersökningen var att ta reda på vilken hjälp nyanlända flyktingar och invandrare kan få med att finna ett arbete i Toronto i Kanada. Vem är det som erbjuder den hjälpen? Av speciellt intresse var även att studera vilken hjälp som högre utbildade immigranter kan få med att finna ett arbete inom sitt yrkesområde.

Ett resultat av undersökningen kan redan delges: I huvudsak är det samma serviceorganisationer som hjälper nyanlända flyktingar och invandrare i andra ärenden, som också hjälper dem att finna ett adekvat arbete i Kanada.

Avsnittet om den kanadensiska arbetsmarknaden är skrivet av Johan Lindskoug.

Källor och metodval

Materialet i detta avsnitt bygger i huvudsak på information från två olika typer av källor:

1. Internetkällor.

En del av materialet i detta avsnitt är hämtat från Internet. Informationen om arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder till nyanlända flyktingar och invandrare i Kanada är i huvudsak hämtad från hemsidan settlement.org.⁶⁸ Denna hemsida är egentligen avsedd att ge viktig och sakligt korrekt information till de flyktingar och invandrare som har för avsikt att emigrera till Kanada eller som redan vistas i landet. Provinsen Ontarios officiella hemsidor har också kommit till användning, liksom de berörda federala myndigheternas hemsidor.

Ett genomgående problem i inhämtandet av information från Internet var att hemsidorna vände sig till andra målgrupper. I vissa fall var informationen tänkt att vara en hjälp för flyktingar och övriga invandrare. I andra fall var informationen på hemsidorna avsedd för olika myndigheter och icke vinstgivande serviceorganisationer. Så även om informationen var lättillgänglig eftersom den fanns på Internet, så var den svårtillgänglig eftersom den riktade sig till olika målgrupper och inte var tänkt att användas av svenska informatörstudenter.

En stor del av undersökningen kom därför att bestå i att kontrollera att informationen om arbetsmarknaden för nyanlända flyktingar och invandrare på Internet hade uppfattats på ett korrekt sätt. De utförda intervjuerna var i detta avseende en stor hjälp.

2. Intervjuer.

Ett antal intervjuer utfördes med några personer som på olika sätt handskas med arbetsmarknaden för invandrare i sin vardag i Toronto.

Varför valdes just de här personerna ut för en intervju?

I ett första skede av undersökningen intervjuades de personer som de kanadensiska kontaktpersonerna hade rekommenderat.⁶⁹ Med liten kännedom om vilka myndigheter och organisationer som är involverade och verkar inom detta område i Toronto, var det svårt att veta i vilken ända man skulle börja. Som kommer att framgå nedan, så visade det sig också att deras rekommendationer var riktiga för undersökningens syften. Andra intressanta organisationer uppenbarades så att säga under vägen. Ibland ledde en intervju till fler kontakter med andra organisationer. En del kontakter togs på eget initiativ, eftersom de verkade vara intressanta. Många planerade intervjuer blev dock aldrig av, trots upprepade försök att få ett möte till stånd. Förhoppningsvis lyckas det redovisade materialet ändå ge läsaren en uppfattning om hur arbetsmarknaden för nyanlända flyktingar och invandrare ser ut i Toronto.

⁶⁸ www.settlement.org. Hemsidan finansieras av den federala immigrationsmyndigheten Citizenship and Immigration Canada och produceras av paraplyorganisationen OCASI i Toronto.

⁶⁹ Ted Richmond vid Community Social Planning Council of Toronto och Paulina Maculius vid paraplyorganisationen OCASI.

Följande personer intervjuades:

Paulina Maculius, ansvarig för policyfrågor och utbildningsprogram vid **OCASI**, en paraplyorganisation för de organisationer som hjälper nyanlända immigranter i Ontario.

Stephen Lam, chef för den katolska kyrkans hjälporganisation i North York regionen, strax norr om Torontos stadsgräns.⁷⁰

Mario Calla, verkställande direktör för **COSTI**, en icke vinstdrivande serviceorganisation för immigranter och flyktingar i Toronto.

Jeff Bazayants och **Dorothy Solate**, ansvariga för var sitt arbetsmarknadsprogram för högutbildade immigranter inom **COSTI** organisationen.

Judy Sgro, parlamentsledamot i Kanadas federala underhus. Judy är även ordförande i den kanadensiska regeringens utskott för urban utveckling.

Elisabeth Gryte, regionchef för den federala immigrationsmyndighetens hjälpprogram för nyanlända kvotflyktingar och regeringsunderstödda invandrare.

Julie Mathien, policyutvecklare vid Toronto stads socialförvaltning.

Intervjuerna kan inte redovisas i sin helhet och det är kanske inte heller intressant för undersökningens syften. Istället har de delar som har tätt sig väsentliga bearbetats till löpande text.

Frågorna i den löpande texten har två ursprung. Några kommer från den kartläggning av hinder på den svenska arbetsmarknaden för hög och yrkesutbildade invandrare, som Susanna Magnusson och Jenny Arfwedson vid College of Communication utför åt Idéforums projekt Region Mångfald. Övriga frågor har vuxit fram under resans gång. Det fanns andra aspekter i den kanadensiska arbetsmarknaden som visade sig vara intressanta att undersöka ur ett svenskt perspektiv.

Denna del av undersökningen rör hur arbetsmarknaden ser ut för nyanlända invandrare och flyktingar i Toronto i Kanada. Den gör på intet sätt anspråk på att vara heltäckande. Den är varken heltäckande gällande de olika myndigheternas hjälpprogram eller avseende det utbud av hjälp som de ideella och icke vinstgivande organisationerna i Toronto erbjuder till stadens immigranter. Där till krävs helt andra studier. Förhoppningen är emellertid att det i detta avsnitt presenterade materialet, ska lyckas ge en övergripande bild av den rådande situationen på arbetsmarknaden för immigranter i Toronto.

Innan redogörelsen för undersökningen tar sin början, bör läsaren göras uppmärksam på innebörden av ett i denna del av arbetet flitigt förekommande begrepp. I Toronto förekommer ett gemensamt begrepp för samtliga till landet nyanlända immigranter: De kallas där för *Newcomers*. Någon direkt motsvarighet till begreppet har inte återfunnits på svenska. I detta avsnitt förekommer därför två svenska versioner av begreppet. När de omnämns som nyanlända flyktingar och invandrare, så är det tänkt att indikera att det finns en skillnad i behandling mellan de båda grupperna. När de omnämns som nyanlända immigranter, eller som nykomlingar, har ingen skillnad i behandling eller rättigheter mellan kategorierna kunnat iakttas.

Nedan följer en presentation av arbetsmarknaden och immigrationen i Kanada och provinsen Ontario. Därefter presenteras några, av de för området centrala federala och provinsiella myndigheter och deras respektive program, avsedda att bistå nyanlända invandrare och flyktingar i deras strävan att finna ett arbete i Toronto i Kanada.

⁷⁰ Immigrant Services and Community Programs, Catholic Community Services of York Region, min översättning.

Allmänt om arbetsmarknaden och immigrationen i Kanada och Ontario.

Den federala regeringens officiella målsättning är att den årliga invandringen till Kanada skall motsvara 1 % av landets befintliga befolkning. När denna målsättning fastställdes hade Kanada omkring 30 miljoner invånare och målet var sålunda att invandringen till landet skulle uppgå till 300 000 nya immigranter per år.⁷¹ Hittills har man inte lyckats uppnå det målet. Under 2002 invandrade totalt 260 000 personer till Kanada och omkring 30 000 av dem var flyktingar. Kanadas enskilt största grupp av invandrare är arbetskraftsinvandrarerna.⁷²

1989 förändrades urvalsprinciperna för arbetskraftsinvandringen till Kanada. Förändringen medförde att en större andel av de invandrare som därefter har beviljats uppehållstillstånd i Kanada har en akademisk eller yrkesmässig utbildning, samt goda kunskaper i engelska eller franska.⁷³ Förändringarna av Kanadas immigrationsregler har medfört att landet nu har en betydligt mer diversifierad immigration. Dagens kanadensiska immigranter är sammantaget en mycket brokig skara individer. En del av dem är högutbildade och yrkeskunniga, medan andra är lågutbildade och vissa fall illitterata. Kanadas största utmaning är i dag att tillvarata den kunskap som de nyanlända, högutbildade immigranterna besitter, samtidigt som de lågutbildade immigranterna också behöver hjälp med att finna arbete eller vidare utbildning i landet.⁷⁴ Arbetslösheten är stor bland landets nyanlända invandrare och flyktingar och det finns betydande svårigheter, som effektivt förhindrar dem från att få arbete i landet. Kanada och dess myndigheter står alltså inför stora utmaningar i landets integrations och arbetsmarknadspolitik.

Vem har ansvaret för arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder för nyanlända immigranter?

Ansvaret för arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder för kanadensiska invandrare och flyktingar är i praktiken delat mellan landets federala och provinsiella regeringar och myndigheter. Det delade ansvaret för arbetsmarknadsstöd till invandrare och flyktingar kan ses som en konsekvens av den ansvarsfördelning som Kanadas konstitution ger mellan landets federala och provinsiella regeringar och myndigheter. Den federala regeringen och dess myndigheter har huvudansvaret för landet immigrationspolitik och flyktingmottagande. Provinserna har å sin sida det huvudsakliga ansvaret för bland annat utbildningsväsende och sociala frågor⁷⁵. Arbetspolitiska stödåtgärder för nyanlända invandrare och flyktingar berör sålunda båda myndighetsnivåernas ansvarsområden.

Men vilket ansvar har Kanadas städer och kommuner i detta sammanhang?

I Toronto spelar den kommunala förvaltningen en förvånansvärt liten roll avseende arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder till nyanlända immigranter. Den största delen av välfärdspolitiken utformas i stället på provinsiell nivå.⁷⁶

I de följande avsnitten presenteras några av de federala och provinsiella myndigheter som på olika sätt bedriver arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder som är riktade till nyanlända immigranter. Därefter följer en presentation av två av de serviceorganisationer som erbjuder immigranter hjälp med att finna ett adekvat arbete i Toronto-området.

⁷¹ Sgro, Judy, et al.. "Canada's Urban Strategy", s 1-3. Final Report of the Prime Minister's Caucus Task Force On Urban Issues, Government of Canada, Ottawa, Canada, November 2002. Idag uppskattas Kanadas befolkning vara 31,5 miljoner.

⁷² Richmond, Ted, et al, "Immigrant Settlement and Social Inclusion...", s 21 ff.

⁷³ Reglerna förklaras mer utförligt i avsnittet om "Invandring och flyktingmottagande i Kanada".

⁷⁴ Richmond, Ted, et al, "Immigrant Settlement and Social Inclusion...", s 25-27.

⁷⁵ CIC Canada: Welcome to Canada: What you should know: "Finding a job in Canada", sid.1-5, www.cic.gc.ca/english/newcomer/welcome/wel-11e.html. 2003-04-03.

⁷⁶ Framkom i intervjuer med Ted Richmond, Judy Sgro, med flera.

Vilka federala myndigheter arbetar med att underlätta vägen till den kanadensiska arbetsmarknaden för nyanlända immigranter?

Två viktiga federala myndigheter:

Human Resources Development Canada är den federala myndighet som har ansvar för arbetsmarknadspolitik och integration i landet. De har i uppdrag att hjälpa Kanadas arbetsföra befolkning att bli delaktiga i samhället och komma ut på arbetsmarknaden. Ett centralt ansvarsområde för myndigheten är att ge särskilt ekonomiskt stöd till de organisationer som hjälper svaga grupper i samhället. De grupperna är bland annat barn, äldre, invandrare, handikappade och landets urbefolkning. HRDC har även i uppdrag att analysera den kanadensiska arbetsmarknaden och göra prognoser av det framtida behovet av arbetskraft i Kanada.

HRDC erbjuder service och en mängd olika program för arbetssökande vid sina 320 servicekontor runt om i landet. På HRDC-centrumen kan invandrare få hjälp med att göra en realistisk planering av vägen till ett arbete i Kanada. De kan även få hjälp med att skriva meritförteckningar och ansökningar till ledigförklarade arbeten. På centrumens anslagstavlor och datorer kan arbetssökande få information om lediga arbeten⁷⁷.

HRDC har även en hemsida där arbetssökande kan få information om hur man söker arbeten och vilka lediga tjänster som finns. Invandrare och flyktingar kan där få gratis information och rådgivning om språkträning, arbete och olika projekt som är avsedda att hjälpa invandrare att komma ut på arbetsmarknaden.

Varje år beviljar Kanadas myndigheter drygt 90 000 tillfälliga arbetstillstånd. Utländska medborgare som vill ansöka om ett tillfälligt arbetstillstånd måste ha en etablerad kontakt med en arbetsgivare som erbjuder dem arbete. HRDC prövar därefter ansökningen. De gör en bedömning där de utreder om arbetsuppgiften ifråga lika gärna kan utföras av en kanadensisk medborgare, eller en invandrare med permanent uppehållstillstånd. Den federala myndigheten försöker även bedöma vilken inverkan beviljandet av det enskilda arbetstillståndet skulle kunna få för den kanadensiska arbetsmarknaden och landets ekonomi. De kanadensiska arbetsgivare som vill anställa utländsk arbetskraft måste, även de, först ansöka om ett medgivande från HRDC. De ansökningar om arbetstillstånd som bifalles, sänds därefter vidare till en annan federal myndighet för fortsatt handläggning. Denna myndighet förkortas CIC och spelar en betydande roll i utformandet av arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder för Kanadas immigranter.

Citizenship and Immigration Canada.

CIC är den federala myndigheten med huvudansvaret för Kanadas immigrationspolitik. CIC har inga egna program som syftar till att hjälpa invandrare och flyktingar att komma ut på arbetsmarknaden. Däremot finansierar myndigheten en rad olika stödprogram på provinsiell och lokal nivå.⁷⁸

⁷⁷ Enligt Stephen Lam, Chef för Immigrant Services and Community Programs, Catholic Community Services of York Region, intervju 030311.

⁷⁸ Enligt Elisabeth Gryte, regionchef för den federala immigrationsmyndighetens hjälpprogram för nyanlända kvotflyktingar och regeringsunderstödda invandrare, CIC, intervju 030505.

Några av de provinsiella myndigheter som i Ontario arbetar med att underlätta vägen till den kanadensiska arbetsmarknaden för nyanlända immigranter:

Ontario Ministry of Citizenship: Newcomer Settlement Program.

Ontario provinsens civildepartement har huvudansvaret för ett program som är tänkt att bistå nyanlända flyktingar och invandras integration i provinsen. Man ger ekonomiskt stöd åt de ideella och icke vinstgivande serviceorganisationer som hjälper nyanlända immigranter att etablera sig i det nya samhället. Programmet ger även särskilt ekonomiskt stöd åt de av serviceorganisationerna som hjälper nykomlingarna att finna arbete. Med programmet vill man stödja de organisationer som bland annat erbjuder arbetsmarknadsrådgivning, upplysning och hänvisning till olika utbildningsprogram och kompletterande kurser. Man ger även särskilt ekonomiskt stöd till organisationer som anordnar kurser i att söka arbete.⁷⁹

Ontario Ministry of Education: ACCESS to Trades and Professions.

Ontario provinsens utbildningsdepartement finansierar ett pilotprojekt som är tänkt att göra det enklare för immigranter med utländska utbildningar att finna ett motsvarande arbete i Ontario. Inom ramen för ACCESS-projektet samarbetar man med olika yrkeskårer, universitet, högskolor och andra utbildare, arbetsgivare, den federala regeringen och serviceorganisationer för nyanlända invandrare och flyktingar. Programmets målsättningar är att:

Erbjuda immigranter med utländska utbildningar en enkel, entydig och aktuell information om de krav på utbildningar och licenser som råder för olika yrken i Ontario. Man har redan tagit fram faktablad för 11 kanadensiska yrken, inklusive lärare, sjuksköterskor och banktjänstemän.

- Utveckla alternativa verktyg för att underlätta bedömningen av hur skickliga och kunniga yrkesutövare, som utbildats i utlandet är. Bland annat har man för avsikt att utveckla yrkes-specifika språktest.
- Understödja framtagandet av ett Internet-baserat självvärderingsprogram för yrkesutövare, som utbildats i utlandet. Utvärderingsprogrammet är tänkt att det göra enklare för individen att finna sin väg till ett nytt arbete i Ontario.
- Ge fortsatt ekonomiskt stöd till valideringsinstitutet WES för att bistå utvecklandet av ett enhetligt valideringssystem av akademiska utbildningar från utlandet.⁸⁰

Ontario Works

Ontario provinsens socialdepartement har huvudansvaret för ett arbetsmarknadsprogram för de av provinsens invånare som uppbär socialbidrag. Programmets målsättning är att hjälpa arbetslösa som uppbär socialbidrag att åter finna arbete. Programmet är inte utformat för att betjäna någon särskild grupp av socialbidragstagare. De nyanlända flyktingar och invandrare som inte lyckas finna arbete på egen hand får i detta program en möjlighet att komma in på den kanadensiska arbetsmarknaden. Det provinsiella socialdepartementet bedriver ingen egen fältverksamhet, utan ger ekonomiskt stöd till en rad av de ideella och icke vinstdrivande serviceorganisationer som arbetar med att bistå nyanlända flyktingar och invandrare. I samarbete med Toronto erbjuder man även möjligheter till praktik för arbetslösa personer som uppbär socialbidrag. Många nyanlända immigranter får på så sätt en chans att komma ut på arbetsmarknaden.

Härefter följer ett allmänt avsnitt om arbetsmarknaden för nyanlända immigranter i Toronto.

⁷⁹ "Newcomer Settlement Program: Funding Guidelines", s1-5, www.gov.on.ca 030405.

⁸⁰ "Fact Sheet: Ontario Government Support to help skilled, eligible immigrants find good jobs", s 1-2. www.edu.gov.on.ca. 030404.

Allmänt om hur nyanlända invandrare och flyktingar hittar arbete i Toronto.

Merparten av de federala och provinsiella myndigheterna bedriver alltså ingen egen hjälpverksamhet inom arbetsmarknadsområdet till nyanlända invandrare och flyktingar i Toronto. I huvudsak ger man istället ekonomiskt stöd till de olika serviceorganisationer som hjälper immigranter att finna arbete i Toronto-området.

Arbetsförmedlingarna i Ontario är i princip endast tillgängliga för dem som redan har arbetat i landet och som har betalat in sina avgifter till den provinsiella arbetslöshetsförsäkringen. Eftersom nyanlända immigranter inte uppfyller de kraven, så har de inte heller tillgång till den hjälpen.⁸¹ Internet är ett viktigt hjälpmedel för att komma ut på arbetsmarknaden i Kanada. Det finns åtminstone tio olika hemsidor för arbetssökande, som tillhandahålls av olika myndigheter. Vissa av dem riktar sig till speciella yrkesområden och andra är mer generella. En del av hemsidorna ger information och utbildning om hur man skall gå tillväga för att hitta ett arbete i Kanada. Flera av de myndighetsfinansierade hemsidorna har egna databanker där man kan söka efter lediga arbeten. På en del hemsidor kan den arbetssökande till och med lägga in sin egen profil, som sedan blir tillgänglig för potentiella arbetsgivare.⁸²

Vem hjälper då de nyanlända immigranterna att finna ett arbete?

Det är framför allt de ideella och icke vinstgivande serviceorganisationerna för invandrare och flyktingar som hjälper immigranterna att finna ett arbete. I Toronto finns det omkring 150 olika serviceorganisationer för nyanlända immigranter. Denna grupp inrymmer bland annat flera trossamfund och etniskt specifika, eller mångkulturella organisationer. Flertalet av organisationerna erbjuder någon form av arbetsmarknadshjälp till sina klienter.

Flertalet av serviceorganisationerna för invandrare och flyktingar åtnjuter ekonomiskt stöd från de federala och eller provinsiella myndigheterna. Många av dem får även ekonomiskt stöd från olika trossamfund, stiftelser och fonder. En stor del av deras verksamhet består i att erbjuda allmän hjälp och rådgivning om hur nykomlingarna skall gå till väga för att finna ett arbete i Toronto-området. Serviceorganisationerna förlitar sig i hög grad på frivilligt arbete utfört av volontärer.⁸³ Några av organisationerna erbjuder även mer specifik arbetsmarknadshjälp, bland annat för särskilda yrkesgrupper eller akademiker.⁸⁴ Nedan redogörs först för den allmänna och sedan för den mer specifika hjälp som två av de större mångkulturella serviceorganisationerna i Toronto-området erbjuder för främst nyanlända invandrare och flyktingar.

⁸¹ Enligt Paulina Maculius, OCASI, intervju 030228.

⁸² Läs mer om Internetbaserade stödåtgärder i avsnittet om validering.

⁸³ Enligt Mario Calla, Vd för serviceorganisationen COSTI, intervju 030227.

⁸⁴ Enligt Paulina Maculius, OCASI, intervju 030228.

Generell hjälp

Det finns många organisationer som erbjuder hjälp till nyanlända invandrare och flyktingar i Toronto. På inrådan av en av kontaktpersonerna,⁸⁵ kontaktades den katolska kyrkans sociala hjälporganisation. Inom ramen för denna organisation bedriver den katolska kyrkan en omfattande hjälpverksamhet för nyanlända immigranter i Toronto-området och är en av de enskilt största hjälporganisationerna⁸⁶ i regionen. Eftersom undersökningen genomfördes på kort tid, var det inte möjligt att besöka fler av de hjälporganisationer som ger generell hjälp till nyanlända immigranter. Nedan följer därför en presentation av den hjälp som den katolska kyrkans hjälporganisation erbjuder för nyanlända invandrare och flyktingar.

Strax norr om Torontos stadsgräns ligger ett område som kallas för York Region. Denna region ingår i det större Toronto-området och består av nio kommuner som sammanlagt har omkring 900 000 invånare. De största orterna i York-regionen heter Markham, Vaughan och Richmond Hill. Regionen har en stor sekundär invandring⁸⁷. Det innebär att många av de invandrare som fann sin första kanadensiska bostad i Toronto, senare söker sig till denna region. Därför besöktes huvudkontoret för den katolska kyrkans hjälporganisation i regionen och en intervju genomfördes med organisationens chef, Stephen Lam. Nedan följer en redogörelse för organisationen och den hjälp man erbjuder nyanlända invandrare. All faktainformation i texten härrör, när inget annat anges, från intervjun med Stephen Lam.

Den katolska kyrkans hjälporganisation och dess hjälpprogram för nyanlända invandrare i York Region.⁸⁸

Den katolska kyrkans hjälporganisation har en lång tradition av socialt hjälparbete i närsamhället i Ontario. Ursprungligen var organisationen tänkt att erbjuda hjälp till församlingsmedlemmar i den katolska kyrkan. Idag är den katolska kyrkans hjälporganisation den enskilt största sociala hjälporganisationen i York-regionen. Under de senaste tjugo åren har man erbjudit sin service till alla som så behöver, oavsett religiös eller kulturell tillhörighet.

The Settlement program.

Den katolska kyrkans hjälporganisation erbjuder särskild hjälp till nyanlända invandrare och flyktingar inom ramen för detta program. Man har 27 anställda medarbetare inom programmet, varav flertalet arbetar med rådgivning och annan hjälp till nyanlända flyktingar och invandrare. Utöver de anställda har organisationen en stor kår av volontärer som på olika sätt hjälper till i organisationens program. Många av volontärerna har själva tidigare invandrat till Kanada. Man arbetar inom geografiskt avgränsade upptagningsområden och har ett väl utvecklat samarbete med ESL-skolorna⁸⁹ i regionen. All erbjuden service är avgiftsfri. Verksamheten åtnjuter ekonomiskt stöd från den federala immigrationsmyndigheten och det provinsiella civildepartementet. Den katolska kyrkan i North York och United Way-fonden stödjer också verksamheten.⁹⁰ Närmast redogörs i korthet för den allmänna och särskilda hjälp som den katolska kyrkans hjälporganisation erbjuder till nyanlända, arbetsökande immigranter.

⁸⁵Vår kontaktperson i fråga var Paulina Maculius vid OCASI.

⁸⁶ Enligt Paulina Maculius, OCASI, intervju 030228.

⁸⁷ Secondary migration, min översättning.

⁸⁸ Catholic Community Services of York Region: Immigrant Services and Community Programs, min översättning.

⁸⁹ ESL är provinsens andraspråksprogram för immigranter.

⁹⁰ Enligt Stephen Lam, Chef för Immigrant Services and Community Programs, Catholic Community Services of York Region, intervju 030311. Läs om United Way-fonden i avsnittet om flyktingmottagande.

Vilken hjälp erbjuder den katolska kyrkans hjälporganisation till nyanlända, arbetssökande immigranter?

Den huvudsakliga verksamheten består i att erbjuda:

Rådgivning till nyanlända. Programmets rådgivare ger allmän information till nyanlända immigranter som bosätter sig inom organisationens geografiska ansvarsområde. Rådgivarna ger allmän information till de nyanlända om hur de bland annat kan få tillgång till sjukvård, barnomsorg, andraspråksutbildningar och dylikt. Rådgivarna informerar även om hur de nyanlända ska gå till väga för att finna arbete i Toronto-området. Man erbjuder både enskild rådgivning och grupp-rådgivning. En viktig aspekt i denna verksamhet är att ge emotionellt stöd. Därför bedriver man även gruppterapi för klienterna. Denna del av verksamheten riktar sig främst till nyanlända flyktingar.⁹¹

Hänvisning till andra serviceorganisationer. En annan stor del av den rådgivande verksamheten består i att hänvisa de nyanlända till andra serviceorganisationer som bedriver den efterfrågade verksamheten. Den katolska kyrkans hjälporganisation bedriver t ex ingen egen andraspråksutbildning, utan hänvisar istället de nyanlända immigranterna till andraspråksutbildare. Man har här ett väl fungerande samarbete med den icke vinstgivande serviceorganisationen COSTI⁹², som anordnar andraspråksundervisning för både flyktingar och övriga invandrare⁹³. Den hänvisande verksamheten riktar sig främst till flyktingar.

Företrädande av klienter gentemot myndigheter. Även denna del av verksamheten vänder sig i första hand till flyktingar. Denna grupp har särskilt svårt att finna sin väg i det kanadensiska samhällssystemet. Den företrädande verksamheten rör så vitt skilda områden som frågor kring anställningar och rättigheterna som hyresgäst. En viktig del av denna verksamhet består i att tolka åt de nyanlända immigranter som ännu ej har lärt sig att uttrycka sig adekvat och därmed begrip- ligt på engelska. En stor andel av organisationens anställda har själva invandrapåbrå och talar därför oftast ytterligare ett språk utöver engelska. Organisationens volontärer bidrar också de till att öka den sammanlagda språkliga kompetensen inom den katolska kyrkans hjälporganisation.

Den katolska kyrkans hjälporganisation och dess särskilda stödåtgärder för nyanlända och arbetssökande immigranter.

Utöver ovan nämnda verksamheter, så anordnar organisationen även särskilda stödåtgärder för arbetssökande, nyanlända immigranter. Organisationen erbjuder bland annat:

En tredagars arbetssökarkurs. Kursens målsättning är att förbereda deltagarna för självständigt arbetssökande på den kanadensiska arbetsmarknaden. Deltagarna får bland annat träna på att skriva meritförteckningar och anställningsansökningar. Klienterna erbjuds även att träna på att förbereda sig inför anställningsintervjuer. Inom kursen försöker man även att bedriva ett visst mått av uppföljande verksamhet, för att se vilken framgång kursdeltagarna har med att finna ett arbete.

Ett mentorskapsprogram. Inom detta program eftersträvar man att sammanföra nyanlända immigranter med kanadensiska volontärer. Volontären förbinder sig att hjälpa en nykomling att

⁹¹ Enligt Stephen Lam, Chef för Immigrant Services and Community Programs, Catholic Community Services of York Region, intervju 030311.

⁹² COSTI är en mångkulturell service organisation för nyanlända flyktingar och invandrare.

⁹³ COSTI anordnar andraspråksundervisning inom både LINC och ESL programmen. Mer om organisationens verksamhet följer i nästa avsnitt.

finna sig till rätta genom att på olika sätt bistå med råd och nödvändig information, under en period av minst sex månader.⁹⁴

Nedan följer en redogörelse för den särskilda hjälp som flyktingar och invandrare med en högre utbildning kan få till att finna ett adekvat arbete i Kanada.

⁹⁴ Enligt Stephen Lam, intervju 030311.

Särskild hjälp till flyktingar och invandrare med högre utbildning: Vem hjälper dem att finna ett adekvat arbete i Toronto?

Några av Torontos större ideella och mångkulturella serviceorganisationer för invandrare och flyktingar har särskilda stödprogram för personer med utländska akademiska och yrkesmässiga utbildningar. På kontaktpersonernas⁹⁵ inrådan kontaktades en av Torontos största och äldsta serviceorganisationer för nyanlända invandrare och flyktingar. Organisationen heter COSTI och har redan tidigare omnämnts i undersökningen. Eftersom undersökningen genomfördes inom en snäv tidsram, så fanns det ingen möjlighet att besöka fler av de större mångkulturella serviceorganisationer som erbjuder särskild hjälp till nyanlända immigranter med en högre utbildning. Nedan följer därför en presentation av den särskilda hjälp som serviceorganisationen COSTI erbjuder för nyanlända invandrare och flyktingar med en högre utbildning.

Varför valdes just organisationen COSTI?

Att valet föll på just denna organisation var en lycklig kombination av omständigheter: Strax efter ankomsten till Toronto deltog vi vid en konferens arrangerad av den i staden inflytelserika stiftelsen Laidlaw Foundation.⁹⁶ Vid konferensen deltog även Mario Calla som är verkställande direktör för serviceorganisationen COSTI. Mario Calla erbjöd sig vid detta tillfälle att arrangera ett antal besök vid organisationen. Vid senare möten med våra kontaktpersoner framkom det att just COSTI var och är en av de största och mest framgångsrika serviceorganisationerna för invandrare och flyktingar i Toronto⁹⁷. På kontaktpersonernas inrådan besöktes därför organisationen.

Nedan följer först en övergripande presentation av COSTIs organisation och den service som man i Toronto erbjuder för nyanlända flyktingar och invandrare. Därefter presenteras två av de särskilda stödprogram som organisationen erbjuder för de nyanlända flyktingar och invandrare som har utländska akademiska utbildningar eller högre yrkesutbildningar.

⁹⁵Våra kontaktpersoner i Toronto var Ted Richmond vid Community Social Planning Council of TO och Paulina Maculius vid paraplyorganisationen OCASI.

⁹⁶ Arne Gunnarsson och Johan Lindskoug.

⁹⁷ Framkom i rådgivande möten med Ted Richmond och Paulina Maculius.

Allmänt om serviceorganisationen COSTI.

COSTI är en icke vinstgivande serviceorganisation som i huvudsak arbetar med att hjälpa flyktingar och invandrare att finna sig till rätta i Toronto-området. Organisationen startades 1953 och var ursprungligen tänkt att hjälpa nyanlända italienska invandrare. Sedan 1969 har COSTI haft ambitionen att vara en mångkulturell hjälporganisation. Organisationen har idag många olika verksamhetsområden som i alla väsentliga avseenden främst syftar till att bistå immigranter. Man har ett väl utvecklat samarbete med flertalet av de federala och provinsiella myndigheterna. Organisationen samarbetar med många ideella serviceorganisationer och med Torontos stadsförvaltning. COSTI erhåller ekonomiskt stöd från samtliga myndighetsnivåer och från många fonder och stiftelser.

Under 2002 bistod COSTI 39 000 klienter i Toronto med omnejd. Organisationen har 200 anställda medarbetare och 12 kontor i Toronto. En mycket stor del av COSTIs verksamhet utförs av volontärer.

COSTI bedriver bland annat:

Ett särskilt hjälpprogram för nyanlända immigranter med orientering, information, hänvisande verksamhet och generell rådgivning.

Andraspråkundervisning för immigranter inom ramen för både ESL och LINC⁹⁸.

Förberedande kurser för immigranter som vill söka kanadensiskt medborgarskap.

Särskilda stödprogram för kvinnliga immigranter för att hjälpa dem att övervinna sociala, ekonomiska och kulturella barriärer.

Hjälpprogram för arbetssökande med bland annat karriärrådgivning, arbetsträning och praktik. Arbetsmarknadsrehabilitering för främst äldre och handikappade personer.

Stödprogram för de immigranter som fastnar i ett bidragsberoende.

Företrädande och folkbildande verksamheter i syfte att försäkra att immigranternas behov blir uppmärksammade och tillfredsställda. I denna verksamhet ingår konsultation, gruppsamtal, offentlig information, samt kontakter med andra organisationer och myndigheter.⁹⁹

COSTI har två centra som erbjuder särskild hjälp för de nyanlända flyktingar och invandrare, som har akademisk utbildning, eller högre yrkesutbildning från utlandet. Ett av dem besöktes. Detta centrum är beläget i ett industriområde i västra delen av Toronto. Vid denna enhet erbjuder COSTI två program, som syftar till att hjälpa nyanlända invandrare och flyktingar med högre utbildning att komma in på den kanadensiska arbetsmarknaden. Båda programmen har visat sig vara mycket framgångsrika. Intervjuer genomfördes med Dorothy Solate och Jeff Bazayants, som är de båda ansvariga för programmen. Nedan följer en beskrivning av COSTIs två stödprogram för hög och yrkesutbildade immigranter vid det besökta centrumet.

Nedan presenteras först det ursprungliga och kortare hjälpprogrammet för nyanlända immigranter med akademisk utbildning, eller högre yrkesutbildning från utlandet. Därefter presenteras det yngre och längre programmet. Till sist följer en kort presentation av hur man vid COSTI arbetar med att marknadsföra programmen och dess deltagare.

Informationen i avsnitten bygger, om inget annat anges, på de intervjuer som genomfördes med de båda programansvariga vid det besökta COSTI centrumet.¹⁰⁰

⁹⁸ Mer om LINC och ESL programmen står att finna i avsnittet om språkundervisning i engelska eller franska för kanadensiska flyktingar och invandrare.

⁹⁹ Enligt Mario Calla, Vd för serviceorganisationen COSTI, intervju 030227.

¹⁰⁰ COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople och COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople & Ontario Works: Skills Training.

1. COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople.

Detta program startades 1997 och drivs med ekonomiskt stöd från de federala myndigheterna CIC och HRDC.¹⁰¹ Ontarios provinsiella utbildningsdepartement ger också ekonomiskt stöd till programmet. Programmet har utvecklats i samarbete med Humber College vid Toronto Universitet¹⁰².

Mellan 75-80 % av programmets deltagare finner ett arbete inom sitt yrkesområde inom fyra månader efter att de har avslutat kursen. Kursen riktar sig i första hand till de med akademisk utbildning, eller högre yrkesutbildning från utlandet, som talar flytande engelska. Merparten av deltagarna hade redan en yrkeskarriär innan de kom till Kanada.¹⁰³

Varför startade COSTI programmet?

1989 förändrades urvalsprinciperna i Kanadas immigrationspolitik. Förändringen medförde att ett en större andel av de invandrare som därefter har beviljats uppehållstillstånd i Kanada har en akademisk utbildning eller en yrkesutbildning. 20 % av dagens hög eller yrkesutbildade immigranter tillhör de branscher och yrken som är reglerade. 80 % av de hög eller yrkesutbildade immigranterna har utbildningar där det inte finns några formella krav på att man måste ha en kanadensisk utbildning för att vara behörig att arbeta inom sitt område. Ändå har denna grupp fortsatt svårt att få arbete inom sitt yrkesområde i Kanada.

Programmen har därför två huvudsakliga målsättningar:

1. Att hjälpa de med akademisk utbildning, eller högre yrkesutbildning från utlandet, att finna ett adekvat arbete inom sitt yrkesområde i Kanada.
2. Att få kanadensiska arbetsgivare att inse vilken resurs denna grupp utgör och vilka konkurrensfördelar en internationellt kompetent personal kan få för deras verksamhet.¹⁰⁴

Hur långt är det första programmet?

Vid undersökningstillfället var det ett fyra veckors kursprogram som sedan följdes av ytterligare fyra veckor av nära samarbete med en av programmets arbetsförmedlare¹⁰⁵. Ursprungligen pågick kursprogrammet under sju veckor. Programmets innehåll, intensitet och tidslängd modifieras kontinuerligt, i samråd med de tidigare deltagarnas önskemål. Dorothy Solate berättade att man anordnar fokusgrupper bland deltagarna vid två tillfällen per år. Organisationen vill veta vad deltagarna hade för förväntningar när de påbörjade programmet och i vilken grad deltagarna tyckte att deras förväntningar uppfylldes.

Hur många utbildningsplatser har programmet, hur många kan delta?

Kursen hålls 13 gånger per år och varje grupp består av 20-25 personer. Under en genomsnittlig månad har man omkring 100 sökande till programmet. Under ett år har man mellan 200 och 300 deltagare.

¹⁰¹ Citizenship and Immigration Canada & Human Resources Development Canada, se tidigare avsnitt om federala myndigheter.

¹⁰² Toronto University är stadens äldsta Universitet. Idag finns det ytterligare två universitet i Toronto.

¹⁰³ Enligt Dorothy Solate, intervju 030317.

¹⁰⁴ Enligt Mario Calla, intervju 030227.

¹⁰⁵ Employment-Liason-person, min översättning.

Vad har deltagarna för bakgrund?

Programmets ansvariga chef, Dorothy Solate, uppgav vid intervjutillfället att deltagarnas bakgrund var mycket olika. De tidigare klienterna har bland annat varit läkare, ingenjörer, politiker och socialsekreterare. 95 % av deltagarna har en högre akademisk utbildning, motsvarande en kanadensisk kandidatexamen (BA) och många har även en magisterexamen (MA).

De flesta deltagarna har varit yrkesverksamma i sitt hemland och målsättningen är att deltagarna i programmet ska finna ett motsvarande arbete inom sitt eget yrkesområde i Kanada.

Vad ställer man för krav på förkunskaper hos deltagarna?

Utöver kravet på lämplig bakgrund (högre utbildning eller yrkesutbildning) så gör man även en bedömning av de ansökandes förmåga att uttrycka sig i tal och skrift på engelska. Man kräver att klienterna har en välutvecklad förmåga att kommunicera på engelska. Kursen, som varar i fyra veckor, är kort och intensiv och det finns därför inget utrymme för språkutbildning. Den enda språkträning som förekommer är uttalsträning. Ansökande som inte uppfyller detta krav på kommunikativ förmåga hänvisas i vissa fall till den andra kursen vid centrumet (se nedan).

I andra fall hänvisas de istället till en lämplig andraspråksutbildning. De deltagare som behöver förbättra sina språkkunskaper i engelska vid ett andraspråksprogram, hälsas välkomna att återkomma med en ny ansökan när de har förbättrat sin förmåga att uttrycka sig på engelska. Även antagna kursdeltagare som under kursens gång visar sig ha kommunikativa brister kan tvingas att avbryta programmet för kompletterande språkträning.

Ställer man några andra krav på deltagarna?

Ja, deltagarna får vid kursens början skriva under en förbindelse där de åtar sig att aktivt delta och närvara vid undervisningen under kursens gång. Många av deltagarna anser att fyra veckor är en lång period. Många är otåliga och vill hitta ett arbete så fort som möjligt.

Vad har programmet för beståndsdelar?

Det kortare programmet består av två delar. Under de första delen får klienterna delta i en fyra veckor lång kurs. Därefter får de särskilt stöd från en av programmets arbetsförmedlare. En kort beskrivning av kursens innehåll och upplägg följer längre fram.

Hur gick man till väga när man startade programmet?

Man började med att försöka identifiera de hinder och utmaningar som nyanlända högt utbildade immigranter möter och som hindrar dem från att få ett adekvat arbete i Kanada. Man fann fyra huvudsakliga barriärer.

Vilka är de huvudsakliga barriärer som hindrar nyanlända, högutbildade immigranter, att finna ett adekvat arbete i Toronto?

Programmets ansvariga chef Dorothy Solate, uppgav vid intervjutillfället att man vid organisationens förberedande kartläggning hade funnit fyra huvudsakliga barriärer som förhindrar nyanlända högutbildade immigranter från att finna ett adekvat arbete i Toronto. De barriärerna skulle kvarstå och vara:

1. Utländska utbildningar och meriters låga värde på arbetsmarknaden.

Kanadensiska arbetsgivare erkänner ofta inte nyanlända immigranternas meriter. Man har i allmänhet dålig kunskap om utländska utbildningar och väljer därför hellre att anställa någon med en motsvarande kanadensisk utbildning. Nyanlända immigranter har å sin sida ofta svårt att acceptera att de behöver få sina kunskaper och erfarenheter värderade och att de kan behöva komplettera sina utbildningar för att få ett arbete i Kanada.

2. Avsaknad av kanadensisk arbetslivserfarenhet.

De nyanlända immigranterna saknar kanadensisk arbetslivserfarenhet och har därför inga referenser från tidigare kanadensiska arbetsgivare. Utländsk arbetslivserfarenhet värderas i allmänhet lågt på den kanadensiska arbetsmarknaden. Utan arbetslivserfarenhet är det betydligt svårare att få arbete i Kanada.

3. Bristande lokalkännedom.

Nyanlända immigranter har dålig kännedom om det kanadensiska samhällssystemet och indelningen av landets olika branscher och affärsområden. Det leder bland annat till att immigranterna har svårt att identifiera sina karriärmöjligheter i Kanada.

4. Bristande förmåga att kommunicera.

Nyanlända immigranter har liten, eller ingen, erfarenhet och kännedom om kanadensiska bransch- och affärskulturer och dessas seder och bruk. Denna brist medför att de nyanlända immigranterna är socialt handikappade i samhället och på den kanadensiska arbetsmarknaden.

Strategier

Utifrån de identifierade barriärerna har man inom programmets organisation sedan utvecklat specifika strategier och arbetsmodeller, för att övervinna de identifierade hindren. Dorothy Solate beskrev det som en evig process där medarbetarna ständigt modifierar programmets befintliga arbetsmodeller, testar dem, reviderar dem och sedan förfinar dem ytterligare. Medarbetarnas målsättning var att anpassa programmets innehåll efter de nya klienternas behov och alla klienter har olika behov. Dorothy sade att deltagarna vet vad de behöver bättre än vad programmets anställda någonsin kan göra. Deltagarnas feedback leder till att programmet ständigt modifieras. Utgångspunkten var och förblir att programmet ska bistå deltagarna i deras arbetssökande, på bästa tänkbara vis.

Nedan följer en presentation av kursens innehåll.

COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople :

Hur är kursen upplagd?

Nedan följer först en kort presentation av kursens innehåll:

1. Inskrivning med kompetensutvärdering.

Deltagaren får hjälp med att utvärdera sin egen befintliga, yrkesmässiga kompetens. Man hjälper eleven att översätta sin yrkestitel och kompetens till dess kanadensiska motsvarighet. Många yrken har andra titlar i Kanada. Därför försöker man identifiera deltagarnas titlar utifrån de karriärmöjligheter man då kan se. Deltagarna får även hjälp med att identifiera de alternativa karriärer som de kan tänkas ha i Kanada, givet sina befintliga utbildningar. Det är svårt för deltagarna att göra det på egen hand.

I många fall får programmets deltagare sin utbildning validerad hos World Education Services. WES är en organisation som har blivit auktoriserad av Ontarios provinsiella regering att validera utländska utbildningar i Ontario. WES erbjuder en validering av varje enskild kurs som man har läst. Utländska utbildningar jämförs med dess kanadensiska motsvarigheter. I den slutgiltiga utvärderingen bifogas den kanadensiska motsvarigheten till personens utbildning. Det medför att det är lättare för den enskilde deltagaren att inse vilka kompletteringar hon behöver göra av i sin utbildning, för att den ska motsvara samma kanadensiska utbildning.

Jeff Bazayants som var programansvarig för det andra programmet, uppgav vid intervjutillfället att programmedarbetarna uppmanar deltagarna att även använda den av WES utförda utvärderingen i sina meritförteckningar och ta med den vid anställningsintervjuer. Dels för att indikera att deras utbildning har utvärderats av WES och dels för att visa att det är fastställt vad utbildningen motsvarar i Kanada.¹⁰⁶

Jeff Bazayants menade vidare att det är lättare för en potentiell arbetsgivare att ta ställning till deltagarens kompetens i förhållande till motsvarande kanadensisk utbildning om de har något att jämföra med. Det gör det lättare för en arbetsgivare att ta ställning till om deltagaren har den kompetens som de eftersöker. Man har fått positiv respons för användandet av WES valideringar från både klienter och arbetsgivare. Utvärderingen har betydelse. Arbetsgivarna finner det mindre riskabelt att anställa deltagarna när de vet vad de har för utbildning. De deltagare som uppbär socialbidrag får bidrag av Torontos stadsförvaltning till kostnaderna för valideringen.¹⁰⁷

2. Måluppställningar.

I samråd med medarbetarna vid programmet ställer deltagarna upp målsättningar för sin nya kanadensiska yrkeskarriär. Deltagarna får hjälp med att ställa upp mål och utveckla strategier för att finna ett adekvat arbete inom sitt yrkesområde. Programmets medarbetare hjälper deltagarna att utvärdera sina yrken och jämföra dem med dess kanadensiska motsvarigheter. Det är då lättare för deltagarna att förstå vilka kvalifikationer och kompletteringar de behöver göra för att kunna arbeta inom sitt gamla yrke i Kanada. Jämförelserna hjälper deltagarna att förstå hur deras yrke ser ut i Kanada

¹⁰⁶ Enligt Jeff Bazayants, intervju 030418.

¹⁰⁷ Enligt Jeff Bazayants, intervju 030418.

3. Anpassning.

Deltagarna informeras om de olika affärskulturerna i Kanada och man lär ut kanadensisk affärs-etikett. Därutöver ger programmet deltagarna aktuell information om arbetsmarknaden, olika arbetsregler som man måste känna till, samt hur den kanadensiska arbetsmarknaden ser ut och skiljer sig från den man är van vid från sitt hemland. Man försöker hjälpa deltagarna att finna framtidsbranscher genom att hålla sig ajour med den senaste arbetsmarknadsforskningen och delge denna för klienterna. Målet är att deltagarna själva ska förstå hur den kanadensiska arbetsmarknaden kommer att förändras och var det kommer att finnas arbetskraftsbehov.

4. Kommunikation och självtillit.

Deltagarna förutsätts kunna uttrycka sig relativt bra på engelska och det kortare programmet erbjuder ingen språkutbildning. Emellertid får deltagarna tillfälle att träna och förbättra sin yrkesmässiga konversationsförmåga. Målsättningen för konversationskursen är att deltagarna ska utveckla en viss språklig självkänsla i engelskan.

Marknadsföring.

Deltagarna får träna på att själva marknadsföra sig och söka upp arbetsgivare. Man försöker utveckla deltagarnas tilltro till sin egen förmåga, så att de sedan ska klara sig själva på den kanadensiska arbetsmarknaden. Många deltagare upplever att det är frustrerande och tidskrävande att lära sig den kanadensiska traditionen av egenansvar.

Man övar deltagarna i att skriva meritförteckningar och platsansökningar. Övningarna fungerar samtidigt som en omtolkning av deras arbetslivserfarenhet i förhållande till den kanadensiska arbetsmarknaden. Deltagarna får även träna sig på att ringa upp arbetsgivare. Först som en övning och sedan på riktigt.

Vad gör deltagarna efter att de har genomgått den fyra veckor långa kursen?

Efter den första kursen tillbringar deltagarna ytterligare fyra veckor med en av programmets arbetsförmedlare¹⁰⁸. Förmedlaren arbetar med att sätta deltagarna i kontakt med tänkbara arbetsgivare. Under de första fyra veckornas utbildning får deltagarna författa en lista över potentiella arbetsgivare, med namn och adresser. Kursdeltagarna tar sedan med sig den listan till arbetsförmedlaren. Tillsammans går de igenom deltagarens lista och ser vilka arbetsgivare som deltagaren har kontaktat och vad resultatet blev. Det händer även att arbetsgivare själva ringer och säger att de har ett ledigt jobb och berättar vilka kvalifikationer de är söker. Arbetsförmedlarens uppgift blir då att sända resuméer över lämpliga kandidater till arbetsgivaren.

Nedan följer en presentation av det andra och längre programmet. Endast den del av innehållet som skiljer programmen åt kommer att presenteras i större detalj.

¹⁰⁸ Employer liason person, min översättning.

COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople & Ontario Works: Skills Training.

Det andra programmet vid COSTI:s centrum för nyanlända högutbildade immigranter var en avknoppning från det första, ursprungliga programmet, som presenterades ovan. Det andra programmet startades 2001 och drivs i samarbete med Toronto stads socialförvaltning och provinsen Ontarios socialdepartement. Här måste deltagarna uppbära socialbidrag för att vara berättigade till att delta.

Mellan 55-65 % av deltagarna i detta program finner ett arbete inom sitt yrkesområde inom fyra månader efter att de har avslutat kursen. Många av de deltagare som inte finner arbete direkt efter programmet, väljer i stället att komplettera sin befintliga utbildning vid lämpligt kanadensiskt universitet eller högskola.¹⁰⁹ En intervju genomfördes med Jeff Bazayants, som är ansvarig för det längre programmet. Den nedan följande redovisningen av programmet och dess innehåll härrör, när inget annat anges, från intervjun med Jeff Bazayants.

Varför startade COSTI det andra programmet?

Det andra programmet startades 2001, på initiativ av de programansvariga vid COSTIs första stödprogram för utländskt utbildade akademiker och yrkesutövare¹¹⁰. Detta program löper under en period av sammanlagt tre månader och innehåller dessutom andra komponenter som gör att det i vissa avseenden skiljer sig från det första programmet vid COSTIs centrum för utländskt utbildade akademiker och yrkesutövare¹¹¹. Det andra programmets kurs har ett annat upplägg, där en större andel av undervisningen sker i grupp. Deltagarna erbjuds även arbetspraktik under fem veckor.

Man hade vid COSTIs centrum funnit att många av de nyanlända immigranterna med en högre utbildning som ansökte till det första och kortare programmet, behövde mer stöd och undervisning än man där kunde erbjuda.

Hur långt är det andra programmet och vad har programmet för beståndsdelar?

Totalt pågår programmet under tolv veckor. Det inleds med en sju veckor lång kurs. Därefter erbjuds deltagarna att praktisera hos en arbetsgivare under fem veckor.

Hur många utbildningsplatser har det andra programmet, hur många kan delta?

Kursen hålls vid fem tillfällen per år och varje grupp består av 10-15 personer. Under 2002 hade man 75 deltagare.

Vad ställer man för krav på förkunskaper hos deltagarna?

Utöver kravet på lämplig bakgrund (högre utbildning eller yrkesutbildning), så kräver man att deltagarna skall ha god språklig kompetens i engelska, motsvarande kanadensisk gymnasiekompetens. Flertalet av deltagarna hade studerat engelska inom LINC eller ESL innan de påbörjade COSTIs stödprogram.¹¹²

¹⁰⁹ Enligt Jeff Bazayants, programansvarig vid COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople & Ontario Works: Skills Training, intervju 030418.

¹¹⁰ Enligt Dorothy Solate, programansvarig vid COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople, intervju 030317.

¹¹¹ Enligt Jeff Bazayants, intervju 030418 och enligt Dorothy Solate, intervju 030317.

¹¹² Läs mer om LINC respektive ESL i avsnittet om språkundervisning för kanadensiska flyktingar och invandrare.

Barriärer

De i presentationen av det kortare programmet redan tidigare omnämnda barriärerna, gällde även för denna grupp på den kanadensiska arbetsmarknaden:

Avsaknad av validering av utländska utbildningar och meriter

Avsaknad av kanadensisk arbetslivserfarenhet

Bristande lokalkännedom

Bristande förmåga att kommunicera.¹¹³

Ytterligare två vanliga brister identifierades bland de sökande som inte uppfyllde kraven för att få delta i det korta programmet. De bristerna gjorde det ännu svårare för denna grupp av nyanlända och högutbildade immigranter att finna ett arbete på den kanadensiska arbetsmarknaden.

Vilka var de två ytterligare barriärerna?

1. Bristande datakompetens.

De sökande hade liten eller ingen tidigare erfarenhet av att arbeta i en datoriserad arbetsmiljö. De flesta yrkesområden är idag datoriserade i Kanada. De flesta arbetsgivare förutsätter därför att man kan använda en dator och Internet för att kommunicera. De sökande behöver därför hjälp med att utveckla sin datorkompetens för att bli kompetenta på den kanadensiska arbetsmarknaden.

2. Bristande språkkunskaper.

Oftast hade denna kategori av de av de sökande även otillräckliga kunskaper i engelska och de hade därför svårt för att kommunicera med arbetsgivarna. Denna brist ledde till att deltagarna inte blev kallade till anställningsintervjuer.

Nedan följer en presentation av det längre programmens kursinnehåll.

¹¹³ De för grupperna gemensamma barriärerna redovisades i större detalj i avsnittet om det äldsta och kortare programmet vid COSTIs centrum för utländskt utbildade akademiker och yrkesutövare, se ovan.

COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople & Ontario Works: Skills Training:

Hur är kursen upplagd?

De första fem delarna i kursen är identiska med de fem delarna i det kortare programmet och presenteras därför endast som rubriker:

- 1. Inskrivning med kompetensutvärdering.**
- 2. Måluppställningar.**
- 3. Anpassning.**
- 4. Kommunikation och självtillit.**
- 5. Marknadsföring.**

Till dessa delar har följande moment lagts till:

6. En datakurs

Deltagarna erbjuds att under fem veckor delta i en grundläggande datorutbildning i Microsofts Office paket, samt de vanligaste Internet verktygen. Medarbetarna vid programmet hade funnit att det var en användbar kurs, eftersom den underlättade för deltagarna att finna arbete inom sitt yrkesområde. I vissa fall kan deltagarna även få utbildning i mer yrkesspecifika datorprogram. Vid intervjutillfället uppgav Jeff Bazayants att datakursen hade givit goda och framgångsrika resultat för deltagarnas i deras första kontakter med de kanadensiska arbetsgivarna och att kravet på datorskompetens gällde i de flesta branscher i Kanada.

7. En kurs i konversation.

Många av deltagarna i det andra och längre programmet talar flytande engelska. De klienter som behöver extra språkträning erbjuds att delta i en kommunikationskurs i engelska, kallad "English for Communication and Job Search". I kursen läggs stor vikt vid att träna på hur deltagarna presenterar sig för en arbetsgivare. Jeff Bazayants ansåg att deltagarens språkliga förmåga i princip är avgörande för hur framgångsrik man är på arbetsmarknaden.

Under kursen får deltagarna möjlighet att träna på den allmänna vokabulär som arbets sökande förväntas använda när de söker arbete i Kanada. Deltagarna lär sig även den terminologi som är specifik för deras respektive yrke. Jeff Bazayants menade att den yrkesspecifika språkträningen visserligen är en utmaning i en grupp där medlemmarna har olika yrken, men att det idag finns bra hjälpmedel. I kursen använder man sig i hög utsträckning av Internet för att hitta sidor där den enskilde deltagaren kan läsa mer om sitt eget yrkesområde och på så sätt lära sig den motsvarande kanadensiska terminologin.

8. Arbetspraktik

Deltagarna i det längre programmet erbjuds att praktisera under fem veckor. Programmets ambition att deltagarna ska praktisera inom sitt eget yrkesområde. Därför uppmuntras deltagarna att själva söka upp arbetsgivare som de tycker verkar vara intressanta och där deras kvalifikationer och kunskaper kan komma till nytta. Därefter kontakter programmedarbetarna de arbetsgivarna å COSTIs vägnar och förhör sig om möjligheterna för deltagaren att få praktisera hos dem. I andra fall kontakter medarbetarna vid programmet själva arbetsgivare och erbjuder dem klienternas kompetens och skicklighet under en begränsad tidsperiod, vanligtvis även då under fem veckor. Deltagarna får då praktisera hos lämpliga arbetsgivare i den privata eller offentliga sektorn, eller hos ideella organisationer, beroende på deltagarens yrkesområde.¹¹⁴

¹¹⁴ Enligt Jeff Bazayants, programansvarig vid COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople &

Vanligtvis utgår ingen ersättning för praktiken. Klienterna som uppbär socialbidrag får reseersättning och hjälp med nödvändiga utgifter under praktiken.

Jeff Bazayants menade att praktiken ofta är en ömsesidigt gynnsam process:

Företagen och organisationerna behöver ofta extra hjälp men har inte möjlighet att anställa någon. Många arbetsgivare var positivt överraskade över deltagarnas kompetens och yrkesskicklighet. Den positiva erfarenheten gjorde dem givetvis mer benägna att därefter erbjuda fler av programmets deltagare praktik.

För deltagarna är praktiken en bra arbetslivserfarenhet som hjälper dem att senare få en anställning. Deltagaren får tillfälle att visa sin yrkeskompetens och får samtidigt del av den nödvändiga kanadensiska arbetslivserfarenheten. De har då någon liten referens och har redan börjat skaffa sig ett nätverk inom sitt eget yrkesområde.

När praktiken går mot sitt slut, har arbetsgivaren ofta lärt känna deltagaren och ibland leder den relationen till en anställning. I andra fall hjälper arbetsgivaren, som deltagaren praktiserade hos, till med att finna ett arbete hos en annan arbetsgivare. Praktikplatsen blir en kanadensisk arbetslivserfarenhet och referens för klienten.

Jeff Bazayants menade vid intervjutillfället, att praktiken även får ytterligare en positiv effekt, som bidrar till att programmet hittills har varit så framgångsrikt: Det har stor betydelse att arbetsgivarna redan har fått träffa den platsansökande personen i fråga under dennes praktik. Arbetsgivaren får då en möjlighet att se att den platsansökande är en kunnig yrkesperson, med validerad utbildning, som talar engelska flytande och som kommer att kunna interagera väl på arbetsplatsen. Då är deltagarna inte längre fiktiva personer på papperet.

Annan hjälp till deltagarna.

De immigranter som genomgår det längre av COSTIs två program får intyg på sitt deltagande. Intygen innehåller beskrivningar av klienternas kompetens och den utbildning de har fått hos COSTI. Intygen är riktade till potentiella arbetsgivare.

Vid intervjutillfället sade Jeff Bazayants att man hade fått positiv respons från klienterna. Det är mycket lättare att närma sig en arbetsgivare när man har papper på att man genomgått en arbetsmarknadsutbildning. Deltagarna kommer då inte direkt från gatan utan har redan en referens ifrån Kanada.

Många arbetsgivare kontaktar enligt uppgift COSTI för att få referenser på de sökande som tidigare har deltagit i utbildningen. Enligt Jeff Bazayants har immigranternas utländska referenser mindre betydelse för arbetsgivarna, eftersom de är för svåra att kontrollera.

På dagens kanadensiska arbetsmarknad är referenser från tidigare arbetsgivare och utbildningar helt avgörande för om man kommer att få en anställning.

Jeff Bazayants menade att COSTIs program på sätt och vis utgör en grundläggande referenspunkt för dess deltagare. Det finns åtminstone någon som kan vittna om personens kompetens i Kanada. Och det underlättar för arbetsgivare som behöver en referenspunkt.¹¹⁵

COSTI medarbetarna bedriver en omfattande marknadsföring av programmen och dess deltagare. Nedan följer en kort presentation av deras olika marknadsföringsmetoder.

Ontario Works: Skills Training, intervju 030418.

¹¹⁵ Enligt Jeff Bazayants, intervju 030418.

COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople & COSTI CFTPT & Ontario Works: Skills Training:

Marknadsföring av programmen och dess klienter.

Hur marknadsför COSTI sina klienter och de två programmen?

Vid intervjuerna med de två programansvariga¹¹⁶ framkom att man inom organisationen ständigt försöker hitta nya sätt att marknadsföra klienterna och programmen.

Ett argument som dök upp vid flera tillfällen under intervjuerna, var det som man hade utvecklat för stora företag som arbetar internationellt och som har verksamheter i andra länder:

”COSTI kan erbjuda internationellt välutbildad arbetskraft som kan båda kulturerna. Medarbetare som ni kan skicka ut för att göra undersökningar och kartläggningar och marknadsföra era produkter i de länderna där ni vill expandera er verksamhet.”¹¹⁷

Man marknadsför även sitt program och dess klienter på nedan följande sätt:

Via sin hemsida: www.costi.org.

På COSTIs hemsida finns en databas med resuméer för programmets deltagare. Varje deltagare får en upp till sju sidor lång profil i COSTIs databank. Programmets arbetsförmedlare kan där göra sökningar, för att matcha den enskilde arbetsgivarens krav på kvalifikationer med lämpliga kandidater. Sedan skickas e-post, som kopplar arbetsgivaren till resultatet av sökningen. Arbetsgivaren kan sedan klicka på länken och få upp en lista över de kandidater som uppfyller arbetsgivarens krav på kvalifikationer. Klickar man på någon av de sökande, får man en komplett beskrivning över den klientens utbildningar och meriter.

Med korta videofilmer.

Programmedarbetarna har producerat två korta videofilmer med information om de två programmens innehåll och dess klienter. En av filmerna riktar sig till arbetsgivare och man försöker att distribuera den till de arbetsgivare som kan tänkas vara intresserade. Förhoppningen är att filmen sedan kommer att användas internt i de företagen.

Med frukostmöten för arbetsgivare.

COSTI arrangerar många frukostmöten med diverse arbetsgivare och då visas videofilmen. Videon är därför mycket kort, endast omkring tolv minuter. Dorothy Solate uppger att programmet har fått positiv respons från många arbetsgivare, som vill veta mer om det och var de kan finna programmets databas över kursdeltagarna. De programansvariga på COSTI hjälper gärna arbetsgivarna att hitta databasen.

Med möten mellan företagare och klienter.

De programansvariga bjuder regelbundet in företag som får presentera sig inför deltagarna. Många företag deltar gärna vid sådana möten. Dessutom anordnar man ett årligt nätverksmöte där tidigare och nuvarande programdeltagare, med eller utan arbete, har tillfälle att träffa varandra och utbyta erfarenheter. De ansvariga bjuder även företag till evenemanget, som där får tillfälle att presentera sig.

¹¹⁶ Enligt Dorothy Solate, intervju 030317 och Jeff Bazayants, intervju 030506.

¹¹⁷ Citat av Dorothy Solate uttalat vid intervju 030317, min översättning.

Nätverk

COSTI har under de senaste åren utvecklat ett kontaktnät med 5000 arbetsgivare i olika typer av branscher. Vid intervjutillfället påpekade Dorothy Solate att man bör ha i åtanke att arbetsgivare bara har begränsade möjligheter att prata om och engagera sig i immigrationsfrågor. När arbetsgivarna behöver anställa personal gäller det att COSTIs program underlättar den processen. För annars anlitar arbetsgivarna inte programmet och då får färre klienter arbete. Vid intervjun framhöll Dorothy Solate att COSTIs och programmets stora styrka är att man samtidigt kan betrakta arbetsmarknaden ur både arbetsgivarnas och arbetstagarnas perspektiv. Och att en avgörande faktor är de goda relationer som organisationen har utvecklat med de berörda myndigheterna.¹¹⁸

¹¹⁸ Enligt Dorothy Solate, programansvarig vid COSTI Centre for Foreign Trained Professionals and Tradespeople intervju 030317.

Fördelar och nackdelar med den kanadensiska arbetsmarknadsmodellen för nyanlända immigranter.

Med utgångspunkt från de ovanstående redogörelserna för hur arbetsmarknaden ser ut för nyanlända invandrare och flyktingar i Toronto i Kanada, är det intressant att se vilka för- och nackdelar man där kan iaktta, i förhållande till den svenska arbetsmarknadsmodellen. Avsnittet är skrivet av Johan Lindskoug.

I Kanada har de federala och provinsiella myndigheterna ett delat ansvar att bistå nyanlända flyktingar och invandrare med att finna arbete i landet. Men ingen av myndighetsnivåerna bedriver någon större hjälpverksamhet i egen regi¹¹⁹. I stället förlitar sig båda myndighetsnivåerna i hög grad på att landets ideella serviceorganisationer ska utföra det praktiska arbetet. Detta är inte en unik företeelse som enbart gäller arbetsmarknaden och stödåtgärder till nyanlända immigranter. Snarare är frivilligarbete en del av den kanadensiska traditionen och identiteten. Och frivilligarbete är en viktig förutsättning för landets välfärd.

De serviceorganisationer som hjälper flyktingar och invandrare att finna ett arbete i Toronto har i allmänhet få avlönade anställda och en stor del av arbetet utförs i stället av volontärer. Alltså kan de vara ytterst kostnadseffektiva organisationer och det är sannolikt en viktig orsak till att de är myndigheternas förtrogna. Efter att kameran hade stängts av vid en av intervjuerna, berättade den tillfrågade personen vid en av serviceorganisationerna, att myndigheterna sparade mycket pengar på alla de pensionsavgifter som de inte behövde betala, då de underkontrakterade ett hjälpprogram till serviceorganisationerna¹²⁰.

Nu är kanske pengar och myndigheternas brist på den varan, en viktig del av förklaringen till de ideella serviceorganisationernas stora antal och betydelse inom hjälpen till nyanlända immigranter i Toronto och övriga Kanada. Men det finns andra stora fördelar med att det är just serviceorganisationerna som levererar en så stor andel av arbetsmarknadshjälpen till de nyanlända immigranterna. Några ska nämnas nedan:

Fördelar med de ideella serviceorganisationernas arbetsmarknadshjälp till de nyanlända immigranterna:

Förankring i de nyanländas verklighet. De flesta serviceorganisationerna har växt fram ur Torontos många etniska, kulturella eller religiösa grupper. Organisationen COSTI uppstod i början av 1950-talet, när i Toronto redan bosatta italienare, bestämde sig för att organisera sina hälsningsdelegationer för nyanlända landsmän vid stadens järnvägsstation¹²¹. Organisationerna uppstår oftast när det finns ett behov som inte har tillfredsställts i samhället. Och oftast finns organisationerna där de nyanlända immigranterna bosätter sig. Annars uppstår det snart en ny organisation i deras närhet.¹²²

Små och flexibla organisationer. Även de större mångkulturella serviceorganisationerna har förhållandevis liten administration. Det lilla administrativa formatet gör att organisationerna snabbt kan anpassa sin verksamhet till nya och förändrade villkor. Skulle klienternas behov förändras, kan organisationen snabbt anpassa sig och starta ett nytt program. Om det finns många arbetslösa akademiker bland nykomlingarna, kan man kanske starta ett särskilt stödprogram för dem.

¹¹⁹ Intervju med Elisabeth Gryte, 030505.

¹²⁰ NN.

¹²¹ Intervju med Mario Calla, 030227.

¹²² Intervju med Julie Mathien, 030425.

Ömsesidighet i fråga om perspektiv och identifikation. Många av de personer som vi träffade i serviceorganisationerna under undersökningen av arbetsmarknaden för nyanlända invandrare och flyktingar, hade antingen släktingar med utländskt påbrå eller så hade de själva invandrat till Kanada. Överhuvudtaget verkade många av dem som på olika sätt arbetade med att hjälpa nyanlända invandrare och flyktingar att finna sig till rätta i staden, att själva ha en invandrarbakgrund. Med största sannolikhet bidrar den omständigheten till ökad:

Förståelse. De som arbetar i serviceorganisationerna för nyanlända immigranter ger intryck av att ha en stor förståelse för sina klienters situation och de problem som är förknippade med att slå sig ned i ett nytt och främmande land. De har ju själva genomgått samma process eller har kanske uppfattat sina föräldrars svårigheter i den processen. När servicegivaren står med ett ben i var kultur, är det förmodligen lättare att betrakta det kanadensiska samhället ur en nykomlings perspektiv.

Identifikation. De kanadensiska nykomlingarna, har å sin sida förmodligen lättare att identifiera sig med personalen i serviceorganisationerna, när de möter en stor förståelse för sin situation och sina problem. Samtidigt blir personal med utländskt påbrå förebilder. De är ju levande bevis på att man som nyanländ invandrare faktiskt kan nå framgång i Kanada. Kanske bidrar den insikten och identifikationen till att motivera nykomlingarna att ta aktiv del i det kanadensiska samhället.

Fostran till egenansvar. Den kanadensiska egenansvarsfilosofin är svår att förstå för många av landets nyanlända immigranter¹²³. Inom de många serviceorganisationerna finns en stor erfarenhet av detta egna ansvar och de problem som är förknippade med den. Ofta har medarbetarna, tack vare sin egen bakgrund och erfarenhet, stor förståelse för de nyanlända immigranternas svårigheter i detta avseende och kan förklara.

Karriärmöjligheter. Många av de personer som intervjuades i serviceorganisationerna för immigranter var själva invandrare i Kanada. De berättade att de hade haft andra yrken i sina hemländer, men att de av olika skäl hade valt att arbeta i den ideella sektorn i Kanada. Det övergripande intrycket av alla besök vid dessa organisationer bekräftade den bilden. Serviceorganisationerna tycks sammantaget utgöra en alternativ karriärväg för ett inte så litet antal invandrade personer. Chefen för en av de mest inflytelserika stiftelserna i Ontario berättade att hon hade varit språklärare i Irak innan hon kom till Toronto¹²⁴.

Förankring i arbetsgivarnas verklighet. En av de större mångkulturella serviceorganisationerna hade goda förbindelser med det lokala och regionala näringslivet.¹²⁵ De ideella serviceorganisationerna är bara delvis bundna av myndigheternas önskemål och krav. Eftersom de i första hand är ägnade att hjälpa arbetslösa nyanlända immigranter, så har de ett visst intresse av och även en viss möjlighet till att vara lyhörda för arbetsgivarnas önskemål och verksamhetspremissor. Många av serviceorganisationernas tidigare klienter startar egna rörelser i Kanada. Men de upprätthåller många gånger kontakten med den organisation som hjälpte dem som nyanlända och deltar aktivt i utformningen av hjälpen till andra nyanlända immigranter.¹²⁶

God kunskap om myndigheternas önskemål. De många kontakterna med motparterna i de berörda myndigheterna gör att åtminstone de större serviceorganisationerna har goda kunskaper om de enskilda myndigheternas långsiktiga mål. En del av planeringen av verksamheten i organisationerna sker i samråd med myndigheterna.¹²⁷

¹²³ Intervju med Jeff Bazayants, 030506.

¹²⁴ Ratna Omidvar, chef för Maytree Foundation, intervju 030306.

¹²⁵ COSTI, enligt intervjuer med dess VD Mario Calla, 030227 & Dorothy Solate, programansvarig, 030317.

¹²⁶ Enligt Mulugeta Abai, intervju 030310.

¹²⁷ Enligt Mario Calla, VD för COSTI, intervju 030227.

Andra fördelar:

Kanada har stora inkomstskillnader och små socialbidrag.

Att fattigdom skulle kunna gynna integrationen i ett samhälle kan tyckas märkligt ur ett svenskt perspektiv. Många av de nyanlända immigranterna uppbär socialbidrag och fastnar i en ekonomiskt missgynnad position. En ensamstående socialbidragstagare erhåller omkring 550 CAD eller 3 300 SEK per månad. Men en heltidsarbetande låginkomsttagare med minimilön tjänar omkring det dubbla, cirka 1 100 CAD eller 6 600 SEK per månad. Som nyanländ immigrant finns det alltså goda skäl att kämpa för att få det bättre. Löneskillnaderna och inkomstklyftorna är betydligt större i Kanada än i Sverige.

Den stora arbetskraftsinvandringen. Flyktingar omges ständigt av personer som aktivt har valt att emigrera till Kanada. Sannolikt bidrar den omständigheten till att flyktingarna tidigare verkar fatta beslutet att stanna i Kanada och göra landet till sin nya hemvist. Att tiden från ankomst till beslut att stanna blir kortare, medför troligtvis att den enskilde flyktingens motivation till att aktivt ta del i sitt nya samhälle kommer relativt tidigt. Kanske gynnar den omständigheten integrationen i Kanada.

Med denna genomgång av några av fördelarna med den kanadensiska arbetsmarknadsmodellen för nyanlända immigranter, har så tiden kommit till att även betrakta några av dess nackdelar. De följer nedan.

Nackdelar med den kanadensiska arbetsmarknadsmodellen för nyanlända immigranter.

I Kanada har de federala och provinsiella myndigheterna ett delat ansvar att bistå nyanlända flyktingar och invandrare med att finna arbete i landet. Detta delade ansvar medför, enligt initierade källor i vår undersökning, att ingen av myndighetsnivåerna känner sig förpliktigad att ta ansvar för den hjälp man erbjuder till landets nyanlända flyktingar och invandrare. Det är dessvärre alltför vanligt att de federala och provinsiella myndigheterna skyller den uppkomna situationen på varandra.¹²⁸

Myndigheternas ovilja att ta på sig ansvar är emellertid inte specifik för landets immigrationspolitik, utan gäller även andra politiska ansvarsområden. Under SARS epidemin våren 2003 lade landets federala hälsominister Anne McLelland skulden för den uppkomna epidemin på de provinsiella hälsomyndigheterna och deras brist på agerande. De provinsiella myndigheterna var å sin sida inte sena med att kasta tillbaka skulden till den federala hälsoministern och klandra henne för bristande insikt om epidemins potentiella konsekvenser och hennes ursprungliga ovilja att ekonomiskt bistå provinsen i kampen mot SARS.

Myndigheternas ovilja att ta ansvar för landets officiella immigrationspolicy ter sig motsägelsefullt även ur en annan viktig aspekt: Å ena sidan hälsar landets politiker och myndigheter nya högt utbildade arbetskraftsinvandrare välkomna till Kanada. Landet behöver förstärka sin arbetsstyrka och den fortsatta immigrationen är officiellt en viktig förutsättning för landets fortsatta välstånd¹²⁹. Å andra sidan verkar ingen av myndighetsnivåerna särskilt oroad av det faktum att en stor andel av immigranterna far illa i sitt nya hemland. Många av de högt utbildade immigranterna fastnar i en ekonomisk och social misär. En stor andel av Torontos taxichaufförer var högt utbildade immigranter.¹³⁰

Den som inte vet sitt eget bästa har sig själv att skylla.

Den kanadensiska egenansvarsfilosofin kan fungera som ett bra försvar för landets ansvariga politiker och tjänstemän. Att en så stor andel av Kanadas ekonomiska underklass utgörs av landets under senare tid anlända immigranter¹³¹, skulle helt enkelt bero på denna grupps oförmåga att ta vara på sig själva. Både parlamentsledamoten Judy Sgro och policyutvecklaren vid Torontos stads socialförvaltning, Julie Mathien, gav under intervjuerna uttryck för det vanliga kanadensiska egenansvarstalesättet: It's up to you.¹³²

Som tidigare har konstaterats, bedriver ingen av de ansvariga myndighetsnivåerna någon större hjälpande arbetsmarknadsverksamhet i egen regi, för de nyanlända immigranterna¹³³. I stället förlitar sig båda myndighetsnivåerna i hög grad på att landets ideella serviceorganisationer ska utföra det praktiska arbetet. Därför är det även intressant att se vilka nackdelar den kanadensiska traditionen av organiserat volontärarbete har, för de arbetslösa och nyanlända immigranterna.

¹²⁸ Enligt Paulina Maciulius, intervju 030228 och enligt Francisco Rico, intervju 030307.

¹²⁹ Se till exempel i "Canada's Urban Strategy, A Vision for the 21st Century", Prime Minister's Caucus Task Force on Urban Issues", Interim Report April 2002, Federal Government of Canada, Ottawa, s 16.

¹³⁰ Se till exempel i Richmond, Ted, et al, "Immigrant Settlement and Social Inclusion..." s 25-27.

¹³¹ "Canada's Urban Strategy, A Vision for the 21st Century", s 17.

¹³² Intervjuer med Judy Sgro, 030502 och Julie Mathien, 030425.

¹³³ Intervju med Elisabeth Gryte, 030505.

Nackdelar med de ideella serviceorganisationernas arbetsmarknadshjälp till nyanlända immigranter:

Gemensamt utanförskap.

Många av de ideella serviceorganisationer som bistår de nyanlända immigranterna är små och etniskt specifika. Det finns därför en stor risk att den hjälp de kan erbjuda är färgad av de uppfattningar och värderingar, som är karaktäristiska för den enskilda etniska minoriteten. Den bristande kunskapen om majoritetskulturens värderingar kan få en del negativa konsekvenser för de nyanlända immigranter, som enbart har kontakt med serviceorganisationer från sin egen etniska eller kulturella tillhörighet. Risken är alltså stor att de nyanlända immigranterna fastnar i sina etniska och kulturella enklaver och att de inte får information om hur de ska ta del av de möjligheter som inryms i majoritetssamhället.

De små organisationerna. De ideella serviceorganisationerna har små ekonomiska resurser och är beroende av myndigheternas välvilja. Flera av de intervjuade medarbetarna i serviceorganisationerna ansåg att en alltför stor del av deras tid ägnades åt att skriva ansökningar om förnyade anslag till olika myndigheter. Anslagen till serviceorganisationerna löper på ett år. Sammantaget gav de intervjuade personerna intryck av att finansieringen alltid är ett osäkerhetsmoment i deras verksamhet.¹³⁴

Bristande säkerhet. Samtliga, i undersökningen besökta serviceorganisationer, fick svara på följande frågor: Hur marknadsför ni er, vet ni hur era klienter hittar er?

Svaren var mycket varierande. Några av organisationerna verkade lägga stor möda på att marknadsföra sig¹³⁵. Andra gav mer vaga svar och talade om mun-till-mun metoder och hemsidor på Internet.¹³⁶ Sammantaget gav serviceorganisationernas erbjudna hjälp till nyanlända invandrare och flyktingar intrycket av att utgöra ett stort och splittrat fält, med varierande servicekvalitet. Kan flyktingar och invandrare veta att de vänder sig till rätt organisation? Vem hjälper dem när serviceorganisationen inte levererar den utlovade hjälpen?

De sista frågorna besvaras inte av den här undersökningen.

¹³⁴ Paulina Maciulius, OCASI, intervju 030228, Mario Calla, COSTI, intervju 030227, Stephen Lam, CCSYR, intervju 030331.

¹³⁵ Som COSTI, intervju med Mario Calla 030227 och YMCA, intervju med Milena Grubic, 030407.

¹³⁶ Som Stephen Lam, CCSYR, intervju 030311.

5. Sammanfattning

Idéforum Nordvästra Skåne är en frivillig och opolitisk organisation med representanter för kommuner och företag i Nordvästra Skåne. Sedan hösten 2002 bedriver Idéforum, Lunds Universitet, Institute of Communication och Integrationsverket ett projekt kallat Region Mångfald. Syftet med projektet är att man skall ta vara på välutbildade invandrades kompetens på ett bättre sätt. Projektet inleddes med att en kartläggning utfördes av de hinder som akademiskt utbildade invandrare möter på sin väg ut på den svenska arbetsmarkanden. Fyra problematiska områden framkom i kartläggningen. De var: Språk, validering av utländska utbildningar, utbildning och arbete.

Detta examensarbete ingår som en del i Region Mångfalds omvärldsanalys.

Examensarbetet är en deskriptiv studie med ambitionen att jämföra det svenska introduktionsprogrammet med dess motsvarigheter i Kanada. Målet var även att komma med konkreta förslag till förändringar av det svenska introduktionsprogrammet. Som utgångspunkt användes de frågeställningar som framkommit i Region Mångfalds kartläggning. Därutöver skedde en viss komplettering med egna frågeställningar, som uppkom under vistelsen i Kanada.

Kanada beskrivs ibland som en nation av invandrare. Regeringens mål är att man årligen skall ta emot 300 000 nya invandrare. År 2002 invandrade drygt 260 000 människor till Kanada. Omkring 30 000 av dessa var flyktingar. 70 % av alla nyanlända invandrare bosätter sig i Toronto.

Likheterna mellan Sverige och Kanada är, som har framgått i det tidigare redovisade resultaten av studien, många. Men det finns några väsentliga skillnader länderna emellan. De skillnaderna är viktiga faktorer att ta hänsyn till då kanadensiska idéer förhoppningsvis skall inspirera till förändringar och utvecklandet av det svenska integrationsarbetet. Och i skillnaderna länderna emellan finner man även grogrunden för de mest spännande förslagen. De största skillnaderna mellan Sverige och Kanada avseende integration, finner man inom områdena invandring, språk, egenansvar, frivilligorganisationer, nationell identitet och klasskillnader.

Invandring.

Kanada har en stor arbetskraftsinvandring och tar årligen emot ungefär lika många flyktingar som Sverige. Arbetskraftsinvandringen har historiskt sett haft en stor betydelse för Kanadas ekonomiska utveckling. Ledande kanadensiska politiker förutspår att arbetskraftsinvandring även i framtiden kommer att utgöra ett väsentligt ekonomiskt tillskott i landets ekonomi. Sverige har i princip ingen arbetskraftsinvandring, annat än från medlemsländer i den Europeiska Unionen. Både Sverige och Kanada har idag neråtgående födslokurvor och en ökande andel äldre befolkning. Inom en snar framtid kommer det i båda länderna att råda brist på välutbildad arbetskraft. Då kommer välutbildade invandrare att vara en efterfrågad resurs på arbetsmarknaden. Kanada står med sin långa tradition av arbetskraftsinvandring bättre rustade att möta en sådan utveckling än Sverige.

Språk.

Kanada har två officiella språk, Franska och Engelska. I staden Toronto är huvudspråket Engelska. Engelska är ett världsspråk och många av Kanadas invandrare kan därför uttrycka sig adekvat på landets språk redan vid anländandet. De flyktingar som redan i sitt hemland blir beviljade uppehållstillstånd i Kanada, kan redan där påbörja sina språkstudier i Engelska. För de allra flesta av de invandrare och flyktingar som kommer till Sverige är svenskan ett främmande språk, som de måste lära sig som nybörjare.

I Kanada har man en hög tolerans och en stor vana av att lyssna på människor som talar bruten engelska. Detta gör att invandrare lättare och snabbare kan komma ut i samhället. Även invandrare med mycket dåliga språkkunskaper har möjligheter att få arbete.

I Sverige är vi mindre vana vid att lyssna på invandrare som talar dålig svenska. Många svenskar har få eller inga vänner eller bekanta som har invandrat till Sverige och som därför har lärt sig svenska som sitt andraspråk. Språket anges ofta som den enskilt största orsaken till att våra invandrare inte integreras i det svenska samhället. De språkliga bristerna skulle också vara skälet till att de inte kommer ut på den svenska arbetsmarknaden.

I Kanada finns det två olika andraspråkprogram. Den största skillnaden mellan de två programmen ligger i vem som finansierar verksamheten. De federala andraspråksprogrammen riktar sig i första hand till konventionsflyktingar. De provinsiella andraspråksprogrammen riktar sig till personer som har lärt sig eller lär sig engelska eller franska som sitt andra språk. En stor andel av andraspråksundervisningen utförs av olika frivilligorganisationer.

Den svenska SFI undervisningen genomgår för närvarande stora förändringar. Det är därför svårt att göra en rättvis jämförelse av de båda ländernas andraspråksundervisning.

I Kanada erbjuder man emellertid alla heltidsstuderande elever inom andraspråksundervisningen betald praktik under utbildningen. Praktiken anses ge de nyanlända immigranterna en möjlighet att komma ut på den kanadensiska arbetsmarknaden och få lite arbetslivserfarenhet, samt möjligheter att knyta kontakter med kanadensiska arbetsgivare. Liksom i Sverige uppbär merparten av Kanadas andraspråkselever socialbidrag under sin studietid. I Kanada får andraspråkseleverna behålla den ekonomiska ersättning som utgår för praktiken, även om de uppbär socialbidrag.

Egenansvar.

Kanada var ursprungligen ett nybyggerland och det avspeglar sig fortfarande i den kanadensiska synen på individens egenansvar. Ett ansvar som även omfattar landets nyanlända immigranter. I jämförelse med Sverige har den individuella kanadensaren ett mycket större egenansvar. En i Kanada utbredd uppfattning är att den som är villig att kämpa och är beredd att arbeta tillräckligt hårt, alltid har en möjlighet att lyckas och nå framgång i sitt yrke och liv i Kanada. Om man inte lyckas så faller skulden på individen och inte på samhället.

Ur ett svenskt perspektiv kan det resonemanget tyckas hårt och Kanada kan framstå som ett samhälle där individen tvingas ta ett allt för stort eget ansvar för sitt liv. Samtidigt medför det stora egenansvaret många gånger att de nyanlända immigranterna tvingas att söka sig ut i samhället och ta kontakter, redan under den första dagen i sitt nya hemland. Detta gör att de snabbt etablerar kontakter och att de nyanlända immigranterna inte tillåts isolera sig från det övriga samhället.

Myndigheterna erbjuder ekonomiskt stöd till de frivilliga organisationer som tillhandahåller den hjälp som immigranterna behöver. Det är sedan upp till varje immigrant att själv söka information och sedan välja den organisation som de tror kan ge dem den bästa hjälpen.

I Sverige anses en misslyckad integration ofta bero på att myndigheterna har misslyckats med att integrera individen i det svenska samhället. Det är vanligt att vi betraktar invandrare och flyktingar som offer som är i behov av myndigheternas hjälp och stöd. Vi är rädda att ställa krav och ovana vid att ge individen ett större ansvar för sitt eget liv. Denna svenska tradition ter sig säkerligen främmande och hämmande för många av våra invandrare och flyktingar.

Frivilligorganisationernas betydelse.

I Kanada utförs den största andelen av arbetet med att hjälpa invandrare och flyktingar att integreras i det kanadensiska samhället av olika frivilligorganisationer. I Toronto finns det omkring 150 olika organisationer som är verksamma inom detta område. De erbjuder allt från andra-

språkundervisning och rådgivning, till kurser i att söka arbete. Många av organisationerna startades av etniska och kulturella grupper som ansåg att det saknades stöd och hjälp för nyanlända invandrare. Organisationerna finansierar sin verksamhet med stöd från myndigheter och med frivilliga bidrag från allmänheten. De flesta organisationerna har en stor kår av oavlönade frivilligarbetare. Frivilligarbete är meriterande på den kanadensiska arbetsmarknaden. Avsaknad av kanadensisk arbetslivserfarenhet fungerar som ett hinder för nyanlända invandrare på den kanadensiska arbetsmarknaden. Genom att arbeta inom en frivillig organisation kan detta hinder alltså överkommas. Många av dem som har avlönade arbeten inom frivilligorganisationerna är själva invandrare. De har kulturella kunskaper och egna erfarenheter av livet som nyanländ invandrare som infödda kanadensare saknar. De fungerar som positiva förebilder och brobyggare för de nyanlända invandrarna och samtidigt har personalen har en möjlighet att göra karriär inom frivilligorganisationerna.

Frivilligorganisationerna anser att de gör ett bättre arbete till en lägre kostnad än vad myndigheterna skulle kunna göra. De arbetar även ute i de områden där de nyanlända invandrarna bor och kan snabbt förändra och utveckla sin verksamhet utifrån nya grupper av invandrare och deras behov.

I Sverige är det myndigheter och kommuner som har huvudansvaret för introduktionsprogrammet. Systemet framställs ofta som byråkratiskt och tungrott. I dag finns det mer än 2000 olika invandrarföreningar i Sverige och deras kunskaper och erfarenheter borde tas till vara och bli en resurs i introduktionsprogrammet. I Sverige har föreningslivet gamla anor. Organisationer som Röda Korset och olika idrottsföreningar utför ett stort och betydelsefullt arbete för våra invandrare. Men många av de frivilliga invandrarorganisationerna står idag utanför det etablerade samhället. Den kunskap och kulturella kännedom som finns i invandrarföreningarna är ännu så länge en outnyttjad resurs i integrationsarbetet.

Nationell identitet.

Kanadensarna beskylls ibland för att sakna en egen nationell kultur. Kanadensarna beskriver sig hellre som mångkulturella. Landets flagga och det berömda röda lönnlövet är viktiga nationella symboler. De båda symbolerna används flitigt som inofficiella kvalitetsmärkningar av olika produkter. Många kanadensare och nyanlända invandrare bär landets flagga eller det röda lönnlövet på sina kläder eller väskor. De nationella symbolerna verkar ha en positiv och samlande innebörd för landets innevånare.

En tolerant kultur. I Kanada uppmuntras invandrare att behålla sin ursprungliga kultur och erbjuds i regel dubbelt medborgarskap. Nästan alla invandrare och flyktingar blir kanadensiska medborgare. I Kanada verkar det vara vanligt att invandrare så att säga har en dubbel nationell identitet. Många av de immigranter vi mötte under vår vistelse i Toronto kallade sig själva för polska kanadensare, kinesiska kanadensare och så vidare. Sannolikt bidrar denna möjlighet till dubbel nationell identitet, till att höja invandrarnas vilja att ta till sig Kanadas kultur och traditioner och identifiera sig som kanadensare, om än med ett annat påbrå. De olika minoriteternas kulturella och religiösa högtider uppmärksammas i media och av de federala och provinsiella politikerna och myndigheterna. Den toleranta kanadensiska kulturen får även andra effekter: Andelen blandäktenskap mellan personer med olika etniskt och kulturellt påbrå har ökat stadigt i landet under senare år. Om trenden håller i sig så kommer det på sikt att leda till att det efter endast ett fåtal generationer blir omöjligt för individen att bestämma sin ursprungliga nationella identitet.

Den immigrant som har permanent uppehållstillstånd i Kanada har samma rättigheter och skyldigheter som kanadensiska medborgare. Den största skillnaden är att endast medborgare har röst-

rätt. Kanada av idag kan kanske inte sägas vara ett mångkulturellt samhälle i alla avseenden. Men den kanadensiska kulturen av tolerans möjliggör att landet på sikt uppnår det målet.

Det är idag relativt vanligt att våra politiker talar om det nya och mångkulturella svenska samhället. Ur ett kanadensiskt perspektiv ter det epitetet sig skrattretande. I den svenska debatten kring integrationen är det fortfarande många debattörer som anser att målet med integrationen är att alla våra invandrare skall bli svenskar. Att vara invandrare i Sverige innebär fortfarande att man är socialt och kulturellt avvikande. Barn till invandrare kallas för andra generationens invandrare, även om de är födda och upp vuxna i Sverige.

Det är enligt vår mening tveksamt om Sverige av idag ens kan sägas vara ett tolerant samhälle. Sverige har en lång väg kvar till det mångkulturella samhället och vi har mycket att lära av Kanada. Idag ser man inte så många invandrare med svenska flaggor på sina kläder men vem vet hur det blir i framtiden?

Klasskillnader och segregation.

Den ekonomiska segregationen är större i Kanada än i Sverige. I Kanada ser man inte segregationen mellan invandrare och kanadensare som ett problem. Stadsdelar som Chinatown och Little Italy i Toronto marknadsförs istället som turistattraktioner.

Det stora problemet i Kanada är den växande ekonomiska segregationen. För att överleva i Toronto behöver man minst ha 700 CAD eller 4 200 SEK per månad. Socialbidragsnormen är 550 CAD eller 3 300 SEK per månad. Trots den låga minimilönen på 6.85 CAD per timme, så medför ett arbete med minimilön att den som arbetar heltid fördubblar sina inkomster i förhållande till socialbidraget. Den som har läst på college kan återigen fördubbla sina inkomster. Möjligheterna att öka sina inkomster är en stark drivkraft för invandrarna att snabbt bli färdiga med sina grundläggande språkstudier. Med grundläggande språkkunskaper i landets språk öppnar sig flera möjligheter för Kanadas invandrare.

Information

I Kanada har de federala, provinsiella och lokala myndigheterna insett att information till nyanlända immigranter är viktigt. Som invandrare kan man få information på flera olika sätt. Det finns avgiftsfria telefonnummer till informationscentraler som ger samhällsinformation, på flera språk. Många av de frivilliga serviceorganisationerna har öppna mottagningar dit invandrare kan vända sig för att få hjälp, råd och annan information. På den av provinsen Ontario finansierade Internet hemsidan settlement.org samlas all tillgänglig samhällsinformation som finns på Internet. Medarbetarna vid hemsidan skriver därutöver egna artiklar om de områden där det saknas information.

Förslag till förbättringar av svensk integration från ett kanadensiskt perspektiv.

På de följande sidorna presenteras förslag till förbättringar av det svenska integrationsarbetet. Förslagen har sin grund i den ovan presenterade undersökning som utfördes i Toronto i Kanada under våren 2003.

1. Förslag till utveckling av svenskt flyktingmottagande

Texten fram till och med stycket om genomförande och utvärdering är skrivet av Arne Gunnarsson.

Det finns stora skillnader mellan Sverige och Kanada. Kanada beskrivs ibland som ett mellanting mellan USA och Sverige. Dock är det slående hur stora likheterna är i många sammanhang mellan Sverige och Kanada. Då det gäller invandring och flyktingmottagande så finns det ännu fler likheter. Då vi tittat på svårigheter och problem med integration så är de nästan identiska. Skillnaden ligger i hur man har valt att hantera och hitta lösningar på svårigheterna och problemen. Jag skulle vilja påstå att man i Kanada har kommit lite längre i problemlösningen och att man många gånger lyckas bättre med integrationen. Vi har av flera personer hört hur viktiga de första åren i ett nytt land är för invandrare och flyktingar. En bra start leder till snabbare och bättre integration.

Kanada har en historia av invandring och kommer även att ha en framtid av invandring. Sverige kommer att ta emot flyktingar så länge som det finns krig i världen. Då Europeiska Unionens medlemsländer ökar kommer även invandring till Sverige att öka. Redan idag så kommer de flesta flyktingar som söker asyl i Sverige från Europa. Sverige kommer att ta emot människor från andra länder även i framtiden. Det är därför viktigt att hitta lösningar som kan påskynda och förbättra integrationen. Det är viktigt att redan i dag förstå att invandringen till Sverige kommer att se annorlunda ut i framtiden och att den hela tiden kommer att förändras. Ett viktigt arbete handlar om att bryta ner fördomar och ändra attityder. Kunskap och information är några av vägarna för att nå detta mål.

Invandringen och flyktingmottagandet kommer aldrig att följa ett samhälles ekonomiska cykler. Det kommer att komma invandrare och flyktingar även då Sverige befinner sig i ekonomisk nedgång. Detta kommer att kräva andra lösningar än då Sverige tar emot flyktingar i ekonomisk uppgång. Sveriges integrationsprogram måste vara flexibelt för att snabbt kunna möta nya grupper av flyktingar med nya behov.

Trots skillnaderna mellan Sverige och Kanada och det faktum att jag nu vet mer om integration i Kanada än i Sverige så har jag flera förslag på idéer och förändringar som jag tror skulle kunna utveckla integrationen av invandrare och flyktingar. Mina förslag är relaterade till de två områden, invandring/flyktingmottagning och validering av utländska utbildningar, som jag har fokuserat på. En del av förslagen är direkt inspirerade av det arbete som man gör i Kanada, andra är resultatet av de svårigheter som varken Kanada eller Sverige har hittat några lösningar på. Förslagen är naturligtvis färgade av mina erfarenheter och mina egna uppfattningar av hur ett samhälle skall fungera. Det är omöjligt att komma med förslag på förändringar utan att de färgas av mina egna åsikter och värderingar. Även om alla inte kommer att tycka att mina förslag är genomförbara eller bra överhuvudtaget så kan de förhoppningsvis fungera som nytt bränsle i diskussionen om svenskt integrationsarbete.

Jag kommer först att beskriva lite allmänt om de förändringar och idéer som jag har. Jag har dessutom hittat två områden där jag tror att Sverige skulle kunna åstadkomma förändring på ett snabbt och enkelt sätt. Dessa två förslag har jag beskrivit så som jag tycker att man skall genomföra dem. Naturligtvis så kan det göras på andra sätt och med andra saker i fokus. De skall inte ses som definitiva lösningar utan mer som ett sätt att förändra och utveckla det svenska introduktionsprogrammet. Dessa förslag skulle även kunna genomföras på regional nivå. Jag tycker själv att förslagen är enkla och i viss mån även självklara och kanske därför även realistiska.

Mycket av mina åsikter och värderingar har färgats av mitt yrke som socionom. Jag har den största delen av mitt verksamma arbetsliv sysslat med att hjälpa de svagaste i samhället. Jag måste erkänna att jag under min vistelse i Kanada har fått omvärdera mina åsikter och värderingar mer än en gång. Jag har tidigare nämnt det stora egenansvaret som varje individ har i det kanadensiska samhället. Jag har även nämnt de skillnader som finns i inkomster mellan socialbidragstagare och olika yrkeskategorier.

Jag skulle inte vilja att man i Sverige sänkte socialbidragsnormen till en nivå som inte går att överleva på. Jag kan ändå inte låta bli att imponeras av den motivation som möjligheten till ökade inkomster ger. Att gå från socialbidrag till de lägst avlönade arbetena fördubblar ofta inkomsterna. Den som läser vidare på College har möjlighet att fördubbla sina inkomster igen. I Sverige är skillnaden mellan socialbidragsnormen och lönen för de lägst betalda arbetena sällan stor. Det är inte utsikten till högre inkomster som ger den största motivationen.

Även om varje individ i Kanada har ett eget ansvar att bygga sin egen framtid så finns det även ett stort ansvar hos samhället. Då det gäller hjälp till invandrare och flyktingar så skulle jag vilja beskriva det så här. Samhället ser till att det finns ett smörgåsbord av olika program som den nyanlände kan välja bland. Samhället ser till att visa innehållet på smörgåsbordet för den nyanlände. Det är sedan upp till den nyanlände att själv välja vad man vill smaka på. Det finns vissa informella regler som talar om hur man bäst skall avnjuta smörgåsbordet men alla gör på det vis som dom själva finner bäst. Vissa är hungriga och väljer det som finns närmst till hands. Andra vill först gå runt och titta och få en överblick av vad som erbjuds. Först när de har fått en överblick så väljer de. En tredje är målmedveten och vet redan vilka godsaker som man vill ha och hoppar över det som inte passar. Alla vill inte och alla orkar inte ända fram till risgrynsgröten men till sist så blir ändå de flesta nöjda och belåtna.

Sveriges introduktionsprogram kan mer liknas som Mc Donalds. Det ser likadant ut i hela Sverige. Det finns fördelar med att man alltid vet vad som finns på menyn och hur det går till att beställa. Det finns färdiga menyer att välja bland. Ibland så har man korta kampanjer med lite annorlunda tillbehör för att variera menyn. Systemet bygger på att alla vet vad de vill ha och väljer någon av menyerna. Visst kan du få en hamburgare utan gurka, men då får du vänta så länge så att dina pommies frites har hunnit kallna.

Vem är flykting och när startar integrationen?

I Kanada är man medveten om betydelsen av den första tiden i det nya landet. Därför så arbetar man medvetet med att så snabbt som möjligt få ut invandrarna och flyktingarna i samhället. Ofta så blir invandrare och flyktingar tvungna att själv söka upp olika frivilligorganisationer redan den första dagen. Jag är övertygad om att när man ger människor frihet så är de även beredda att ta ansvar. Den energi och vilja till förändring som invandrare och flyktingar har den första tiden är viktig att ta vara på. Även om många invandrades och flyktingars förväntningar är orealistiska så finns det en enorm kraft och vilja hos de nyanlända den första tiden.

En snabb handläggning av flykting- och asylärenden är en förutsättning för en lyckad integration. På migrationsverkets hemsida kan man läsa att genomsnittstiden för handläggning av ett asylärende är 6 månader. Samtidigt kan man läsa att endast 20 % av de asylsökande under 2002 beviljades uppehållstillstånd. Nästan alla som fick avslag överklagade till utlänningsnämnden. Här finns det ingen tidsbegränsning för hur lång handläggningstiden kan vara. Då beslutet kan ta flera år så finns det ingen statistik som visar hur många av de som först fick ett avslag som ändå får stanna. 1998 och 1999 fick 65 % av de asylsökande uppehållstillstånd.

Ingen flykting borde behöva vänta längre än 6 månader på sitt beslut. Om utredningen inte kan avslutas inom denna tid så borde den asylsökande få uppehållstillstånd. Jag tycker att integrationsprogrammet skall börja redan den dag då man anländer till Sverige. Även om det skulle innebära att en del skulle vara tvungna att avbryta det då de inte skulle räknas som flyktingar så tror jag att det skulle vara bättre. Ett av skälen till att man inte vill att invandrare skall börja integrationsprogrammet innan man har fått uppehållstillstånd är att man inte vill väcka falska förhoppningar. Att få sitt uppehållstillstånd efter fler års väntan är ingen bra start i sitt nya hemland. De asylsökande som skulle få avslag på sin ansökan men som ändå hade påbörjat introduktionsprogrammet skulle kanske ändå tycka att tiden inte var helt bortkastad.

Synen på invandrare, flyktingar och problem

I Sverige ser man segregationen av invandrare som ett problem. I Kanada ser man ekonomisk segregation som ett problem. Skillnaden i synsätten tror jag beror på att man har olika syn på tidsperspektivet. I Kanada vet man att det är svårt för första generationens invandrare att helt integreras i det kanadensiska samhället. Man vet samtidigt att det går mycket lättare för andragegenerationen. Att olika nationaliteter bosätter sig i olika områden ser man inte som något problem. Man vet att det kommer att förändra sig över tiden. Chinatown i centrala Toronto var från början ett judiskt område. Idag bor inte bara kineser där utan även många av de nya grupper av invandrare som kommer till Kanada. Många av de invandrare och flyktingar som vi mötte var medvetna om att de inte skulle kunna uppfylla alla sina drömmar i Kanada, men de var fast beslutna att deras barn skulle göra det.

Kanske är det så att vi i Sverige har för bråttom. Vi försöker hitta lösningar på problem som ändå kommer att lösa sig över tiden och missar problemområden som kommer att innebära problem i framtiden. Om man jämför Sverige med Kanada så ställer man mycket högre krav på den enskilda personen. Var och en har ett större ansvar att se till att man klarar sig så bra som möjligt. Ingen av de invandrare och flyktingar som vi har mött har sagt att man tycker att Kanada ställer för höga krav på dem. De har sett det som en fördel att de själv har haft möjlighet att påverka integrationsprocessen. Jag tycker att vi i Sverige är rädda för att ställa krav och att det leder till en passivisering av invandrare och flyktingar.

Frivilligorganisationer

I Sverige har vi en tradition av att det är samhället som skall stötta och hjälpa de som är svaga. I många av Sveriges kommuner är det socialtjänsten, som är den del av kommunen, som ansvarar för integrationsprogrammets genomförande. Socialtjänsten har vana av att hjälpa utsatta människor. Samtidigt är man fast i ett system där man ser klienterna som svaga personer som inte klarar sig utan samhällets hjälp. Om man som flykting har flytt över halva jordklotet för att komma till Sverige så har man visat att man har stor erfarenhet av och förmåga att ta hand om sig själv. Socialtjänsten i Sverige har både en hjälpande och kontrollerande funktion, detta och det faktum att många ser det som förnedrande att ha kontakt med socialtjänsten gör att man drar sig för att be om hjälp. Många flyktingar har haft hemska och dåliga erfarenheter av hemlandets myndigheter. Detta gör att det många gånger finns en misstänksamhet mot myndigheter. Invandrare och flyktingar är inte alltid vana att vända sig till myndigheter för att få hjälp. Det är sällan som man ifrågasätter om det är socialtjänsten som är bäst lämpade att hjälpa invandrare och flyktingar i integrationsprocessen.

I Sverige finns det mer än 70 olika riksorganisationer med över 2000 lokala föreningar som arbetar direkt eller indirekt med eller för invandrare och flyktingar¹³⁷. Bara i Helsingborg så finns det minst 47 olika invandrarföreningar och i Malmö finns det fler än 200¹³⁸. Jag tror att dessa är en outnyttjad resurs. Jag är övertygad om att de precis som i Kanada skulle kunna vara en viktig del av integrationsarbetet. Medlemmarna har kunskaper och erfarenheter som ingen svensk har. Jag tycker även att man skall vidga sitt perspektiv och se på de övriga organisationer och föreningar som finns i samhället. Sverige har en lång tradition av föreningsliv och det finns en mängd föreningar och organisationer. Det finns redan i dag många idrottsföreningar som gör ett utmärkt arbete med både svenska- och invandrarungdomar. Religiösa samfund gör mycket bra socialt arbete med att hjälpa behövande. Frivilligorganisationer är inte bundna av samma lagstiftning och samma traditioner som myndigheter i Sverige och de kan engagera människor på ett annat sätt.

Detta är inga nya tankar. 1991 bjöd olika kyrkliga samfund in representanter från CIC till ett seminarium för att se hur man skulle kunna använda kristna församlingar som en resurs i integrationsarbetet¹³⁹. Det verkar som om viljan finns hos både kommuner och föreningar men att man inte riktigt vet hur man skall gå vidare.

Hur skulle man kunna engagera invandrarföreningar i introduktionsprogrammet?

Här nedan presenteras mitt förslag på hur man skulle kunna få invandrarföreningar och andra frivilligorganisationer delaktiga i introduktionsprogrammet. Jag har beskrivit det på det sätt som jag anser vara det bästa men naturligtvis är det inget slutgiltigt förslag utan en idé som både kan och måste diskuteras ur flera olika perspektiv. Eftersom jag själv bor i Helsingborgs stad och det är den kommun som jag bäst känner till så har idéerna kommit fram med Helsingborg i bakhuvudet. Även om mindre kommuner inte har samma möjligheter så tror jag att vissa av idéerna skulle kunna fungera även där. En möjlighet skulle vara att små kommuner bildar nätverk och på så sätt även bildar större enheter.

Projekt X

För att engagera invandrarföreningarna i introduktionsprogrammet så tror jag att arbetet bäst skulle drivas i projektform. Jag tror att detta är ett projekt som bäst drivs på kommunal nivå men som även skulle kunna utvidgas till regional nivå. Ledorden för detta arbete skulle vara samma

¹³⁷ Informationen är hämtad från Immigrant Institutets hemsida, <http://www.immi.se/sweden>, 030430.

¹³⁸ Informationen är hämtad från Immigrant Institutets hemsida, <http://www.immi.se/sweden/foreningar/forening-helsingborg.htm>, 030430.

¹³⁹ Intervju med Elisabeth Gryte, CIC, 030505.

som för frivilligorganisationernas arbete i Kanada: flexibilitet, närhet och engagemang. Jag skulle även vilja lägga till ytterliggare två begrepp, relation och förtroende. Relation därför att jag tror att relationer är grunden för allt samarbete. För att kunna skapa relationer så måste det finnas mötespunkter. För att lyckas engagera invandrarföreningar så skulle man behöva bygga upp personliga relationer mellan enskilda politiker, tjänstemän och enskilda representanter i föreningarna. Förtroende är den andra viktiga komponenten för samarbete. Att frivilligorganisationen COSTI har lyckats så väl beror bland annat på att de har visat att de gör ett bra arbete och har myndigheternas förtroende. De har genom sina program även visat invandrare och flyktingar att de är en organisation som man kan räkna med. Utan ömsesidigt förtroende mellan kommunen och invandrarföreningarna så kommer det inte att bli något samarbete.

Representanter från olika invandrarföreningar och kommunen skulle ingå i en projektledning för Projekt X. Det skulle vara viktigt att ha med chefer och politiker på så hög nivå som möjligt för att ge projektet auktoritet och en verklig möjlighet till att genomföra förändringar. De skulle även vara viktigt att få med representanter från andra delar av samhället. Det hade varit värdefullt om man kunde få med representanter från Idéforum, Lunds universitet och Region Skåne i projektledningen. Medlemmarna i projektledningen skulle väljas ut som individer utifrån kunskap och intresse. Det är viktigt att de som bildar projektgruppen skulle finnas kvar under hela projektiden. Projekt X skulle även behöva 2-3 anställda med olika nationell bakgrund och med erfarenhet av att starta och genomföra projekt. Projekt X skulle drivas under minst tre år och det skulle bestå av tre olika faser: kartläggning, förfrågan och utbildning, genomförande och uppföljning.

Kartläggning

Ett första steg skulle vara att se vilka delar som det svenska introduktionsprogrammet består av. Introduktionsprogrammet skulle kunna delas upp i följande delar:

- Uppehållstillstånd och medborgarskap
- Språk
- Försörjning
- Boende
- Utbildning
- Arbete
- Samhällsinformation
- Hälsa och sjukvård
- Skola och barnomsorg
- Rättigheter och skyldigheter
- Information till allmänheten

Första steget i projekt X skulle vara att göra en kartläggning av både invandrarföreningar i kommunen och de behov och svårigheter som kommunen ser med det nuvarande integrationsprogrammet. Målet med kartläggningen skulle vara att se vilka behov som finns och vilka resurser som finns. De som arbetar i projektet skulle sälja idén med projektet och även försöka att så små frön av idéer hos kommunen och invandrarorganisationerna. Bieffekten skulle vara att de som arbetar i projektet skulle skapa ett nätverk av kontakter både hos kommunen och hos invandrarföreningarna. Frågor som skulle behöva besvaras skulle bland annat vara:

Vilka invandrarorganisationer finns i kommunen?

Var finns de?

Hur stora är de?

Vilken kompetens har de?

Vad anser de vara viktigt för en lyckad integration?

Vilka är de största svårigheterna i genomförandet av introduktionsprogrammet idag?

Vilket behov av hjälp och stöd skulle invandrarorganisationerna behöva för att kunna starta olika projekt?

Förfrågan och utbildning

Efter att kartläggningen var genomförd så skulle projekt X bjuda in representanter från kommunen och föreningarna till en serie seminarier. Under seminarierna skulle man redovisa resultatet av kartläggningen. Man skulle även ha seminarier som berättar mer om de olika delarna i introduktionsprogrammet. Något seminarium skulle fungera som ett idéseminarium där deltagarna skulle få idéer från andra liknande projekt. Att få veta mer om hur det fungerar i Kanada skulle kunna fungera som en inspirationskälla. Hamilton House i Toronto är ett exempel som visar att ett projekt inte behöver vara stort för att vara framgångsrikt. Hamilton House är ett korttidsboende för nyanlända kvinnor och barn. Det drivs av ett par som själv kom till Kanada som flyktingar.

Nästa steg skulle vara en utbildning i att komma på och driva projekt. De föreningar som är intresserade skulle välja ut representanter som skulle delta i utbildningen. Den skulle ske på kvällar och helger. Deltagarna skulle få lära sig grunderna i hur man genomför projekt. De skulle få lära sig att göra egna projektansökningar och egna budgetar. En del av utbildningen skulle vara att göra studiebesök hos olika projekt och föreningar som har vana av att driva projekt. Jag tänker mig ett system där deltagarna får utbildning och där de sedan får frågor med sig hem som de arbetar med ute i sina föreningar till nästa undervisningstillfälle. På så sätt skulle hela föreningen bli engagerad i arbetet och även ha möjlighet att påverka. Målet med utbildningen skulle vara att invandrarföreningarna skulle komma fram med bra förslag på projekt som skulle vara en del av integrationsprogrammet. Även om inte alla föreningar skulle komma fram till konkreta projekt så skulle utbildningen ge ökad kompetens åt föreningen och vara meriterande för deltagarna i undervisningen.

Om utbildningen skulle slå väl ut så skulle den kunna upprepas vid ett senare tillfälle för att ge andra föreningar möjlighet att öka sin kompetens och starta nya projekt.

Genomförande och utvärdering

Om det skulle komma fram för många förslag så skulle projektledningen välja ut vilka av projekten som skulle genomföras. Kommunen skulle ansvara för att sätta upp riktlinjer och mål för de olika projekten. De anställdas roll i Projekt X skulle nu förändras. De skulle fungera som ett stöd och resursgrupp för de föreningar som skulle genomföra olika projekt. De skulle bistå med praktisk hjälp och ge tillgång till kontorsutrustning men även som rådgivare och ett utomstående bollplank.

Regelbundna utvärderingar skulle bidra till att utveckla och förbättra de pågående projekten. Brister skulle upptäckas i tid och behov av ytterliggare utbildning eller nya utbildningar skulle vara möjligt. Ett system som skulle öka medvetenheten och kunskapsnivån hos de olika projekten skulle kunna vara att de ansvarar för utvärderingen av varandra. En viktig del skulle vara att intervjua de invandrare och flyktingar som varit deltagare i de olika projekten. Utvärderingen skulle även ligga som underlag för att lägga ner de projekt som inte behövdes eller som inte hade tillräcklig bra kvalitet. Eftersom det är en försöksverksamhet så skulle målet inte vara att alla projekt skulle fortsätta. Ett rimligt mål skulle vara att 15-20 % av projekten skulle vara så pass bra att de

skulle fortsätta. De anställda i Projekt X skulle vara ansvariga för att utvärdera och samla erfarenheter från de projekt som läggs ner. Denna kunskap skulle förmedlas tillbaka till invandrarföreningarna. På så sätt skulle verksamheten hela tiden utvecklas. Även efter det att man hade fått fram ett antal välfungerande projekt som drevs av invandrarorganisationerna så skulle det finnas behov av en katalysator som uppmuntrade och påskyndade processen hos nya projekt.

Det är svårt att veta vilka delar av introduktionsprogrammet som invandrarorganisationerna skulle vilja och kunna arbeta med. De skulle naturligtvis bäst själv kunna svara på denna fråga. Förmodligen så skulle de även komma med förslag på nya områden för introduktionsprogrammet. Fördelen med att invandrarna själv skulle föreslå sitt projekt skulle vara att de inte är så låsta i sitt tänkande som tjänstemän och politiker ibland kan vara. De skulle föreslå lösningar utifrån sina egna specifika erfarenheter och kunskaper. Dock kan jag tänka mig vissa områden som självklara. Då man är ny i en stad är det viktigt att snabbt få en överblick över staden. Var finns olika myndigheter? Var finns sjukhuset och vårdcentralen? Var kan jag köpa billiga kläder och billig mat? Hur fungerar de allmänna transporterna? Detta är något som invandrarorganisationerna skulle kunna hjälpa till med ur ett etniskt perspektiv. Invandrare och flyktingar i dessa organisationer skulle kunna fungera som positiva förebilder för invandrare och flyktingar. Vem skulle bättre kunna hjälpa invandrare att få arbete än invandrare som själv lyckats få ett arbete? Lika väl som att kommunen ansvarar för tillfälliga boende för invandrare och flyktingar så skulle organisationerna kunna göra det. Kommunen skulle även kunna ge förslag på nya projekt som de ser ett behov av. Det skulle vara roligt om någon förening skulle starta ett projekt där man direkt placerar asylsökande i kommunen och genast påbörjar introduktionsprogrammet.

En annan viktig del skulle vara att engagera andra organisationer än invandrarorganisationerna. Organisationer som Röda Korset, Frälsningsarmén och idrottsföreningar skulle ha en viktig uppgift att fylla. Alla dessa organisationer har specialkunskap som är värdefull. De skulle säkert kunna ta ansvar för vissa bitar av introduktionsprogrammet. Många invandrades kontakt med svenskar är endast kontakten med myndighetspersoner. Många svenskar har inga eller få vänner med utländsk bakgrund. Att öka kontaktytorna mellan svenskar och invandrare skulle förändra synen på varandra i båda grupperna.

Det är viktigt att tänka på att många av frivilligorganisationerna i Kanada har byggt upp sin verksamhet under många år. COSTI började sin verksamhet för 50 år sedan med att hjälpa nyanlända italienare. Det är även viktigt att vi arbetar fram en egen svensk modell som kan ta efter idéer och lösningar från andra länder men som är anpassad efter svenska förhållanden.

2. Information

Texten fram till och med stycket om utveckling av hemsidan nysisverige.se är skriven av Arne Gunnarsson.

Information blir allt viktigare i vårt samhälle. Ibland beskrivs vårt samhälle som informations-samhället. Varje dag så sköljs information över oss från alla möjliga håll. Detta har gjort att vi har blivit mycket mer kräsna informationskonsumenter. Idag är det inte bara informationen som är viktig, det är minst lika viktigt hur och på vilket sätt informationen presenteras för oss. Idag vill vi välja när och med vilket medium vi skall få information. Information till invandrare och flyktingar är en viktig del av introduktionsprogrammet. Att informera människor som varit tvungna att fly från sitt hemland och som inte har svenska som sitt förstaspråk gör att det ställs speciella krav på informationen.

Då vi sökte information om svensk invandring och flyktingmottagande så använde vi oss av Internet. Både Migrationsverket och Integrationsverket har egna hemsidor. Informationen var dock något bristfällig. Det var svårt att hitta information om invandring och flyktingmottagande. Jag fick uppfattningen att hemsidorna i första hand riktade sig till andra myndigheter och den breda allmänheten och inte till invandrare och flyktingar. Integrationsverket har omarbetat sin hemsida sedan vi besökte den i januari 2003. Dock finns det inga sidor på dessa två hemsidor som direkt riktar sig till nyanlända invandrare och flyktingar eller för personer som vill invandra till Sverige. Vi försökte även att hitta allmän information om SFI. Det var inte lätt även om jag tycker att jag är en van användare av Internet. Det finns ingen webbplats som är en gemensam portal för alla hemsidor som riktar sig till invandrare och flyktingar. Endast ett fåtal av de regionala invandrarorganisationerna i Sverige har egna hemsidor

I juni 2002 släpptes en rapport som undersökt behovet och möjligheterna för att starta en hemsida för invandrare och etniska minoriteter i Irland. Rapporten beställdes av den icke vinstgivande organisationen Diversity Ireland. Rapporten har studerat olika hemsidor med information till invandrare och flyktingar i Europa och Nordamerika. Den visar att det finns stora skillnader i de undersökta hemsidorna. Den enklaste sköttes ideellt av en person på sin fritid. Den största sidan hade 27 heltidsanställda, bland annat 3 webbmasters och 7 journalister. Många av hemsidorna tar hjälp av frivilliga för att kunna uppdateras regelbundet. Kostnaden för hemsidorna varierar kraftigt, 5 000 - 250 000 Euro. Alla de undersökta hemsidorna drevs av organisationer. De finansierade sina verksamheter med bidrag från myndigheterna och andra sponsorer. I rapporten tar man även upp invandrares och flyktingars tillgång till Internet. Trots att Irland är ett av de dyraste länderna i Europa då det gäller att använda Internet och att tillgången till Internet på bibliotek är underdimensionerad så använder en stor del av invandrarna Internet för att söka information. De söker i först hand information om uppehållstillstånd, arbete, utbildning och bostad. I rapporten menar man även att en bra hemsida med samlad information för invandrare och flyktingar kan öka användandet av Internet bland dessa grupper.¹⁴⁰

I Sverige är det kommunerna som är ansvariga för att ge information till flyktingar som är kommunplacerade. I Helsingborg erbjuder man ett informationscenter som även är öppet för allmänheten. Det finns ingen information som är direkt riktad till invandrare och flyktingar på Helsingborgs stads hemsida.

¹⁴⁰ Informationen är hämtad från <http://www.models-research.ie/projects/di.html>, 030430.

Hemsidan nyisverige.se

I region Skåne bodde det, vid årsskiftet 2001/2002, 1 360 000 personer. Av dessa är 152 187 eller 13 % utrikes födda¹⁴¹. Riksgenomsnittet i Sverige för utrikes födda är 11 %¹⁴². I Kanada är drygt 18 % av befolkningen födda utomlands.

Det skulle inte vara orimligt att en region som Skåne kunde ha en hemsida som samlade all information av intresse för invandrare och flyktingar. Den skulle kunna fungera som en portal som skulle vara ett One-stop för personer som söker information om invandring och flyktingmottagande i Sverige. Målgruppen skulle inte behöva begränsas till invandrare och flyktingar utan även rikta sig till personer som arbetar med invandrare och flyktingar och andra intresserade. Nedan ger jag ett förslag på hur jag tycker att man skulle bygga upp en sådan hemsida. Det skall ses som ett förslag och jag skulle bli glad om läsaren skulle tycka annorlunda och se andra lösningar ur andra synvinklar.

Hemsidan skulle startas som ett tvåårigt projekt i Region Skåne. Efter de två åren skulle målet vara att ha en hemsida färdig för att läggas ut på Internet och en organisation som tryggade hemsidans framtida uppdateringar.

Finansiering av hemsidan skulle kunna ske av bidrag från olika myndigheter och kommunerna i Skåne. Integrationsverket ger bidrag åt olika projekt. I år (2003) så delade integrationsverket ut 12 miljoner kronor till 27 projekt för att utveckla introduktionen. Region Skåne, Länsstyrelsen och kommunerna skulle troligtvis även kunna hjälpa till att finansiera verksamheten. Det vore även bra om andra stiftelser och organisationer stödde verksamheten. I uppbyggnadsfasen av hemsidan så skulle det krävas extra resurser. Teknisk utrustning specialkompetens och rekrytering skulle kosta pengar.

Även om målet skulle vara att hemsidan skulle uppdateras dagligen så tror jag inte att personalstyrkan skulle behöva vara särskilt stor. 2-3 heltidsanställda och en handfull frivilliga skulle troligen räcka. En del av arbetet skulle kunna ingå som en del av studierna vid College of Communication eller andra utbildningar. Den som är intresserad av att arbeta med hemsidor skulle kunna praktisera hos hemsidan. Att ha arbetat med hemsidan skulle vara en utmärkt merit inför fortsatt arbete med hemsidor och information

Målformulering

Målet med hemsidan skulle vara att:

- Ge information om Skånes kommuner och deras möjlighet att hjälpa invandrare.
- Information om arbetsförmedlingen.
- Information om Migrationsverket och Integrationsverket.
- En portal som samlar aktuell och bra information om integration och invandring.
- Skriva artiklar om aktuella ämnen på ett kort och lättfattligt sätt.
- Länk mellan myndigheter och organisationer.
- Information till presumtiva invandrare.
- Öka kunskapen om invandring och flyktingmottagande.
- Möjlighet att få svar på vanliga frågor.

¹⁴¹ Informationen är hämtad från SCBs hemsida http://www.scb.se/publkat/Filer/BE78SÅ0201_03.pdf sid. 66, 030430.

¹⁴² Informationen är hämtad från SCBs hemsida http://www.scb.se/publkat/Filer/BE78SÅ0201_03.pdf sid. 70, 030430.

Kartläggning

Projektet skulle starta med en kartläggning av den information som redan finns på nätet men även av den information som saknas på nätet. I kartläggningen skulle man intervjua invandrare och flyktingar som har varit olika lång tid i Sverige. Frågorna skulle handla om vilken information som är viktig då man kommer som ny till Sverige.

I kartläggningen skulle det även ingå att se på andra länders hemsidor med samma målgrupp. Genom att ta del av andras erfarenheter så skulle man slippa göra samma misstag som de har gjort. Man skulle kunna få en uppfattning om hur sidan skall organiseras och hur andra har löst problemen med att nå ut med information till användare med begränsade språkkunskaper.

Referensgrupp

För att vara säker på att man arbetade i rätt riktning så skulle det finnas en referensgrupp bestående av representanter för olika myndigheter på nationell regional och kommunal nivå. Det skulle även finnas representanter som hade egna erfarenheter av att komma som invandrare och flykting till Sverige. Referensgruppen skulle fungera dels som en källa för idéer men även ha en utvärderande funktion.

Frågor som skulle vara viktiga för projektet och referensgruppen att tänka på under arbetet med hemsidan skulle vara:

- Är informationen relevant och hjälper den invandrare och flyktingar i deras integration?
- Ökar informationen kunskapen hos de som arbetar med flyktingar och invandrare och hos allmänheten?
- Är information sann och tillförlitlig
- Är språket korrekt och lättförståeligt?
- Är informationen aktuell? Finns det information som bara är aktuell en viss tid?
- Fungerar länkarna till andra hemsidor och är informationen på dess sidor aktuell?
- Finns det områden som det saknas information om?

Språket på hemsidan är en fråga som man skulle bli tvungen att ta ställning till. Ett sätt att se på det är att det är en svensk sida och att invandrare i Sverige skall träna på sin svenska. Ett annat sätt att se på det är att om informationen skall nå ut till så många som möjligt så skall informationen vara på de språk som invandrare och flyktingar i Sverige har som hemspråk. Nackdelen med det senare alternativet är att det kostar mycket tid och pengar att översätta hemsidor till olika språk. En bra medelväg kunde vara att ha informationen på svenska och engelska.

Det är viktigt att hemsidan är tillräckligt bra innan den släpps ut på nätet. Om invandrare och flyktingar inte omedelbart uppfattar hemsidan som något positivt och bra så kommer de inte att använda den. Därför skulle det vara nödvändigt att prova hemsidan hos så många olika grupper som möjligt innan den släpps för allmänheten. Jag skulle kunna tänka mig att man låter invandrarföreningar, SFI klasser och studenter vid College of Communication fungera som betatestare.

Marknadsföring

Då hemsidan skulle vara tillräckligt bra så skulle den släppas på nätet. Det skulle krävas att man arbetade med att marknadsföra hemsidan. Då hemsidan skulle vara unik i Sverige skulle det troligt

gen ge en viss gratisreklam i form av reportage i TV och tidningar. Folders och affischer skulle kunna sättas upp hos kommuner, arbetsförmedlingar, försäkringskassan, bibliotek, invandrarorganisationer och på andra ställen dit invandrare och flyktingar kommer.

Hemsidan settlement.org hade en tvåveckors reklamkampanj på bussar och tunnelbanan i Toronto. Månaden efter så ökade antalet besökare på hemsidan med 20 %¹⁴³. Kanske kunde annonser på bussar, i gratistidningar och reklam i lokalradion ge liknande resultat.

Det skulle vara viktigt att nå ut till dem som dagligen möter invandrare och flyktingar i sitt arbete, platsförmedlare, socialsekreterare, SFI-lärare med flera. Om man kan få dem att se hemsidan som en resurs så skulle de kunna fungera som ambassadörer för hemsidan. Ett sätt, att nå dessa grupper, skulle vara att man på 4 - 5 ställen i Region Skåne skulle anordna releasepartyn där man bjöd in dessa grupper. Ett kort seminarium där man berättade om hemsidan och dess syfte med en efterföljande fest.

Man skulle även kunna skapa ett nyhetsbrev som regelbundet skickades ut till intresserade via mail. I nyhetsbrevet skulle man berätta om de nyheter och förändringar som fanns på hemsidan. Genom detta så skulle användarna känna sig mer delaktiga och med jämna mellanrum bli påmindas om hemsidans existens.

Utveckling av hemsidan nyisverige.se

Precis som för hemsidan settlement.org så tror jag att användarna skulle vara den bästa gruppen att föreslå och påverka utvecklingen av hemsidan. Därför skulle det vara viktigt för användarna att de lätt skulle kunna skicka in frågor och kommentarer på hemsidan. Det skulle även vara viktigt att man snabbt gav korrekta svar på dessa frågor och synpunkter för att uppmuntra fortsatt kontakt.

Internet öppnar även möjligheten att låta användare fylla i små korta utvärderingar direkt på hemsidan. Värde av dessa av dessa miniutvärderingar kan naturligtvis ifrågasättas men de skulle ändå kunna ge en fingervisning om vad användarna tycker om hemsidan.

I ett andra skede kunde man diskutera om det inte även i Sverige skulle finnas behov av en mötesplats på nätet för dem som arbetar med integration. Här skulle de kunna ställa frågor och söka svar från andra som arbetar inom samma område. Idéer och lösningar skulle kunna utbytas. Organisationer och kommuner skulle kunna skriva om lyckade projekt och satsningar. Migrationsverket och Integrationsverket kunde publicera sina nyhetsblad. Man skulle kunna ladda ner blanketter och formulär. Bara användarna skulle sätta begränsningarna.

På sikt så skulle man kunna starta liknande hemsidor i andra regioner i Sverige. Den erfarenhet och kompetens som man byggt upp i Region Skåne skulle vara värdefull. Om man dokumenterade processen under hemsidans uppbyggnad så skulle den kunna användas för att påskynda processen i andra regioner.

¹⁴³ Intervju med Marco Campana, Utvecklings samordnare, hemsidan Settlement.org, 030415.

3. Förslag till förändringar av andraspråksundervisningen i svenska för invandrare.

Med utgångspunkt från vår undersökning av hur andraspråksundervisningen anordnas i Kanada ter det sig rimligt att föreslå en del små förändringar av andraspråksundervisningen för invandrare i Sverige. Förslagen utgår från att de svenska kommunerna fortsatt kommer att ha huvudansvaret för att anordna sfi-undervisningen för invandrare.

Förslagen är skrivna av Johan Lindskoug.

De olika förslagen har olika adressater vilket framgår av nedan stående rubriker.

Till berörda parter vid den centrala studiemedelnämnden: Sluta straffa snabba sfi-elever, avskaffa studiemedelsspärren.

I dag måste man ha varit folkbokförd i Sverige i två år för att vara behörig att söka studiemedel till gymnasiala eller akademiska utbildningar. Den spärren hindrar de snabbare sfi-eleverna från att vidareutbilda sig direkt efter det att de har fullföljt sin sfi-utbildning. Därför bör den regeln ändras. Det vore en naturlig följd av den individuella studietakten i sfi-undervisningen. Tanken kan väl knappast vara att språkbegåvade studenter ska behöva vänta på att få lov fortsätta sina studier vid en kommunal vuxenskola eller en högre läroinstans?

Därför borde alla personer med permanent uppehållstillstånd i Sverige vara berättigade att söka och få studiemedel till gymnasiala eller akademiska utbildningar.

Till Integrationsverket och intresserade kommuner: Öka det regionala samarbetet inom sfi-undervisningen.

Många mindre kommuner har ett för litet elevunderlag för att kunna erbjuda en mer differentierad sfi-undervisning. Ett utökat regionalt samarbete mellan mindre kommuner skulle bland annat göra det möjligt att inom deras sfi-undervisning skapa:

Särskilda sfi-kurser för illitterata elever.

Särskilda sfi-kurser med mer specifikt inriktad svenskundervisning för immigranter med akademiska utbildningar, eller yrkesutbildningar från utlandet.

Integrationsverket kunde därför uppmantra landets mindre tätbefolkade kommuner att skapa regionala centra för sfi-undervisningen.

Regionala centra för sfi ger ökade möjligheter till utökad vidareutbildning av sfi-lärarna.

Regionala sfi-centra skulle även kunna erbjuda fortsatt vidareutbildning av lärare och övrig personal inom andraspråksundervisningen i regionen. Med mindre geografiska avstånd kan fler korta fortbildningar för lärare och övrig personal inom sfi-undervisningen komma till stånd.

Öka tillgängligheten.

Den nya läroplanen för sfi-undervisningen skapar tre olika studievägar för immigranter att lära sig svenska. Utgångspunkten är att eleverna har olika förutsättningar och språkliga behov och att de därför ska beredas möjlighet att lära sig svenska i en för den enskilda individen anpassat tempo.¹⁴⁴

Ur ett kanadensiskt perspektiv ter sig denna differentiering av undervisningen och studietakten som en väl genomtänkt utveckling av sfi-undervisningen. Målet för sfi måste vara att erbjuda alla som så önskar en möjlighet att delta i undervisningen. Därför bör även de invandrare som redan har bosatta i Sverige under några år erbjudas möjlighet att återuppta sina språkstudier. Med ökade möjligheter att läsa svenska på hel, del eller kvällstid ökar också möjligheterna för att fler invandrare får möjlighet att förbättra sin svenska.

¹⁴⁴ Eva Jönsson, ”Ytterligare information om den nya kursplanen för sfi”. Skolverket, enheten för vuxenutbildning, 020730, sid 1.

Att lära sig svenska är viktigt.

Ett enkelt och självklart budskap. Men fram till idag har en stor andel av sfi-eleverna avbrutit sina språkstudier i förtid och aldrig fullföljt dem¹⁴⁵. Så uppenbarligen har det budskapet inte nått eleverna. Det är i skolan som nyanlända invandrare får sin första möjlighet att bekanta sig med det svenska språket och samhället. Därför måste större vikt läggas vid att redan i skolan informera sfi-eleverna om hur viktigt det är att lära sig svenska när man bor i Sverige. Sfi-lärarna är kanske inte medvetna om hur betydelsefulla de är för att eleverna ska lyckas med sin integration. Sfi-lärarna kan inte ensamma bära ansvaret för att det budskapet ska nå fram. Därför föreslås det följande:

Inled samarbeten mellan sfi-skolorna och invandrarföreningarna på orten.

Bland invandrarföreningarna finns en god kännedom om hur det svenska samhället fungerar. Och man kan ge svar på mer än ett språk. Därför har representanter för invandrarföreningarna bäst förutsättningar att kunna förklara och rådge de nyanlända invandrare som känner sig vilsna i det svenska samhället. Invandrarföreningarnas representanter kunde bli de kulturella brobyggare som Sverige i dag saknar. Därför borde invandrarföreningarna vara representerade vid varje sfi-skola och även få tillfällen att yttra sig om undervisningens utformning.

Erbjud samtliga sfi-elever betald praktik under utbildningen.

Som nyanländ invandrare måste man få fler möjligheter att bekanta sig med det nya hemlandet och knyta kontakter utanför den egna sfären. Hur ska man annars kunna bli hemmastadd i Sverige? Därför borde sfi-skolorna ges ekonomiskt utrymme och ansvar att anordna adekvata praktikplatser åt alla sina elever. Gärna i samarbete med Arbetsförmedlingen så som idag sker. Elevernas praktikerfarenheter kan få många positiva konsekvenser:

Praktikanten får tillfälle att knyta kontakter på en arbetsplats och får samtidigt erfara nyttan och nödvändigheten av att kunna uttrycka sig på svenska. Elevernas praktikerfarenhet kan sedan användas i den fortsatta språkundervisningen.

En viss ersättning för praktiken bör utgå för att stimulera deltagandet. Och givetvis bör ersättningen vara undantagen från socialförvaltningens socialbidragsnorm. Hur ska man annars kunna förstå att det lönar sig att arbeta?

¹⁴⁵ Manuela Lupsa, ”Att läsa sfi på ej debiterad tid”, kandidatuppsats i svenska som andraspråk, LU, 2002, s 3-5.

4. Validering ett problem?

Det finns två faktorer som är de avgörande hindren för invandrare och flyktingar att komma ut på arbetsmarknaden. Detta gäller både Sverige och Kanada. Dessa faktorer är validering av utländska utbildningar/arbetslivserfarenhet och språket.

Förslaget är skrivet av Arne Gunnarsson.

Många arbetsgivare anger språket som orsaken till att företaget inte anställer personal med utländsk bakgrund. Lösningen för detta problem är normalt att förbättra SFI utbildningen för att möta arbetsgivarnas krav. Naturligtvis kommer språket alltid att vara ett hinder för de som inte har svenska som sitt förstaspråk och bättre SFI kommer alltid att vara bra för invandrare och flyktingar. Kanske är ändå lösningen inte bara bättre språkutbildningar utan att man inte skall nöja sig med svaret. Då svaret är att invandrare inte kan språket tillräckligt bra så borde nästa fråga vara, tillräckligt bra för vadå? Kan det vara så att det finns andra underliggande orsaker än språket som gör att svenska arbetsgivare inte anställer personal som inte kommer från Sverige?

I Kanada finns det invandrare och flyktingar som precis har börjat sin engelskundervisning som själv har hittat tillfälliga arbeten. Detta trots att de endast kan ett fåtal ord engelska. På vissa restauranger talar ingen av personalen ett ord engelska utöver "Thank you". Då man kommer in får man en meny på hemspråket och med engelsk översättning. Varje rätt har ett nummer. På ett papper skriver man ner numret på det man vill beställa. Detta system fungerar utmärkt och ökar känslan av genuinitet.

Torontoborna är tränade i att förstå bruten engelska och de tar sig tid att lyssna, fråga och försöka förstå då de möter människor med bristande språkkunskaper. Detta tålmod beror säkert till stor del på att de flesta har släktingar och vänner som inte talar så bra engelska. Kanske är det inte bara SFI utbildningen som behöver förbättras utan även vi svenskar som behöver ta oss tid att träna på att förstå svenska som talas av invandrare.

Integrationsverket har ansvar för det svenska integrationsprogrammet. Jag anser att alla svenskar har ett ansvar för de invandrare och flyktingar som vi låter stanna i Sverige. Vi har då även ett ansvar att göra allt vi kan för att minska de hinder och svårigheter som invandrare och flyktingar möter i Sverige.

Validering av utländska utbildningar och arbetslivserfarenhet är ett hinder. Valideringarna tar lång tid och många gånger blir personerna tvungna att göra om stora delar av sin utbildning. Tidigare under vår utbildning gjorde vi en kort film om företaget Haldex i Landskrona. Vi ville visa ett exempel på ett företag i nordvästra Skåne som tog till vara på invandrades kompetens. På Haldex har man en policy att företaget skall spegla samhället. I Landskrona så är 20 % av befolkningen invandrare. Mer än 20 % av personalen på Haldex har invandrarbakgrund. Haldex har inte anställt invandrare för att de vill göra en god samhällsinsats utan därför att det är bra för företaget. Vi intervjuade Dan Bengtsson, före detta personalchef på Haldex. Han menade att vi i Sverige tror att vi har världens bästa utbildningar. Hans erfarenhet är att det finns många invandrare som har bättre utbildningar än de svenska.

Trots att invandrare och flyktingar validerar och kompletterar sina utbildningar så har det svårt att få arbeten i Sverige. Hur kan det vara så? Detta är den fråga som man först och främst måste ha svar på. Utan svaret på denna fråga så är det meningslöst att försöka hitta lösningar. I region mångfald har man försökt att hitta några av svaren och CIC i Kanada kommer att starta ett projekt för att ta reda på samma frågor.

Jag tycker att regeringen skulle ge integrationsverket, arbetsmarknadsstyrelsen och fackförbunden ett gemensamt uppdrag att forska på detta område. En styrgrupp med representanter för alla skulle bildas. De skulle få i uppdrag att gå ut till så många svenska företagsledare, kommunchefer och personalchefer som möjligt och söka svaret på frågan varför invandrare inte får arbete. De skulle inte nöja sig med de vanliga svaren utan fortsätta att ställa frågor ända tills det inte fanns fler frågor att ställa eller tills det inte fanns fler svar.

Genom att fokusera på frågor kring invandrare och anställning så skulle man väcka ett medvetande hos svenska företag och starta en process som skulle kunna leda till en förändring i synsätt och värderingar.

Några av frågorna som skulle vara viktiga att ställa skulle vara:

- Hur mycket personal med invandrarbakgrund har företaget/kommunen?
- Har företaget/kommunen någon policy då det gäller anställning av invandrare?
- Vilka fördelar/nackdelar ser man med att anställa invandrare?
- Vilka förändringar skulle behöva ske för att företaget skulle anställa fler invandrare?
- Har invandrare samma möjligheter att göra karriär i företaget/kommunen som svenskar?
- Litar företaget/kommunen på de valideringar som svenska myndigheter gör av utländska utbildningar?
- Vilka språkkunskaper behövs för olika arbeten på företaget?

Genom att få svar på de verkliga anledningarna till att invandrare inte får arbete i Sverige så skulle man även kunna arbeta mer effektivt med att hitta lösningar som skulle innebära en förändring. Man skall kalla saker vid sitt rätta namn. Om det är så att svenska arbetsgivare anställer svensk arbetskraft istället för invandrare och flyktingar som har tillräckliga språkkunskaper och likvärdiga eller bättre utbildningar så är det diskriminering. Finns det ingen annan möjlighet så skall man naturligtvis använda den lagstiftning som finns mot diskriminering.

5. Förslag till utveckling av arbetsmarknadshjälpen till hög och yrkesutbildade invandrare, inom ramen för Idéforums projekt Region Mångfald.

Tidigare har i vår studie redogjorts för hur man arbetar med att hjälpa hög- och yrkesutbildade immigranter att finna ett adekvat arbete i Toronto. Mot denna bakgrund ter det sig naturligt att förslå en utveckling av Idéforums projekt Region Mångfald, ett projekt som redan har ambitionen att försöka finna nya vägar att hjälpa denna grupp att finna ett adekvat arbete i Nordvästra Skåne. Förslaget är skrivet av Johan Lindskoug.

Bakgrund

Under hösten 2002 fick vi ¹⁴⁶ tillfälle att delta vid ett av Idéforums möten i Region Mångfald-projektet. Vid det mötet presenterade Jenny Arfwedson och Susanna Magnusson vid College of Communication, ¹⁴⁷ resultaten av en kartläggande undersökning. Under hösten 2002 och våren 2003, har de två arbetat med att för projekt Region Mångfalds vidkommande, kartlägga de barriärer som hindrar invandrare med en akademisk- eller yrkesutbildning från utlandet, från att finna ett adekvat arbete i nordvästra Skåne.

Därefter följde en diskussion där en av mötesdeltagarna framkastade förslaget att föreningen skulle starta en egen arbetsförmedling för hög- eller yrkesutbildade invandrare i regionen. Den skulle placeras mellan Landskrona och Helsingborg. Förslagsgivaren hävdade att de två städerna har den högsta andelen utrikes födda och tillika arbetslösa invånare, i nordvästra Skåne.

Efter att under fyra månader ha studerat vilken hjälp nyanlända invandrare och flyktingar erbjuds i Toronto i Kanada, så ter sig det förslaget inte så tokigt som det då gjorde. Det finns vissa gemensamma och väsentliga likheter mellan en av Torontos mest framgångsrika serviceorganisationers särskilda hjälpprogram för nyanlända immigranter, med en utländsk akademisk utbildning eller yrkesutbildning och Idéforums projekt Region Mångfald och dess ambitioner att hjälpa samma grupp av immigranter i nordvästra Skåne. Men en arbetsförmedling tar tid att bygga och det finns redan arbetsförmedlingar i Sverige.

Förslaget är därför att:

Idéforum och dess projekt Region Mångfald bör ta initiativet till att i nordvästra Skåne starta ett hjälpprogram för invandrade akademiker och yrkesutövare, utbildade i utlandet.

På nästa sida följer en skiss över förslaget, med dess mest väsentliga komponenter. Den exakta utformningen av det tänkta hjälpprogrammet överlämnas till medlemmarna i organisationen Idéforum och dess Region Mångfald-projekt.

¹⁴⁶ Arne Gunnarsson och Johan Lindskoug.

¹⁴⁷ Magisterprogrammet i kommunikation vid Campus Helsingborg, Lunds Universitet.

En skiss till ett hjälpprogram för invandrade akademiker och yrkesutövare, utbildade i utlandet, i regi av organisationen Idéforum och dess projekt Region Mångfald.

I skissen ses framtagandet av hjälpprogrammet som en process bestående av tre delar. Den första delen benämns A, som följs av B och senare C. Det första steget i processen blir att:

A. Identifiera barriärer.

Region Mångfald har redan inlett en kartläggning av de barriärer som förhindrar invandrade akademiker och yrkesutövare, utbildade i utlandet, från att finna ett adekvat arbete i nordvästra Skåne. Jämför resultatet av den kartläggningen, med de hinder som serviceorganisationen COSTI fann i Toronto. På så sätt kan den sammanlagda kunskapen om dessa barriärer förhoppningsvis öka. Givetvis behöver den skånska kartläggningen inte göras om. Samma material kan analyseras på nytt.

I Toronto i Kanada hade serviceorganisationen COSTI fastställt följande barriärer som förhindrar invandrade akademiker och yrkesutövare, utbildade i utlandet, från att finna ett adekvat arbete. De identifierade barriärerna presenteras tillsammans med några förslag till frågor som de ger upphov till:

1. Utländska utbildningar och meriters låga värde på arbetsmarknaden.

I vilken utsträckning erkänner svenska arbetsgivare utländska utbildningar? Vad skulle krävas för att förmå arbetsgivare att beakta en utländsk utbildning? Hur ställer sig högutbildade invandrare till det faktum att de kanske måste få sina utländska utbildningar värderade? Kan de tänka sig att komplettera de utbildningarna i Sverige i syfte att bli attraktiva på arbetsmarknaden?

2. Avsaknad av inhemsk arbetslivserfarenhet.

Hur viktig anser svenska arbetsgivare i olika branscher att svensk arbetslivserfarenhet är, när man som invandrare söker arbete i Sverige?

3. Bristande lokalkännedom.

Hur väl känner nyanlända invandrare till det svenska samhällssystemet? Har de tillräckligt god kunskap om hur de olika branscherna och affärsområdena är indelade i Sverige? Kan en till Sverige invandrad person, med en akademisk, eller yrkesmässig utbildning från utlandet, identifiera sina karriärmöjligheter i Sverige?

4. Bristande förmåga att kommunicera.

Känner invandrarna i fråga till den vokabulär som är specifik för deras yrkesbransch i Sverige? Känner de till branschens seder och bruk i landet?

5. Bristande datakompetens.

Vilken datakompetens efterfrågar svenska arbetsgivare i olika branscher idag?

Har alla invandrade akademiker och yrkesutövare, med utbildningar från utlandet, den efterfrågade datakompetensen inom sina respektive branscher?

6. Bristande språkkunskaper.

Har alla invandrade akademiker och yrkesutövare, med utbildningar från utlandet, den efterfrågade svenska språkkompetensen inom sin respektive bransch? Vad anser arbetsgivare i olika branscher vara tillräckligt goda språkkunskaper, för att överväga att anställa en platsansökande invandrare med en adekvat akademisk, eller yrkesutbildning från utlandet?

B. Strategier och arbetsmodeller.

Förhoppningsvis kan de ovanstående frågorna bidra till att öka kunskapen om de svenska barriärerna på arbetsmarknaden för invandrade akademiker och yrkesutövare, med utbildningar från utlandet. Därefter kan projekt Region Mångfald ägna sig åt att utveckla strategier och arbetsmodeller för att övervinna de identifierade hindren. Troligtvis vet de potentiella arbetsgivarna och kursdeltagarna vilka aspekter som är väsentliga för att ett hjälpprogram ska vara till nytta. Därför är det viktigt att försöka involvera båda parterna i denna del av programutformningen.

C. En programskiss

Hur ska ett program, tänkt att bistå invandrade akademiker och yrkesutövare, med utbildningar från utlandet, utformas? Utifrån ett kanadensiskt perspektiv tecknas följande skiss över det tänkta programmet:

1. Urval.

Ett program för att hjälpa invandrade akademiker och yrkesutövare, med utbildningar från utlandet, att finna ett adekvat arbete i nordvästra Skåne kommer att ta tid att utveckla. Därför bör projekt Region Mångfald börja med att inrikta sina ansträngningar på några få utvalda yrkesgrupper. Det gäller att inom organisationen utveckla en viss rutin och kompetens. Identifiera därför några få kategorier av personer med akademiska utbildningar, eller yrkesutbildningar, som idag har svårt att finna arbete på en marknad med lovande framtidsutsikter. Aktuell arbetsmarknadsinformation och framtidsprognoser bör vara en viktig utgångspunkt vid urvalet av deltagare i programmet. Då torde det nedan uppskisserade programmet ha goda förutsättningar att lyckas med det viktiga initialskedet av hjälpprogrammet. Helst bör deltagarna kunna uttrycka sig adekvat på svenska.

2. Inskrivning med kompetensutvärdering.

De utvalda programdeltagarna bör få hjälp med att utvärdera sin egen befintliga, yrkesmässiga kompetens. Programmedarbetarna får undersöka vilka möjligheter det finns att översätta deltagarnas yrkestitlar och kompetens till dess svenska motsvarigheter. Man bör även hjälpa deltagarna att identifiera alternativa karriärer i Sverige, givet sina befintliga utbildningar.

Utvärderingar av deltagarnas utbildningar och meriter torde ur ett kanadensiskt perspektiv vara av avgjord stor betydelse för att programdeltagarna ska nå framgång på den svenska arbetsmarknaden. Programmedarbetarna får därför lägga stor vikt vid att finna det adekvata och betrodda valideringsinstitutet för utvärderingen av sina deltagares utbildningar och meriter. Troligen kan en väl utförd utvärdering av deltagarnas utbildningar bli en hjälp för deltagarna, när det blir tid för dem att söka en anställning.

En fullgod utvärdering av deltagarnas utbildningar ger även deltagarna en möjlighet att bedöma vilka kompletteringar de eventuellt kan behöva göra av sina befintliga utbildningar, för att de ska kunna bli kompetenta och konkurrensdugliga yrkesutövare i Sverige.

3. Måluppställningar för deltagarna.

Programmedarbetarna bör hjälpa deltagarna att ställa upp målsättningar för sina nya svenska karriärer. Deltagarna bör även få hjälp med att identifiera tänkbara karriäralternativ i Sverige, givet sin befintliga utbildning.

4. Anpassning.

Programmedarbetarna bör få i uppgift att lära ut svensk affärskultur. Aktuell arbetsmarknadsinformation och prognoser över framtida bristyrken kan användas i kursen. Det övergripande målet är här att deltagarna får möjlighet att göra sig en bild av hur den svenska arbetsmarknaden ser ut och hur den kommer att förändras framöver. Med den kunskapen kan programmet och deltagarna lära sig var det kommer att finnas arbetskraftsbehov i framtiden.

5. Kommunikation och självförtroende. En kurs i konversation.

Med bättre kunskap om vilken språklig kompetens svenska arbetsgivare i olika branscher kräver och i vilken utsträckning deltagarna uppfyller de kraven, kan en lämplig språkkurs utformas. Det kan vara intressant att lära ut den vokabulär som i allmänhet används av arbetssökande i Sverige. Det är även intressant att se om det går att lära ut yrkesspecifik vokabulär.

6. Marknadsföring.

Deltagarna kan tränas i att marknadsföra sig själva och söka upp arbetsgivare. Deltagarna kan vara hjälpta av att få träna på att skriva meritförteckningar och platsansökningar. Troligtvis kan deltagarens omtolkning av sin utbildning i en svensk miljö, hjälpa deltagaren att förstå sina egna utbildningsmässiga för- och nackdelar.

7. En datakurs.

De deltagare som saknar grundläggande datakunskaper har med all säkerhet glädje av en grundläggande datautbildning. Eventuellt kan det vara aktuellt för programmet att erbjuda yrkesspecifika datautbildningar.

8. Arbetspraktik.

Samtliga deltagare bör erbjudas praktikplatser hos en för den enskilde deltagaren lämplig arbetsgivare. Praktiken bör ske inom deltagarens eget yrkesområde. Deltagarna bör i första hand uppmuntras att själva finna en praktikplats vid ett företag eller en organisation som de tycker verkar vara intressanta. I andra hand kan deltagarna erbjudas praktik hos någon av Idéforums medlemsföretag. De kommuner som är medlemmar är givetvis också intressanta som praktikvärdar.

9. Intyg till deltagarna.

Intyg på att man har deltagit i en arbetsmarknadsutbildning torde i sig vara en merit på den svenska arbetsmarknaden.

Med denna genomgång av programmets beståndsdelar, är det tid att se till andra viktiga komponenter i det skisserade förslaget till ett hjälpprogram för invandrade akademiker och yrkesutövare med utbildningar från utlandet. De presenteras nedan:

Egna arbetsförmedlare.

I skissen över hjälpprogrammet för invandrade akademiker och yrkesutövare med utbildningar från utlandet, bör även ges plats till anställda egna arbetsförmedlare. Förmedlarna får arbeta med att sätta deltagarna i kontakt med tänkbara arbetsgivare. Bland Idéforums medlemmar märks ett bemanningsföretag. Det skulle kunna anlitas.

Marknadsföring av programmet och dess deltagare

Marknadsföring av programmet och dess deltagare kommer vara av avgörande betydelse för programmets framgång. Även här kan Region Mångfald dra nytta av den kanadensiska serviceorganisationen COSTI och dess erfarenheter. På följande sida presenteras några metoder för marknadsföring av programmet ur ett kanadensiskt perspektiv.

Marknadsföring av det tänkta hjälpprogrammet för invandrade akademiker och yrkesutövare med utbildningar från utlandet.

Marknadsföring kan ske:

Via Idéforums hemsida: www.ideforum.nu

Här kan programmet skapa en databas med resuméer över programmets deltagare. Frågeställningar kring sekretess och integritet bör beaktas. Databasen ska kunna användas av programmets arbetsförmedlare för att kunna matcha enskilda arbetsgivares krav på kvalifikationer med lämpliga kandidater bland deltagarna. Eventuellt kan databasen göras tillgänglig för utomstående och därmed möjliggöra för arbetsgivare att själva utforska databasen.

Med korta videofilmer.

Programmedarbetarna kan få i uppdrag att producera en eller två korta videofilmer om programmet och dess deltagare.

Med frukostmöten för arbetsgivare.

Programmedarbetarna kan ges i uppdrag att arrangera frukostmöten med företrädare från aktuella branscher. Videofilmerna kan fungera som introduktioner vid mötena.

Med möten mellan företagare och programmets deltagare.

Programmedarbetarna kan ges i uppdrag att bjuda in företag som får presentera sig för deltagarna.

Idéforum.

Den frivilliga och ideella organisationen Idéforum har många av de kvalitéer som är nödvändiga för att lyckas anordna en framgångsrik hjälp för hög- och yrkesutbildade invandrare i regionen. Idéforums främsta kvalitéer som värdorganisation för ett sådant projekt är att:

Idéforum är en representativ organisation.

Bland organisationens medlemmar finns företrädare för både privat och offentlig sektor. Medlemmarna är stora och medelstora företag, samt kommunerna i Nordvästra Skåne. Inom Region Mångfald-projektet deltar dessutom de ansvariga vid magisterutbildningen i kommunikation vid Lunds Universitet och Integrationsverket. Inom Region Mångfald-projektet finns alltså en stor och god representation av det etablerade lokala samhället och en i detta sammanhang central myndighet.

Idéforum är en kunnig organisation.

I likhet med organisationen COSTI i Toronto finns det inom Region Mångfald-projektet sammantaget mycket goda kunskaper om de villkor och förutsättningar som råder för de organisationer och företag som verkar inom både den privata och offentliga sektorn. Man har i detta avseende en god och kanske unik lokalkännedom om förutsättningarna för att kunna hjälpa högutbildade invandrare att finna ett adekvat arbete i regionen. Och man har förankring hos den centrala myndigheten i integrationsfrågor. Samarbetet med magisterutbildningen i kommunikation vid Lunds Universitet har lett till att utbildningens personal och studenter idag sammantaget är en av de drivande krafterna i Region Mångfald och genererar dessutom ett tillflöde av nya idéer och strategier till organisationens projekt.

Idéforum är en självständig och stark organisation.

En stor andel av organisationens medlemmar företräder Nordvästra Skånes kommuner. Andra medlemmar företräder näringslivet. Trots den höga andelen av lokala beslutsfattare, är Idéforum en självständig organisation, vars främsta syfte är att vara ett forum och en mötesplats där nya

idéer kan presenteras och prövas¹⁴⁸. Då, och endast då, åsikterna bland organisationens medlemmar sammanfaller, har Idéforum potentialen att förflytta berg.

Då har man makt att undanröja många av de barriärer som ännu försvårar vägen till ett adekvat arbete för regionens hög- och yrkesutbildade invandrare. Den ideella organisationen Idéforum och dess projekt Region Mångfald, har alltså en stor potential att i detta sammanhang bli en stark och initiativtagande organisation i regionen. Men än så länge har organisationen en del allvarliga brister.

Initiativet till att förbättra situationen för arbetslösa hög- eller yrkesutbildade invandrare på arbetsmarknaden kommer från ovan. Detta förhållande är ur ett kanadensiskt perspektiv än så länge projektets kanske största svaghet. Projektet saknar förankring bland de berörda, de hög- och yrkesutbildade invandrarna. En av Region Mångfalds största utmaningar framöver blir därför att försöka motverka den obalansen. Nedan följer en redogörelse för några av de kanske största utmaningarna för projekt Region Mångfald. Dessutom ges förslag på hur organisationen bör agera för att övervinna de hindren. Allt ur ett kanadensiskt perspektiv:

Bristande representativitet.

Idéforum samlar, som redan nämnts, en stor del av det etablerade lokala samhället i Nordvästra Skåne. Och det är bra. Men hur representativ kan en organisation sägas vara som väljer att bortse från de delar av den befintliga samhällsorganisationen som idag betjänar Region Mångfalds primära målgrupp?

Så länge de kanske viktigaste servicegivande samhällsorganisationerna lämnas utanför Idéforums Region Mångfald-projekt, är det ur ett kanadensiskt perspektiv svårt att se hur man ska lyckas med sina lofvärda ambitioner. Att samarbeta behöver ju inte betyda att man måste tvinga in sin runda idé i en fyrkantig form.

Förslaget förutsätter därför att Idéforum bjuder in regionens arbetsförmedlingar att delta i Projekt Region Mångfald. Arbetsförmedlingarnas personal besitter sammantaget en stor kunskap och erfarenhet inom detta område. Tänk om Idéforums runda tankar tilltalar en och annan av dem som i sin vardag har att följa fyrkantiga regler.

Även handläggarna vid regionens många socialförvaltningar borde erbjudas möjlighet att få delta i Region Mångfald-projektet. De som träffar nyanlända invandrare varje dag har förmodligen en del intressanta kunskaper att bidra med.

Region Mångfald-projektets riktiga akilleshäl är emellertid en annan. Projektet hade vid årsskiftet 2002/2003 ännu inte lyckats locka till sig särskilt många företrädare för dem man säger sig vilja hjälpa. En avgörande svaghet är att organisationen har för få företrädare med invandrarbakgrund i sina led. I Toronto kom hjälpen till de nyanlända immigranterna ursprungligen från andra invandrare och där utgör fortfarande den folkliga förankringen verksamhetens bas och styrka. Utan en god förankring hos de man vill hjälpa, är risken stor att Region Mångfald bygger ett luftslott.

¹⁴⁸ Läs mer om Idéforum på organisationens Internet hemsida: www.ideforum.nu.

Källförteckning

1. Intervjuer

Nedan följer en kort sammanfattning av de intervjuer som utfördes i undersökningen under våren 2003, i kronologisk ordning. I sammanfattningen finns en kort beskrivning av organisationen i fråga och de huvudområden som behandlas i intervjuerna. Intervjuerna är i genomsnitt 1½ timme långa och därför refereras endast de viktigaste områdena och det som är specifikt för varje intervju. Alla intervjuer finns sparade på mini DV band. Titlar och namn på tjänster är mer vanligt förekommande i Nordamerika än i Sverige. En del titlar går inte att översätta till svenska och därför anges de intervjuade personernas kanadensiska titlar.

030227 Mario Calla

Executive Director, COSTI Immigrant Service

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson).

COSTI är en av Torontos största och äldsta serviceorganisationer för invandrare och flyktingar. I intervjun berättar Mario Calla om organisationens ursprung, utveckling och lite om den omfattande verksamhet man idag bedriver. Vidare berättar Mario om de icke vinstgivande organisationernas levnadsutrymme och funktion i det kanadensiska samhället. Till slut avråder Mario oss från att försöka en systemanalytisk granskning av Kanadas flyktingmottagande och övriga service till nyanlända immigranter. Mario Calla kallar den kanadensiska motsvarigheten till den svenska introduktionen för ett organiserat kaos.

030228 Paulina Maciulis

Manager Policy and Program, Ontario Council of Agency's Serving Immigrants, OCASI

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson).

OCASI är en paraplyorganisation som samlar mer än 150 olika organisationer som arbetar med att hjälpa invandrare och flyktingar i Ontario. I intervjun berättar Paulina Maciulis om hur organisationen startades och vilka områden som man arbetar med. Hon svarar även på frågor om vad som är de största hindren för invandrare och flyktingar att integreras i Kanada. Det tas även upp frågor i intervjun som handlar om integrationsprocessen för invandrare och flyktingar. De berättar om de olika organisationerna som arbetar med flyktingar och invandrare i Toronto.

030306

Ratna Omidvar, Executive Director, The Maytree Foundation

Elisabeth McIsaac, Manager, Research and Policy, Refugee and Immigrant Program, The Maytree Foundation

(Intervjun arrangerades av Arne Gunnarsson och utfördes tillsammans med Johan Lindskoug).

The Maytree Foundation är en privat stiftelse som arbetar för att minska fattigdom och orättvisor. En stor del av arbetet riktar de mot invandrare och flyktingar. De startar och sponsrar olika program som hjälper invandrare och flyktingar. I intervjun berättar Ratna och Elisabeth om organisationen, hur den verkar och hur de försöker att förändra samhället. De ger en övergripande bild av invandring och flyktingmottagande i Kanada och vilka svårigheterna är. De berättar även om de fördelar som finns med frivilligorganisationer.

030307 Francisco Rico

Manager, Hamilton House Refugee Project

(Intervjun arrangerades av Arne Gunnarsson och utfördes tillsammans med Johan Lindskoug).

Hamilton House är ett projekt som erbjuder ett ekonomiskt överkomligt boende för flyktingkvinnor och barn. De erbjuder även utbildning, rådgivning och juridisk hjälp åt flyktingar och asylsökande. I intervjun berättar Francisco Rico om verksamheten, hur den startades och vilken typ av hjälp de erbjuder. Då Francisco har stor erfarenhet av att fungera som ombud för asylsökande så berättar han om processen för asylsökande ur sitt perspektiv. Vi får höra om vilka svårigheter och problem som asylsökande möter och den skillnad i hjälp som erbjuds jämfört med kvotflyktingar. Vi får även höra om hans egen historia och bakgrund som flykting.

030310 Mulgeta Abai

Executive Director, Canadian Center for Victim of Torture, CCVT

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

CCVT är världens näst äldsta center för tortyroffer. Förutom individuell och gruppterapi så erbjuder man även engelskundervisning och rådgivning. I intervjun berättar Mulugeta Abai om verksamheten och dess historia. Vi får höra om de svårigheter och behov som tortyroffer har. Hur CCVT har anpassat sina program för att möta tortyroffrens behov. Han berättar även om deras arbete med att informera och utbilda andra grupper i och utanför Kanada.

030311 Stephen Lam

Director, Immigrant service and Community programs, Catholic Community Services of York region, CCSYR

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

Strax norr om Torontos stadsgräns återfinns North York region. Regionen har omkring 900 000 invånare. Den katolska kyrkans hjälporganisation är enskilt störst i regionen. I intervjun berättar organisationens chef Stephen Lam om den hjälp man erbjuder för nyanlända flyktingar och immigranter.

030317 Dorothy Solate (Johan)

Consultant, COSTI Center for Foreign Trained Professionals and Trades people, CFTPT

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson).

COSTI är en av Torontos största och äldsta serviceorganisationer för invandrare och flyktingar. Sedan 1996 bedriver organisationen ett särskilt stödprogram, som syftar till att hjälpa nyanlända flyktingar och invandrare med en högre utbildning från utlandet, att finna ett adekvat arbete inom sitt yrkesområde i Kanada. Programmet är mycket framgångsrikt. Mellan 70-100 % av programmets deltagare finner ett adekvat arbete inom fyra månader efter det att de har avslutat programmet.

030318 Intervjuer med elever vid ESL skolan vid Humbard-Sheppard Community Center.

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

Fem av skolans mer talföra elever berättar under intervjuerna om sina liv i Kanada. Tre av eleverna hade bott i Kanada i mer än tio år innan de påbörjade eller återupptog sina andraspråksstudier i engelska. Vidare berättar de om sin levnadssituation, problem och förhoppningar inför framtiden.

030320 Robyn Tytomi-Dalton, General Manager, COSTI Reception Center & **Mary Gharwal**, Program Liaison, COSTI Reception Center
(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

COSTI: s flyktingmottagning är ett av de ställen dit flyktingar kan komma då de anländer till Kanada. Här får de lov att stanna under de första 18 dagarna i landet. De genomgår ett fullspäckt introduktionsprogram. De får information om Kanada och olika integrationsprogram. Målet är att de skall ha funnit en egen bostad inom de 18 dagarna. I intervjun berättar Robyn Tytomi-Dalton och Mary Gharwal om verksamheten och innehållet i programmet. De ger även sin syn på de svårigheter som invandrare och flyktingar möter då de kommer till Kanada.

030321 Hanna Cabaj
Coordinator, Toronto Catholic District School Board
(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

Den katolska skolstyrelsen är den näst största andraspråksutbildaren i Toronto. I intervjun berättar Hannah Cabaj om skolstyrelsens verksamhet och redogör för skillnaderna mellan det federala och provinsiella andraspråksprogrammen.

030407 Milena Grubic
Specialist, Newcommer Information, YMCA Newcommer Information Center
(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

Informationscentret är en organisation som invandrare och flyktingar kan besöka för att få information om alla de olika organisationer som tillhandahåller hjälp till nyanlända. Målet är att ge de invandrare och flyktingar som endast behöver lite hjälp möjlighet att snabbt komma vidare i integrationen. De anordnar även kurser och föreläsningar om aktuella teman och frågor. I intervjun berättar Milena Grubic hur och varför programmet startades. Hon berättar om arbetssätt, vilka målgrupper som man riktar sig till och nödvändigheten av information. Milena som själv är flykting berättar om sina erfarenheter och tankar kring invandring och flyktingmottagande i Kanada.

030415 Marco Campana
Content Development Coordinator, Settlement.org.
(Intervjun arrangerades av Arne Gunnarsson och utfördes tillsammans med Johan Lindskoug)

Settlement.org är en hemsida med information och länkar som kan hjälpa invandrare och flyktingar i deras integration. Den består av en allmän hemsida och ett extranet för professionella som arbetar med hjälp åt invandrare och flyktingar. Målet är att tillhandahålla aktuell och lättförståelig information både till invandrare och presumtiva invandrare. I intervjun berättar Marco Campana om hur hemsidan kom till, vilka ekonomiska ramar de har och hur den är organiserad. I intervjun tas det även upp frågor som berör utvecklingen av hemsidan och anpassning av hemsidan till

målgruppen. En utvärdering har nyligen gjorts av hemsidan vilket även redovisas. I intervjun finns ett intressant avsnitt som berör lönerna för dem som arbetar i frivilligorganisationerna. I intervjun berörs frågor om invandrades tillgång och användning av Internet.

030423 Chuck Lawrence

Manager, Training and Development, Toronto Police Service.

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

Chuck Lawrence är utbildningsansvarig vid Toronto poliskårs utbildningsprogram för nya polisaspiranter. Torontos polisskola utbildar omkring 1 000 nya poliser varje år. Under intervjun berättar Chuck om de förändringar av polisens antagningsregler som har genomförts för att underlätta för invandrare att ansöka och bli antagna till utbildningen. Chuck berättar sedan om programmet och dess innehåll. Vidare berörs etnisk mångfald, kvoterade antagningars för och nackdelar, åldersfördelningen bland rekryter och provinsen Ontarios målsättning, som är att skapa en representativ poliskår.

030425 Vicky Khatib

Rektor och lärare, Humbard-Sheppard Community center, ESL skola.

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

Rektorn vid en av Torontos många andraspråksskolor berättar om sina erfarenheter av att verka som engelsklärare för invandrare och flyktingar i Toronto. Hon talar om sina elevers svårigheter med att integreras i det kanadensiska samhället och den hjälp som hennes personal ger till ger till skolans elever.

030425 Julie Mathien

Policy development officer, City of Toronto

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

Julie Mathien har en bred erfarenhet av arbete på både kommunal och provinsiell nivå. Hon arbetar nu för Toronto stad med utvecklingsfrågor på avdelningen för social och områdes service. Hon ansvarar för utveckling inom utbildningsväsendet. I intervjun berättar Julie om stadens roll i förhållande till provinsen och federationen. Hon ger även sin syn på de största barriärerna som invandrare och flyktingar måste övervinna. Det finns ett intressant avsnitt där det finns en diskussion om fördelar och nackdelar mellan det svenska och kanadensiska systemet och på vilken nivå den största makten skall ligga.

030502 Judy Sgro

Member of Parliament, York West, Liberal Party of Canada.

(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

Judy Sgro är ledamot av parlamentet och representerar väljarna i västra York i norra delarna av Toronto. Hon har även lett en utredning som arbetat med framtidsfrågor de kommande 20 åren i Ontario. Boende i området har möjlighet att träffa sin ledamot i 30 minuter. Vi lyckades att få ett 30 minuters samtal med henne. I intervjun berättar Judy om varför invandringen är viktig för Kanada och vad som är de största barriärerna för invandrare och flyktingar. Hon svarar även på frågor om skillnaden i hjälp som kvotflyktingar och asylsökande får. Vi får även en bild av framtiden som Judy ser den.

030505 Elisabeth Gryte

Director, Settlement Programs, Ontario region, Citizenship and Immigration Canada.
(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

CIC är den federala myndighet som har huvudansvaret för Kanadas immigrations och flyktingpolitik. Elisabeth Gryte är chef för myndighetens hjälpprogram för nyanlända invandrare och flyktingar i provinsen Ontario. I intervjun berättar Elisabeth CIC och dess roll och om det ekonomiska stöd som myndigheten ger till de lokalt verksamma och ideella serviceorganisationerna i Toronto-området.

030506 Jeff Bazayants

Consultant, COSTI Center for Foreign Trained Professionals and Trades people and Ontario Works. (Intervjun arrangerades och utfördes av Johan Lindskoug)

COSTI är en av Torontos största och äldsta serviceorganisationer för invandrare och flyktingar. Sedan 2001 bedriver organisationen ett särskilt stödprogram, som syftar till att hjälpa nyanlända flyktingar och invandrare med en högre utbildning från utlandet, att finna ett adekvat arbete inom sitt yrkesområde i Kanada. Detta andra program drivs i samarbete med provinsens sociala myndighet och samtliga deltagare uppbär socialbidrag. Programmet är mycket framgångsrikt. Mellan 65-75 % av programmets deltagare finner ett adekvat arbete inom fyra månader efter det att de har avslutat programmet.

030509 Ron Tapley

Recruitment Officer, Toronto Police Force.
(Intervjun arrangerades av Johan Lindskoug och utfördes tillsammans med Arne Gunnarsson)

Varje år rekryterar Torontopolisen 1 000 nya poliser. Ron Tapley är ansvarig chef för kårens rekryteringsavdelning. I intervjun berättar Ron om provinsens ambition att skapa en för provinsen Ontario representativ poliskår. Vidare talar han om fördelar och nackdelar med etnisk och kulturell mångfald och kvoterade antagningar, om löner, polisyrkets status och om karriärmöjligheter inom kåren.

2. Referenslitteratur

Pdf-dokument:

Citizenship and Immigration Canada: "Canadian Language Benchmarks", Pdf-dokument, www.cic.gc.ca/english/newcomer/esl-e.html. 2003-04-03.

CIC Canada: Welcome to Canada: What you should know: "Finding a job in Canada", Pdf-dokument, www.cic.gc.ca/english/newcomer/welcome/wel-11e.html. 2003-04-03.

CIC Canada: "Welcome to Canada: What you should know: Learning English or French", Pdf-dokument, www.cic.gc.ca/english/newcomer/welcome/wel-11e.html. 2003-03-03.

Diversity Ireland: "Building the Information Society in Europe: A Pathway Approach to Employment Interventions for Disadvantaged Groups" May 2003, Pdf-dokument, <http://www.models-research.ie/projects/di.html> 030430.

Government of Ontario: "Fact Sheet: Ontario Government Support to help skilled, eligible immigrants find good jobs", Pdf-dokument, www.edu.gov.on.ca. 030404.

Government of Ontario, Ministry of education: "Newcomer Settlement Program: Funding Guidelines", Pdf-dokument, www.gov.on.ca 030405.

Laidlaw Foundation: "Immigrant Settlement and Social Inclusion" by Ratna Omidvar & Ted Richmond, May 2003, Pdf-dokument, <http://www.laidlawfdn.org/programmes/children/agenda-discuss-wp.html> 030228.

Skolverket: "Ytterligare information om den nya kursplanen för sfi" Jönsson, Eva, pdf-dokument, Skolverket, enheten för vuxenutbildning, <http://www.skolverket.se/> 020730.

Annan Litteratur

Encyclopaedia Britannica, 15 ed, Chicago, USA, 1994.

Lupsa, Manuela, "Att läsa sfi på ej debiterad tid", kandidatuppsats i svenska som andraspråk, Institutionen för Nordiska Språk, Lunds Universitet, Lund, Sverige, 2002.

Sgro, Judy, et al. "Canada's Urban Strategy, A Vision for the 21st Century", Prime Minister's Caucus Task Force on Urban Issues", Interim Report April 2002, Federal Government of Canada, Ottawa, Canada, April 2002.

Sgro, Judy, et al. "Canada's Urban Strategy", Final Report of the Prime Minister's Caucus Task Force On Urban Issues, Government of Canada, Ottawa, Canada, November 2002.

3. Internet hemsidor

Kanada:

Assessment Service of Canada's International Credential	www.icascanada.ca
Canadian Refuge Board	www.crb.gc.ca
Citizenship and Immigration Canada	www.cic.gc.ca
COSTI	www.costi.org
Government of Ontario	www.gov.on.ca
G.O Ministry of Education	www.gov.edu.on.ca
Laidlaw Foundation	www.laidlaw.org
Ontario Council and Agencies Serving Immigrants in Ontario	www.ocasi.org
Settlement.org	www.settlement.org
University of Toronto	www.utoronto.ca
York University	www.yorku.ca
211	www.211.ca

Sverige:

Idéforum	www.ideforum.nu
Integrationsverket	www.integrationsverket.se
Immigrant institutet	www.immi.se
Migrationsverket	www.migrationsverket.se
Skolverkets hemsida	www.skolverket.se
Statistiska Centralbyrån	www.scb.se

Irland:

Itech Research (Diversity Ireland)	www.models-research.ie
------------------------------------	--

Appendix

Egna funderingar och erfarenheter av Kanada

Att få studera ett land från insidan har verkligen varit en intressant och lärorik upplevelse för mig, Arne Gunnarsson. Mycket av kunskaperna har uppstått ur mina egna upplevelser och erfarenheter. En del av dem passar inte riktigt in i själva examensarbetet men kan kanske ändå vara av intresse för den vetgirige läsaren.

Jag en invandrare

Trots att fyra månader kan tyckas vara en lång tid för att undersöka invandring och flyktingmottagning i en storstad så har tiden ändå känts knapp. Varje gång vi tyckte att vi började få ett helhetsgrepp över situationen så fick vi nya uppslag eller förslag på nya organisationer som vi borde besöka. Detta har inneburit att vi trots försök att inte bara gräva brett utan att även gräva djupt har pendlat mellan förståelse och total förvirring. Jag tycker att vi bara har lyckats skrapa lite på ytan och endast kunnat ge små inblickar i det arbete som görs för att integrera invandrare och flyktingar.

Trots mycket praktisk hjälp av vår handledare Alf Bång och att vår kontaktperson Ted Richmond har öppnat många dörrar för oss så har det varit tungarbetat. Det har tagit tid att få till stånd möten och intervjuer med olika organisationer. Mycket tid har använts till att skicka mail och försöka få tag i rätt person att intervjua i organisationerna. De flesta organisationer får ekonomiska medel för att bedriva sina program för ett år i taget. Ansökningarna skall lämnas in innan den första april. Februari och mars är därför de månader då alla organisationer är strängt upptagna med att skriva ansökningar. Detta gjorde att det var svårt för oss att få tider.

Jag upplevde mig själv som invandrare i många situationer. Jag upplevde hur svårt det var att komma som ny till en mångmiljonstad och inte förstå hur allting fungerar. Detta trots att jag fick mycket information innan resan och att jag noga studerat min resehandbok. Det var mycket nytt att sätta sig in i och många av sakerna var svåra att förstå. Då vi skulle handla mat första gången visade sig att affären inte tog emot 100 \$ sedlar. Naturligtvis hade jag bara fått sådana då jag växlade pengar i Sverige. För mig var det ofattbart att kanadensiska affärer vägrade ta emot sin egen valuta. Förklaringen var enkel. De kanadensiska 100 \$ sedlarna är lätta att förfalska och därför så vägrar butikerna att ta emot dem.

Att invandrare gärna bosätter sig bland sina landsmän är något som man i Sverige ser som något negativt. Efter att ha varit endast en kort tid i Kanada sa måste jag säga att jag har en ökad förståelse för detta fenomen. Jag vet själv hur glad jag blir då jag lyckas hitta knäckebröd eller Annas pepparkakor i någon av de europeiska matbutikerna. En dag gjorde vi en lång resa bara för att få komma till Ikea och få äta köttbullar med potatis, gräddsås och lingonsylt. Det smakade precis så som det smakade i skolmatsalen på högstadiet men det var ändå värt resan.

Språket

Mina engelska språkkunskaper är inte allt för goda ändå mötte jag en stor förståelse för att min engelska var dålig. De flesta kanadensare har även stor vana att förstå bruten engelska. Många av de nyanlända invandrarna får arbeten på någon av de otaliga snabbmatskedjor som finns överallt i Toronto. Även då du köper snabbmat så skall du som kund ha så stor valfrihet som möjligt. Ett exempel är då du skall köpa din lunchbagett. I Sverige är jag van att gå in och köpa en väl inplastad färdig bagett. Här så skall man först och främst välja hur stor den skall vara efter det skall du välja mellan 6-8 olika brödsorter. Efter det är det dags att välja huvudfyllning och sedan så många du vill av de 10 olika tillbehör som finns. Som avslutning skall du välja vilken sås som skall vråkas över. Något som ofta händer och som jag ibland blev irriterad över var att de invandrare som

skulle servera mig min lunch mycket väl förstod vad jag sa men jag hade stora svårigheter att förstå deras dåliga engelska. Engelska är ett världsspråk och många av invandrarna kan redan en del engelska då de kommer dit. I de flesta länderna är det även möjligt att gå språkkurser innan man utvandrar. Av de organisationer vi mött så är det ingen som har uppgivit att språket skulle vara ett problem. Ofta har man anställt personer som kan flera olika språk. Det är inte ovanligt att även små kontor med 4-6 anställda talar 10-12 olika språk. Då man ser att nya språkgrupper kommer till Kanada så försöker organisationerna att rekrytera den kompetensen.

Kanadas symboler

I Kanada är alla invandrare och det beskrivs ofta som ett mångkulturellt land. Dock verkar det som om man efter 3-4 generationer kan räkna sig som kanadensare. Dessa kanadensare beskriver ofta sitt land som historielöst utan en egen kultur. Samtidigt är man mycket stolt över att man 1812 vann ett slag mot USA. Trots eller kanske på grund av denna avsaknad av en egen kultur så ser man överallt den kanadensiska flaggan eller Kanadalövet. De finns på de flesta egenproducerade varor och de flesta människor har någon form av kanadaflagga på sina kläder eller väskor, antingen en jätteflagga på T-shirten eller en lite mer diskret på kragen eller ärmen. På stan ser man människor från hela världen, turister och Torontobor, som visar sin tillhörighet på detta sätt. Kanadensiska myndigheter skriver ofta Kanada med en flagga över det sista a:et, **Canada** Flaggan och lövet verkar vara en symbol som förenar alla nationaliteter i Kanada. Jag märkte på mig själv och de som var och besökte oss att man lätt drogs med i denna flaggyra. Efter bara några dagar hade våra besökare normalt köpt ett tygmärke med flaggan och sytt på det på sin jacka eller väska. Jag har aldrig köpt så många klistermärken som under min tid i Kanada och naturligtvis alla med kanadaflaggan. Detta är en stor kontrast för oss svenskar som aldrig ser någon bära en svensk flagga om det inte är en nationalsocialist eller någon annan person från extremhögern. Kanske skulle den svenska flaggan, med rätt marknadsförning, kunna bli en gemensam symbol för invandrare och svenskar.

Toronto en stad med många städer

Är Kanada ett mångkulturellt samhälle utan någon egen kultur? Vi har försökt att ta reda på vad som är den kanadensiska kulturen. Naturligtvis så har vi inte lyckats med det. I Kanada så består den kanadensiska ursprungliga befolkningen av Indianer och Eskimåer. Den enda gången vi såg någon Indian så var de tiggare ute på Torontos gator. Då vi mötte invandrare som var kanadensiska medborgare så brukade vi ställa frågan – Om du var turist i Sverige och jag mötte dig på gatan och jag frågade dig var du kommer ifrån. Vad skulle du svara då? Nästan alla svarade att de skulle börja med att säga att de var kanadensare för att sedan säga att de även kom från Polen, Afghanistan och så vidare. Många beskriver sig som binationella i Kanada, Italienska-kanadensare, kinesiska-kanadensare. I Kanada uppmuntrar man invandrare att behålla och bevara sin kultur. Kanske är det så att detta faktum samt den svaga egna kulturen gör att det är lättare för invandrare att finna sig tillrätta i sitt nya hemland.

Var skall vi börja?

Jag vill gärna se mig själv som en god svensk utan fördomar mot människor mot från andra länder. Min mor kom själv som invandrare från Schweiz i början av 60-talet. Jag tillhör ett trossamfund som till största delen består av invandrare. Jag har de senaste 13 åren arbetat med socialt arbete i den mest invandratäta delen av Helsingborg. Jag har i mitt arbete lärt känna personer från alla världens hörn. Jag har fått ta del av alla de svårigheter och problem som de möter.

Då vi var nya i Toronto och skulle besöka olika organisationer för att göra intervjuer så kom vi ofta vilse. De flesta gatorna i Toronto går genom hela staden, så även om man är på rätt gata så kan man ändå vara i helt fel del av stan. Vi var därför ofta utelämnade till att fråga människor vi mötte på gatan om vägen. I Toronto möter man människor från hela världen överallt. Den första

månaden väntade vi tills vi mötte någon vit som vi kunde fråga. Detta gjorde både jag och Johan spontant utan att tänka på det.

Då vi hade diskuterat och funderat över detta så började vi istället att fråga den första som vi mötte. Vi upptäckte att Torontoborna är mycket stolta över sin stad och gärna vill visa upp den för andra. De hjälper gärna vilsna turister tillrätta, oberoende av vilken hudfärg de har.

Så här efteråt så känner jag mig dum och lite förlägen över mina dolda fördomar men jag har även lärt mig något viktigt. Kanske är det så att det viktigaste steget för att hjälpa invandrare och flyktingar att känna sig välkomna och hemma i Sverige är att du och tar dig tid att fundera över vad du kan göra för hjälpa dem. Om varje svensk blir vän med en invandrare så kommer alla invandrare att ha tio svenska vänner.

Vad skulle jag välja?

Till sist kanske den viktigaste frågan av alla: Om jag vore en flykting som var tvungen att fly från mitt hemland och om jag hade den kunskapen jag har nu, vilket land skulle jag då välja att söka asyl i, Sverige eller Kanada?

Jag skulle välja Kanada, trots att det skulle innebära att jag skulle ha det mycket sämre ekonomiskt den första tiden. Trots att jag skulle behöva lägga ner mycket tid och kraft på att ta reda på var och av vem jag skulle kunna få råd och hjälp och trots att jag skulle konkurrera med 260 000 andra invandrare. Anledningen till att valet är lätt för mig är att man i Kanada, trots alla svårigheter och problem, ser invandrare som en viktig och självklar del av samhället.